

sadi borak

Yeşil Ordu ve Çerkes Ethem

KIRMIZI BEYAZ

Yeşil Ordu ve
Çerkes Ethem Olayı

Kırmızı Beyaz : 13
Sadi Borak Bütün Eserleri : 13
Araştırma ve İnceleme : 13

Yazan : Sadi Borak
Genel Yayın Yönetmeni : Yalın İstenç Kökütürk
Dizi Editörü : Dinç Çoban

Yayın Hakları - copyright :
Bu kitabın yayın hakkı, yazarın varisleriyle yapılan sözleşme gereği **Kırmızı Beyaz ve Yazar'ın Varisleri**'ne aittir. Kaynak gösterilmeden kitaptan alıntı yapılamaz. Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

ISBN : 975-8538-27-6
1. Basım : Eylül 2004
Dizgi ve Düzenleme : Şükran Coşkun
(0212) 292 64 86
Kapak Tasarımı : Ayşegül Tolgay

Adres : Meşrutiyet Caddesi
Meşrutiyet Apartmanı
42/9 Çankaya/ANKARA
Belgegeçer: (0312) 433 67 57
Telefon: (0312) 433 67 66

Genel Dağıtım : **KARDAK Ltd. Şti.**
Narlıbahçe Sok. No: 6
Cağaloğlu / İSTANBUL
Tel: (0212) 528 66 89
Faks (0212) 519 84 85

Baskı - Cilt : Şefik Matbaası
Tel: (0212) 472 15 00
İSTANBUL

Sadi BORAK

Yeşil Ordu ve Çerkes Ethem Olayı

Kırmızı Beyaz

İÇİNDEKİLER

YEŞİL ORDU VE ÇERKES ETHEM OLAYI 9
GİRİŞ 11
GÖRÜNMEYEN TEHLİKE 12
TARİHTE BENZERİ OLMAYAN TRAJİK BİR DÖNEM 14
BİR DİKTATÖR 16
YAĞMACI EŞKIYALAR VE KATİLLER 20
SAHTE ÂHÎR ZAMAN PEYGAMBERLERİ 22
MECLİS'İN TEPKİSİ 24
MUSTAFA KEMAL'İN EN BÜYÜK BAŞARISI: POLİTİKA 26
KURTULUŞU İÇİNDEN ÇÖKERTMEYİ AMAÇLAYAN KOMPLO İHBARI 30
BÜYÜK MİLLET MECLİSİ REİSİ M. KEMAL PAŞA HAZRETLERİ'NE 37
SURET 38
GİZLİ ÖRGÜTLER VE KOMÜNİZM PROPAGANDASI KARŞISINDA... 39
GARP CEPHESİ KUMANDANI ALİ FUAT PAŞA HAZRETLERİ'NE 40
YEŞİL ORDU 42
YEŞİL ORDUNUN BEYANNAMESİ 42
YEŞİL ORDU NİZAMNAMESİ 43
HALK İŞTİRAKİYUN PARTİSİ 45
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ 46
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİNİN ORDULARA TAMİMİ 48
ANKARA İSTİKLÂL MAHKEMESİ RİYASETİ'NE 60

YEŞİL ORDU VE HAFİ TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ TEŞKİLATLARINA .60
YEŞİL ORDU PARTİSİNİN KURULUŞ VE GAYELERİ HAKKINDA BİLDİRİ .64
YEŞİL ORDU NİZAMNAMESİ 67
YEŞİL ORDU TALİMATNAMESİ 70
SONUÇ 77
YEŞİL ORDU TALİMATNAMESİ 78
YEŞİL ORDU TALİMATNAMESİ 82
TEMME 89
SALİH HACIOĞLU TARAFINDAN KALEME ALINAN YEŞİL ORDU
BEYANNAMESİNİN TAM METNİ 90
GARP CEPHESİ KUMANDANLIĞI İSTİHBARAT ŞUBESİ (9.1.37-1921) ...95
GARP CEPHESİ KUMANDANLIĞI İSTİHBARAT ŞUBESİ (31.12.36-1920) .97
BEYANNAME 99
TBMM 1 NUMARALI İSTİKLAL MAHKEMESİNİN GİZLİ
KOMÜNİST PARTİSİ KURMAK VE HÜKÜMETİ DEVİRMEKLE
SUÇLANANLAR HAKKINDA KARAR ÖZETİ 100
İSTANBUL HÜKÜMETİNİN YUNAN TAYYARELERİYLE ATTIKLARI 104
BOLŞEVİZM, SOSYALİZM VE BİRİNCİ ENTERNASYONALDE
AKIMLAR HAKKINDA BİR KONFERANS 111
SOSYALİZM 112
BİRİNCİ ENTERNASYONALDE CEREYANLAR 115
BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BASKİTABETİ
ANKARA İSTİKLAL MAHKEMESİ RIYASETİ'NE 116
1 NUMARALI ANKARA İSTİKLAL MAHKEMESİ 116
ARİF ORUÇ BEYDEN KUVAY-İ MİLLÎYE KUMANDAN
ÇERKES ETHEM BEY'E GÖNDERİLEN ÖZEL MEKTUP 117
EKLER 119
MİLLÎ MÜCADELE HATIRALARI 131

YAYINEVİ'NİN NOTU

Sadi Borak'ın "Yeşil Ordu ve Çerkes Ethem Olayı" adlı bu çalışması ilk kez yayımlanan belge ve bilgilerle yakın tarihimize ışık tutarken, yeni ipuçları da vermektedir. Kimi belgelerin birbirine benzemesi ama ayrı yanlarının bulunması nedeniyle aynen korunmuş olması dikkati çekecektir. Eserin orjinalliğini ve belgelerin orjinalliğini korumak adına bu yola gidilmiştir.

Çalışmada yazarın özgün sıralaması korunmuş, kimi okunamayan yerler nokta nokta geçilmiştir.

Saygılarımızla

Kırmızı Beyaz
Yayınları

İLK KEZ YAYIMLANAN
BİLGİ VE BELGELERLE

YEŞİLORDU VE ÇERKES ETHEM OLAYI

Bu Yazı Dizisi Üzerine

Kurtuluş Savaşı'nın en önemli ve o oranda en karmaşık olayı bize göre «Yeşil Ordu Cemiyeti»ne ilişkin olaylar zinciridir. İçiçe girmiş bu olaylar zincirini şöyle sıralayabiliriz: Türk-Sovyet ilişkileri, İştirakiyun Fırkası, legal ve illegal partiler, bu partilerin dağıttığı gizli belgeler, Anadolu'yu Komünize etmek çabaları, Mustafa Suphi olayı, Rus elçiliğinin akıttığı paralar, Çerkes Ethem isyanı, İstiklal Mahkemesi duruşması gibi çok yanlı, çok karmaşık çok dolaylı bir olaylar dizisi.

Makale, dizi yazı ve kitap olarak 65 yıldan bu yana yapılan neşriyata rağmen bu olaylar zincirinin hâlâ açıklığa kavuşmamış pek çok yanı var. Aynı zamanda, bu konuda yapılmış olan neşriyat da hatalarla dolu. Bu hatalar nerden kaynaklanıyor? Açıklayalım:

Yeşil Ordu Olayı'na, ilk kez yayımladığı belgelerle 15 Mart 1962 tarih ve 3 numaralı YAKIN TARİHİMİZ dergisinde Feridun Kandemir temas etti. Türkiye'de «sol» konusunu işleyen yazarlar, bu dönem için tek kaynak olarak Kandemir'in bu yazılarına başvurmuştur.

Bilindiği gibi Kandemir, Kurtuluş Savaşı döneminde Türkiye Büyük Millet Meclisi Matbaası Müdürlüğü yapmıştır. Bu yakınlığından yararlanarak İstiklal Mahkemesi dosyalarını incelemiş, duruşma evreleriyle gizli talimatname, nizamname ve beyannameleri de yayımlamıştır. Fakat bu belgelerin dili üzerinde değişiklik yapılmış, kimi maddeler içiçe verilmiş, at-

lamalar ve kısıtlamalar yapılmış, böylece belgelerin orijinali ile yayımlananlar arasında tutarsızlıklar meydana gelmiştir. Tarih rakamlarıyle değerlendirmelerde de aykırılıklar var.

Metinler üzerinde yapılan değişiklikleri ilk fark eden Mete Tuncay olmuştur. «Türkiye'de Sol Akımlar» (1967)'ın 79. sayfasının 40 numaralı dip notunda şöyle demektedir: «...Mahkemede 37. maddeye atıf yapıldığına göre bu kaynakta verilen 32 maddelik nizamname eksik olmak gerekir. Ayrıca, yayımlanan metnin dilce sadeleştirildiği anlaşılmaktadır.»

Diğer yandan Nurettin Paşa'nın, gizli belgelerin ele geçirildiği hakkında yazdığı ihbar mektubundaki 19 Ocak 1921 tarihini Kandemir, yeraltı eylemlerinin meydana çıkış ve hükümetin olaya ilk kez el-koyuş tarihi sanmıştır. Tek kaynak olarak Kandemir'e dayanan bütün yazarlar da aynı hataya düşmüştür. Oysa, yazı dizimizde sunacağımız belgelerde de görüleceği gibi, olay, 19 Ocak tarihinden en az dört buçuk ay önce öğrenilmiş, hatta tutuklamalara başlanılmış, fakat tahkikat son derece gizli tutulduğu için ne kamuoyuna, ne de basına yansıtılmıştır.

Kandemir, sadece tek dosyaya bağlı kalmış, diğer dosyaları görmediği için hataya düşmüştür.

Dikkatli bir gözle görülebilecek olan boşlukları ve saptırmaları orijinallerinden incelemek amacıyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'ndan aldığımız özel izinle 1975 yılında Günaydın gazetesinde «İlk Türk Komünistleri» başlığı altında bu konunun bazı bölümlerini yayımladım.

Daha ileriki yıllarda yaptığım tamamlayıcı incelemeler sonucunda ilk kez sunacağım yeni bilgiler ve belgelerle İstiklâl Savaşımızın bu bu karmaşık ve belgesizlik yüzünden sisli kalmış evresine aydınlık getirdim. Belgelerin uslubuna ve diline dokunmadım ve eserin sonuna bir sözlük de ekledim.

Şimdi, olayları yeni bilgiler ve belgelerin ışığında hep birlikte izleyelim:

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu'nun son kalıntıları üzerinde Mustafa Kemal'in liderliğindeki bir avuç insanın Anadolu bozkırında dişini tırnağına takarak yaptığı Kurtuluş Savaşı bir ulusun bağımsızlığı ve özgürlüğü gibi kutsal bir amaç uğrunadır. Birinci Dünya Harbi'ni kazanan üç büyük devlet, özellikle İngiltere bu direnci kırmak, elde ettiklerini yitirmemek için her türlü engellemeye başvurmaktadır: Kesenin ağzını açarak etnik grupları ayaklandırmak; Millî hareketin liderlerini öldürtmek için kaatillerini Anadolu'ya, casuslarını Meclis'e sokmak gibi elinden gelen herşeyi yapacaktır.

İşgal altındaki İstanbul'da padişah; idam fermanları, şeyhülislam ölüm fetvaları, mahkemeler mahkûmiyet kararları çıkaracaktır. İstanbul'un Kuvay-ı İnzibatiye Ordusu da «ya istiklal, ya ölüm» diye yükselen bu sesi boğmak için millî kuvvetler üzerine yürüyecektir. Diğer yandan Yunan için, yüzyıllardır beklediği tarihsel fırsat doğmuştur. Türkiye artık uçurumun kenarındadır. Mikroplar saldırıya geçmek için nasıl vücudun en zayıf zamanını kollarsa Yunan da, can çekişen Türkiye'nin üzerine tam bu anda saldırmıştır. İngiliz desteği ile İzmir'e çıkan Yunan, Anadolu içerlerine doğru ilerlerken her girdiği yerde çoluk çocuk, kadın, erkek ayırımı yapmadan masum sivil ve savunmasız halkı camilere doldurarak toptan yok etmekte, genç kızlarımızın memelerine, erkeklerin arkalarına barut doldurup ateşlemekte, dedelerimizi ağaçlarda başaşağı sallandırarak sakallarından tutuşturmaktadır.

Ankara Cephesi: Heyet-i Temsiliye dönemi sona ermiştir. Yurdun dört bir yanından gelen milletin vekilleri Ankara'da toplanmıştır. Mustafa Kemal'in gür sesine koşup gelenlerden bazıları sanmışlardı ki Hazine para doludur, ordu vardır. Oysa ordu filan yoktur. Suçları affedilerek dağdan indirilen çeteler vardır ve bunlara katılan gönüllü halk... Toplandıkları binada oturacak sandalye bile yoktur. Binanın çatısı henüz örtülmemiştir. Başlarını sokacak barınak da yoktur. İnsanı ürperten bu yalnızlık ve çaresizlik görünümünden paniğe kapılan kimi yüreksizler birer birer Ankara'yı terk etmeye başlamışlardır. Korku, bulaşık bir hastalık gibidir, hemen yayılabilir. Bu paniğin önüne geçmek, yüreksizleri yüreklendirmek için var gücüyle yükseltir sesini Mustafa Kemal:

– Arkadaşlar! İşittim ki bazı arkadaşlar yoksulluğumuzu bahane ederek memleketlerine dönmek istiyormuş. Ben kimseyi zorla Millî Meclise davet etmedim. Herkes kararında hürdür. Bunlara başkaları da katılabilir. Ben, bu kutsal davaya inanmış bir insan olarak buradan bir yere gitmemeye karar verdim. Arzu ederseniz hepiniz gidebilirsiniz.

«O takdirde asker Mustafa Kemal mavzerini eline alır, fişeklerini göğsüne dizer, bir eline de bayrağı alır, Elmadağı'na çıkar, orada, tek kurşunu kalıncaya kadar vatanı müdafaa eder. Kurşunlarım bitince bu âciz vücudumu bayrağıma sarar, düşman kurşunlariyle, temiz kanımı kutsal bayrağıma içire içire tek başıma can veririm. Ben buna ant içtim.»

Gücünü ve moralini yitirmiş bezgin ruhlara yeni bir ruh aşılamış, güç kazandırmıştır Mustafa Kemal.

MUNTAZAM ORDUYA DOĞRU: GÖRÜNMEYEN TEHLİKE

1920 sonlarından 1921'in ortalarına doğru uzanan zaman parçası, Ankara'nın görünmeyen tehlikelerle karşı karşıya

geldiği en bunalımlı dönemdir. Mustafa Kemal hiçbir dönemde böylesine kritik bir duruma düşmedi. Ne Yunan saldırısı, ne idam fermanları, ne hilafet ordusu, ne de iç isyanlar... Bütün bunlar görünen düşman. Göründüğü için ona göre korunma önlemleri alınır... Oysa bu, görünmeyen bir düşmandır. Kurtuluş çabalarını içinden çökertmek için faaliyetini sinsi sinsi yeraltından yürüten ve eyleme geçmek için vücudun en zayıf zamanını kollayan koh basilleri gibi...

Bu dönem, bir yandan da, yönetimin muntazam bir orduya kavuşmak için bir hayli olumlu yol aldığı mutlu bir dönemdir. Suçları affedilerek dağdan indirilen ve yerel birliklerle de takviye edilen eşkıya ve çetelerden oluşturulan «Kuvay-i Milliye», Yunan karşısında oyalama savaşlariyle yönetime 14 ay gibi altın değerinde zaman kazandırmıştır. Milis birliklerinin en güçlüsü Çerkes Ethem'in «Birinci Kuvay-i Seyyare»sidir. Bu birlikler sadece Yunanı oyalama savaşlarında değil, isyanların bastırılmasında da çok yararlı hizmetlerde bulunmuştur. Öyle ki Ethem'in üstüste elde ettiği bu başarılar, Kuvayı-ı Seyyare'nin ordu birliklerinden bile daha yararlı olduğu hakkında bir kanaat uyandırmıştır. Meclis üyeleri bu başarılarından ötürü Ethem'i ayakta ve alkışlayarak karşılamıştır. Bu, onun rüyasında bile göremiyeceği muhteşem bir onurlandırma jestidir.

Ordu komutanlarından bile esirgenen bu olağanüstü onurlandırma ve Ethem kuvvetlerinin ordu birliklerinden bile daha yararlı olduğu hakkındaki yakıştırmalar bazı çevrelerce bile iltifat görmektedir. Oysa, «vurkaç» taktiği, yani gerilla savaşı yöntemleriyle muntazam bir ordunun mağlup ve yok edilmesinin tarihte örneği yoktur. Onun için hükümet, bütün imkânları kullanarak orduyu düzenli biçimde silahlandırmak ve organize etmek çabası içindedir. Bu yolda epey de mesafe alınmıştır. Kuvay-i Milliye ile ordu birliklerinin birleştirilmesi hakkındaki Müdafaa-i Milliye Encümeni'nin mazbatası 12 Tem-

muz 1920 tarihinde Bakanlar Kuruluna havale edilmiştir. Bu, Celal (Bayar) Bey'in önergesinden sonra ikinci girişimdir. Hazırlıklar olgunlaşmıştır. Yakında başıbozuk çeteler de ordu birlikleri içine katılacak, Yunan Ordusu karşısında vurup ,kaçarak değı, ordu orduya çarpışarak Kurtuluş Savaşı hedefine ulaştırılacaktır. Ethem kuvvetlerinin kurtardığı her köy ve kasabadan yükselen şikâyet sesleri de böylece son bulmuş olacaktır. Ankara yönetimi bu hedefe doğru adım adım ilerlemektedir.

TARİHTE BENZERİ OLMAYAN TRAJİK BİR DÖNEM

Ankara, 1920 ortalarına doğru peşpeşe gelen trajik olaylara tanık olmakta, benzeri az görülmüş bir bunalıma sürüklenmektedir. 13 Haziran 1920'de patlak veren Birinci Yozgat İsyanı, beraberinde getirdiği karmaşık olaylarla Kurtuluş Savaşı'nı çökertme noktasına kadar getirecektir.

Yozgat Ayaklanması'nı fırsat bilen Yunanlıların genel bir saldırı başlatması, isyan alanına Ethem kuvvetlerinin gönderilmesini zorunlu kılmıştır. Çünkü Ethem'in komutasındaki kuvvetler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin sağladığı imkânlarla büyük bir güç haline gelmiştir. Bu kuvvetler 2100 piyade, 1300 atlı, 700 subay, 4 dağ topu, 1 sahra topu, 8 makineli tüfekten ibarettir. Batı'dan ilerleyen Yunan'ı, henüz seferberliğini tamamlamamış olmakla beraber askerî birliklerin karşılaması, milis kuvvetlerinin de ayaklanma alanına gönderilmesi, yapılması en uygun olanıdır.

Düzce isyanını bastırmış ve bu başarısının gururu içinde olan Ethem bu sıralarda Adapazarı'ndadır. Ankara'ya gelmesi ve oradan da isyan sahasına yetişmesi hakkındaki teklifi soğuk ve isteksiz karşılamıştır. Ankara'da Mustafa Kemal Paşa, Fevzi (Çakmak) Paşa, İsmet (İnönü) Bey'in katıldığı

toplantıda konuşan Çerkes Ethem, başarılarının verdiği gurur ve gerilimin etkisi altındadır. Öyle ki, başta askerî dehasını çeşitli savaşlarda kanıtlamış olan Mustafa Kemal olmak üzere Fevzi Çakmak Paşa gibi savaşlarda yoğurulmuş ve pişmiş olan deneyimli komutanlara ders verir bir uslupla konuşmaktadır:

– «...Hayret ediyorum. Sıvas'ta Heyet-i Temsiliye ve Ankara'da Millet Meclisi sıfatiyle içtima ve teşekkül olunalı bir seneyi geçtiği halde bu müddet zarfında koca Anadolu'da harekât-ı milliyemiz namına neden esaslı bir hareket görülmedi? Niçin merkezinizi takviye eylemediniz? Sonra, en mühim ve esas olan cephelere ait şimdiye kadar bir himmet eseri ve yardımınıza dahi şahit olmadık...

«...Şimdi görüyor ve siz de itiraf ediyorsunuz ki Orta-Anadolu'da ve bir köşede hiçbir ecnebi ile ve İstanbul Hükümeti ile irtibatı kalmayan Yozgat isyanını söndürmekten âcizsiniz. Anladığım şudur ki bidayetten beri hâlâ vaziyeti kavrayamadınız. Şahsî ve ehemmiyetsiz şeylerle meşgul oluyorsunuz. (...) Af buyurunuz, bu serzenişten muradım, bu gafletler tekerrür etmesin temennilerine dayanmaktadır. Ben, bu isyan meselesini de üzerine alıyorum...»[1]

Ethem'in, birkaç isyanı bastırmış olmasından ötürü kendisine gösterilmiş olan minnet ve sevgi duygularından ve hele Meclis'in kendisini ayakta selamlamış olmasından iyice şımardığı anlaşılmaktadır. Konuşmasından, bilgisinin de terbiyesi kadar kıt olduğu anlaşılıyor. Bir yıldır ordu düzenlenememiş olmasını eleştirmesi de cehaletinin kanıtı. Seferberlik yolundan bir ordu vücude getirmenin ancak yasalarla mümkün olabileceğini, yasaların da milletin seçtiği vekillerden oluşan Meclisten çıkacağını idrak edemiyor. Meclis 23 Nisan 1920'de açıldığına göre bu konuşmaların yapıldığı tarihte

(1) Çerkes Ethem'in Hatıraları, s. 56 İstanbul, 1962,

aradan ancak 50 gün geçmiş bulunmaktadır. Ve elli günde ordu organizasyonu bakımından önemli bir mesafe alınmıştır.

O günkü zorlayıcı koşullar Ethem'in bu cahilce, hatta küstahça çıkışlarını oldukça yumaşak karşılamayı gerektiriyordu. Çünkü Ethem'in yetiştiği ortam şekavet yuvası, toplumdaki yeri de şakiliktir. Ordu, düzenli ve yeterli bir düzeye getirilinceye ve çeteler ordu birlikleri içine alınıncaya kadar bu şımarıklıklara tahammül gösterilmesi yurtseverlik gereği haline gelmiştir.

Bu ilkeye uygun olarak Ethem pohpohlandı, ziyafetler verildi, bütün Meclis üyeleri ayağa kalkarak onurlandırıldı ve nihayet 20 Haziranda isyan bölgesine hareket ettirildi. Ethem, âsileri dağıtarak 23 Haziranda Yozgat'a girdi, 27 Hazirana kadar da bölgeyi âsilerden temizledi.

O günlerde Yunan Ordusu Yozgat İsyanı'nı fırsat bilmiş, Türk birliklerini iki ateş arasında bırakmak için Köşk'e saldırıp cepheyi düşürmüş (20 Haziran), aynı gün Ermeniler Oltu'yu işgal etmiş, 2 gün sonra Yunanlılar Milne Hattı'ndan genel bir saldırıya geçmiş (22 Haziran), Akhisar düşmüş (23 Haziran) ve ileri harekâtına devam etmiştir. Ankara'nın çepçevre tehlikelerle çevrili olduğu bu bunalımlı dönemde Çerkes Ethem de ayrı bir gaile haline gelmektedir.

BİR DİKTATÖR

Yozgat Ayaklanması'nı da bastırmış olan Ethem, artık frenlenemez bir gurura kapılmıştır. Kumanda ettiği kuvvetlerin, üzerine hangi ordu gelirse gelsin, yenilmezliğine inanmıştır. Bu ruh haleti içinde kendisini her şeyin üstünde görmektedir. Yasaların da, hatta Meclis'in de... Ethem'in, Yozgat'a girer girmez kurduğu bir «Divan-ı Harb-i Örfi», yani «Sıkıyönetim Harp Divanı». Herhangi yasal dayanaktan yoksun olan bu harp divanı, Engizisyon mahkemelerinden bile daha sert,

daha acımısızdır. Çok da hızlı işlemekte, yakalananlar sıram sıran sehpalarda sallandırılmaktadır.

Bir Tutuklama Emri: Yozgat'taki harp divanının ölüm fermanları Türkiye Büyük Meclisi'nin içine kadar uzanmaktadır. İşte, valinin kellesini isteyen bir belge:

Yozgat, 25/26.6.36 (1920) **gizli ve gayet aceledir**

Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine

Yozgat harekât-ı fesadiyesi hakkında divan-ı harb-i örfice yapılan tahkikatta o zamanlar Ankara'da vali bulunan Yahya Galip Beyin ifadesine müraccat zarureti hasıl olduğundan müşarünileyhin hemen ve mahfuzen Yozgat'ta izamı hakkında icap edenlere emir buyurulması müstenhamdır.

Umum Kuvay-i Tedibiye Kumandanı
Ethem

Kendisine yöneltilen suç ne olursa olsun, ister iftira, ister gerçek; Ankara eski valisi ve Mustafa Kemal'in sağ kolu Yahya Galip Bey Yozgat'a gönderildiği taktirde hemen dar ağacında sallandırılacaktır. Çerkes Ethem böylece bir otorite denemesinde bulunacak, bir gövde gösterisi yapacak; Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bile göz dağı vermiş olacaktır. Hem sonra, Ethem'in kendi kendine oluşturduğu ve hiçbir yasal dayanağı olmayan bu «divan-ı harp-i örfi»in bir yüksek dereceli mebusu hiçbir yasal aşamadan geçmeden direkt olarak çağırıp yüzde doksandokuz ihtimalle asması, bu çetenin kendi kendine kurduğu harp divanının devamının yetkisi dışındadır.

Bütün bunları Çerkes Ethem'e anlatamazsınız. Yasa, nizam, dokunulmazlık filan dinleyecek halde değildir. Şimdi o, zafer sarhoşluğu içindedir ve kendisini tek hâkim saymaktadır. Mustafa Kemal bu gerçekler karşısında en iyi yolu seçmiş, Ethem'i oyalamayı uygun görmüştür. Verdiği cevap şudur:

Yozgat'ta Umum Kuvay-i Tedibiye Kumandanı Ethem Beyefendiye

26.6.39 (1920)

C: İfadesine müracaat lüzumu hâsıl olduğu iş'ar buyurulan sabık Ankara Valisi Yahya Galip Beyin hasta olduğu anlaşıldığından oraya hareket ve muvasalatı da zaman ziyaını mucip olacağından kendisinden istizahı lazım gelen hususata dair icap eden suallerin, yine telgrafla cevapları verdirilmek üzere, Erkânıharbiye-i Umumiye vasitasiyle ve telgrafla talep olunmasının divan-ı harbe emir buyurulmasını rica ederim.

Büyük Millet Meclisi Reisi
M. Kemal

Telgrafta Ethem'e verilen iki de ders var: 1) Doğrudan doğruya Meclisle muhabere edemezsiniz. 2) Muhatabınız Genelkurmay Başkanlığıdır, oraya başvurunuz.

Ethem, kendisini bütün rütbelerin üzerinde gördüğü için askerlikte beş kural olan rütbe sırasına uymaya kendini mecbur hissetmemektedir, bunu bir «tenezzül» saymaktadır! Bu kez de Ethem'in kardeşi «Mehmet Tevfik» imzasiyle ve gene Meclis başkanlığına muhatap olarak sert/ve yukarıdan bakan bir telgraf gelmiştir. Ethem'in ruhî haletinin bir ve kardeşime yazdırdığı başka belirtisini yansıtan / bu tarihî belgeyi de ilk kez yayımlıyoruz:

Yozgat, 26.6.36 (1920)

Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine

Yozgat havalisindeki isyanın müsebb-i hakikisi Yahya Galip Bey'in mevcut evrak-ı müsbiteye nazaran kasit derecesine varan idaresizliği neticesi olduğu tebeyyün etmiştir. Buradaidam edilenlerin mahiyet-i cürmiyeleri Yahya Galip Bey'in

kanuna karşı deruhte ettiği mesuliyetten mütevellit cürümden daha ehvendir. Koca bir livayı ateş-i ihtilal içinde bırakan, yüzlerce vatandaşın beis-i felaketi olan bir idare adamının mesuliyeti icap eder. Adaleti bi tarafına tatbik etmek suretiyle selamet-i milliyemiz temin edilebilecektir. Mumaileyh huzur-i kanunda isat-ı vücut etmediği takdirde vicdan-ı halkta himaye ve sahabet gibi şüpheler hâsıl olacaktır ve bu hal davanın (?) aleyhine sebepler teşkil edecektir. Mumaileyh divan-ı harpçe maznundur. Mutlaka isticvabı icap ediyor. Herhalde mumaileyhin en seri vasıta ile Yozgat divan-ı harb-i örfisine izamı lüzumu maruzdur.

Kuvay-i Tedibiye K. namına
Mehmet Tevfik

Yahya Galip Bey'e yöneltilen suçun niteliği müthiştir. İdam hükmü peşinen hazırlanmış bile. Sorguya filan gerek kalmadan ipe çekileceği şu cümleden net olarak anlaşılıyor: «burada idam edilenlerin suçu Yahya Galip Bey'in işlediği suçtan daha hafiftir.»

Yazıda üstü kapalı Meclis de töhmet altında tutulmaktadır. «Yahya Galip Bey'i koruyorsunuz. Kamuoyunda aleyhinize şüpheler hâsıl olacaktır» diye gözdağı veriliyor. Mustafa Kemal bu kez doğrudan doğruya cevap vermiyor. Yozgat'tan gelen telgrafları 28.6.1920 tarihli bir yazıya bağlıyarak gereğinin yapılması için Dahiliye Vekâleti'ne gönderiyor. Meselenin bundan sonra dahiliye Vekâletince örtbas edildiği anlaşılıyor.

YAHYA GALİP BEY'İN SUÇU NEYDİ? Yahya Galip Bey'in asılmasını gerektirecek kadar işlediği suç nedir? Genelkurmay'ın verdiği bilgiye göre Yahya Galip Bey, Ankara Valisi Muhittin Paşa'nın (Refi Cevat Ulunay'ın babası) İşten uzaklaştırılması üzerine bu göreve vekâleten getirilmiştir. Yahya Galip Bey bu göreve getirildiği sırada Ankara Defterdarıdır.

Galip Bey, Meşrutiyetin ilanından önce politik bir meseleden dolayı Abdülhamit II tarafından Tokat'a sürülüyor. O dönemde Çapanoğullarından Celal Bey Tokat Mutasarrıfıdır. Yahya Galip Bey'e karşı çok iyi davranmış, elinden geleri hiçbir yardımı esirgememiştirl. Galip Bey'in bu yüzden mutasarrıfa karşı minnet borcu vardır. Bu minnet borcunu da, çapanoğullarının Ankara'ya sevki için zor kullanılmasını önleyerek ödüyor. Yani, Yahya Galip Bey, Ankara Vali vekili bulunduğu sırada Çapanoğullarının kaçmasına fırsat vermiş oluyor. (!) Yahya Galip Beyin başında dolaşan bu felaket, Mustafa Kemal Paşa tarafından önlenmişti.

YAĞMACI EŞKIYALAR VE KAATİLLER

Ethem kuvvetleri için bu deyimi kullanıyor Refet (Bele) Bey, Genelkurmaya yazdığı raporda. Geçtiği yerleri nasıl talan ettiğini, halkı nasıl soyduğunu, bunların bir yığın yağmacı eşkıya ve kaatilden başka bir şey olmadıklarını yana yakıla anlatıyor. Yozgat başarısından sonra Ethem'in aklı iyice zenbereğinden fırlamıştır. Havsala almaz bir sorumsuzlukla aklına gelen her şeyi yapmaktadır. Valileri ayağına çağırmakta, kumandanların yerlerinin değiştirilmesini istemekte, Millet Meclisi'nin kararlarına uymamakta, Devlet ambarlarını kırıp içindekileri yağma etmekte, asker ve mergi toplamaktadır.

Ankara, bu azgınlıklar karşısında her imkândan yararlanarak ordu kardolarını tamamlamaya geceli gündüzlü çalışmaktadır. Refet (Bele) Bey'in raporu da bu girişimin bir an önce yerine getirilmesini hayatî bir zaruret haline getirmiştir. Aşağıya aldığımız bu rapor, facianın dehşetini bütün çıplaklığı ile gözler önüne sermektedir:

ERKÂNIHARBİYE-İ UMUMİYE REİSİ İSMET BEYEFENDİ'YE

Gayet mühim ve müstacaldir,
zata mahsustur.
Akdağmadeni, 10/07/36 (920)
11

Ethem Bey kuvvetlerinin güzergâhında yağma edilmedik hiçbir yer ve hiçbir şey kalmadı. Bunlarla hemhal olan İbrahim Bey kuvvetlerinin güzergâhı da aynı halde. Bugün Akdağmadeni'ne geldiler ve şehri yağmaya şimdiden hazırlanıyorlar. Buradan hareketim anında burası da Yozgat'ın âkıbetine uğrayacak. Bunlar, memleketimizi aleyhimize çevirmekten başka bir şeye yaramayan bir yığın yağmacı eşkıyadan ve kaatilden başka bir şey değil. Şehre bunların eline terk edip memleketi felakete sürüklemek cinayetini irtikâp edemeyeceğim.

Ankara ile Yozgat arasındaki mıntakada hâsıl olan fevkalade hassasiyet sebebiyle veyahut cephenin gösterdiği lüzum-i mübrem bahanesiyle bunların yarın Yozgat istikametinde hareket etmeleri ve benim de Akdağmadeni-Yenihan-Tokat ve Zile mıntakasını Salahattin Beyle müştereken tedibe devam etmekliğim hakkında şimdi şifreli bir tebliğin icrasını rica ederim. Makine başında cevap bekliyorum.

K.K.
Miralay Refet

Çerkes Ethem'in çılgınlıkları durdurulamaz hale gelmiş, bıçak kemiğe dayanmıştır. Kaybedilecek zaman yoktur. Milis kuvvetlerinin ordu kadroları içine alınmaları hakkındaki Millî Müdafaa Vekâleti mazbatası, Refet (Bele) Beyin raporunun alındığının ertesi günü, yani 12 Temmuz 1920 günü derhal Bakanlar Kurulu'na intikal ettirilmiştir. Bu işlem daha da geciktirildiği takdirde halkın nefretini ve tepkisini önlemek

için belki de geç kalınmış olacaktır. Ankara, Ethem'in şımarıklıklarına, densizlik ve dengesizliklerine karşı her an tetiktedir.

SAHTE ÂHÎR ZAMAN PEYGAMBERLERİ

1920'nin sonbaharı... Ankara ılık bahar günlerini yaşamaktadır... Caddelerde ve meydanlarda olağanüstü bir canlılık var... Caddelerden ve meydanlardan Ankaralının hiç duymadığı sesler yayılmaktadır. Kimi yüksek bir yere çıkmış «eyyyy ahali...» diye bitip tükenmek bilmez nutuklar çekiyor... kimi, meydanlarda kürsüler kurmuş, sahte âhir zaman peygamberi gibi insanlara dünya yüzünde cennet va'dediyor... Ve savaş ekonomisinin getirdiği sıkıntıların altında ezilen insanlar, mutlu yarınlar va'deden bu çenebazların etrafına kümelenmiş... Kürsü çenebazları, malını mezada çıkaran çığırtkanlar gibi seslerini perde perde yükselterek ve heceleri alabildiğince uzatarak bağırıyorlar:

«Eyyyy... Doğu ve Batı'nın bütün mazlum ve masum işçi ve köylü halk kütleleri!.. Eyyyy, yeni bir hayata susamış insanlar!... Eyyy... İşçi arkadaşlar!... Ey, dünyanın her zaman çalışan ve her zaman aç ve yoksul kalan namuslu insanları!.. Bugün Doğu'da doğan yeni bir güneş sizin sararan namuslu alınlarınıza renk ve hayat vermek için çalışıyor, çalışacak... Başarıyor ve elbette başaracaktır.»

«...Dünyanın her tarafında bu güneşin nurundan yararlanmaya koşan işçi ve köylüye engel olmak isteyen kirli eller vardır ve her yerde bu kirli eller her zaman tesirsiz ve kötülük yapamaz hale getirilmiştir. Bunu yapan sizin Şark'ta ve Garp'taki işçi ve köylü arkadaşlarınızdır. Bugün bu cereyanın gayesi şu veya bu milletin çıkarlarına hizmet etmek değildir.»

«Bunun gayesi, dünyayı kendilerine yemlik yapan kara despotları ezmek ve dünyayı dünya, insanları insan etmektir.

«O halde bugün size düşen vazife, bu cereyana katılmak ve tez elden Bolşevizmin nurlu güneşinden solgun ovalarımızı, sararan/benizlerimizi, sönmek üzere olan yuvalarımızı, maarifsiz kalan çocuklarımızı, aç yoksul kalan arkadaşlarımızı kurtarmak ve diriltmek için çalışmaktır.»

«...Haydi arkadaşlar, haydi...»( )

Dinleyenler düşünüyor: Nasıl sihirli bir formüldür ki bu «nurlu güneş», doğduğu yeri cennete çeviriyor, solgun ovalar yeşeriyor, sararmış benizlere kan geliyor, sönmek üzere olan fakirhanelere bereket doluyor ve dünyada aç kalmıyor... Öyle bir cennet ki kevser şarabı, hurileri ve gılmanlariyle mutluluklar dünyası... Kalabalıklar arasında dudak büküp omuz silkenler olduğu gibi dünyayı cennet yapacak bu «nurlu güneş»in doğacağına inanan safdiller de var.

Haziran 1920 ortalarından eylül başlarına kadar Ankara askerî ve siyasî bakımdan en bunalımlı günlerini yaşamaktadır. Sadece 1920 yılı içinde ardarda patlak veren ayaklanmalar'ın başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz: İkinci Anzavur, Düzce (İki kez), Bolu, Yozgat (İki kez), Zile (iki kez), Milli, İnegöl (iki kez), Çopur Musa (iki kez), Kula (iki kez), Konya, Demirci Mehmet Efe. Bu isyanlar Yunan saldırısına denk getirilmiştir. Haziran 1920 içinde Yunanlıların girdiği şehir ve kasabalar şunlardır: Akhisar, Salihli, Alaşehir, Soma, Bigadiç, Karamürsel, Kula, Savaştepe, Burhaniye, Eşme, Sındırgı ve Balıkesir. İsyanlar ve Yunan saldırısını temmuz ayı içinde de bütün dehşetiyle devam etmektedir.

Ankara'da, Eskişehir'de ve diğer yörelerdeki sokak yaygaraları, Türk'ün ölüm-kalım savaşı verdiği ve uçurumun kenarında iç isyanlarla ve Yunanla boğuştuğu bu bunalımlı döneme rastlamaktadır. Gene bu dönemde bir de «gizli komünist

partisi» kurulmuştur; düşman karşısındaki Türk Ordusu'nu sabote etmek için. Sabote hareketleri henüz su yüzüne çıkmış değildir. Buna rağmen bir şeyler sezinlenmektedir. Meclis içinde de tepkiler başlamıştır.

MECLİS'İN TEPKİSİ

Vehbi Efendinin başkanlık ettiği gizli oturumlardan birindeyiz. Tokat Milletvekili Mustafa (Vasfi-Süsoy) Bey ilk sözü alarak şöyle konuşuyor:

Mustafa Bey (Tokat) «Efendiler,» geçenlerde Adapazarı'nda genç üç dört köylüye tasadüf ettim. Konuşuyorlardı. Ben de kulak misafiri oldum. Köylüler diyorlar ki:

– Burada bir cemiyet teşekkül etmiş, Bolca para veriyorlarmış. Hem oradan para alacağız, hem de zenginleri soyacağız. Artık bütün gün çift ile uğraşmayacağız.

«Ben bunları dinledikten sonra geldim, tahkikatta bulundum. İş bizim içimizde... Karahisar Mebusu, Şeyh Servet Efendi, bir de Mardin Mebusu; etti üç. Anlaşıldı mı? Benim işittiğim bunlar... Yabancılardan da para almışlar, bilmem ne yapmışlar. Bunlar köylüleri teşvik ediyorlarmış.»

«Biz buraya bunun için toplanmadık, düşmanı kovmak, memlekette birlik ve beraberliği temin etmek, istiklalimizi kurtarmak, hudutlarımızı tayin etmek için toplandık. Halbuki bunlar öyle bir bomba bırakıyorlar ki ne memleket, ne de halk kalmayacaktır. (Alkışlar). Millet birbirini kıracaktır. Zannederim bu gibilerin Meclis'ten ihracı lazımdır. Bizi seçenler bu gidişe katiyen razı değildir.»

Meclis galeyan halindedir. Peşpeşe kürsiye çıkan konuşmacılar bozguncu ve bölücülerin hemen istiklal mahkemesine verilmesini istemektedir.

Bu arada Balıkesir Milletveili Vehbi (Bolak) bey de içini döküyor:

Vehbi (Bolak) Bey- «...Biz buraya niçin toplandık? Memleketimizin cennet gibi aksamı, en kıymetli mabetlerimiz ve birçok İslam âbidelerimiz bugün en âdi bir dümanın ayağı altında çiğnenmektedir. Onun karşısında henüz daha tecavüz değil, müdafaa vaziyetindeyiz. (...) Bu vaziyet karşısında Bizans'ın, İstanbul'un bütün parti cereyanları, bütün kiri Ankara'nın temiz çevresine de bulaşmak istidad göstermiştir. Bugün henüz daha bir karış toprağımızı kurtaramadığımız halde kadın, erkek, ihtiyar, genç Sultan Osman'ın ve Ertuğrul'un türbesine varıncaya kadar en büyük makamlarımızı Yunan çiğnediği halde burada partilar kurmaya çalışıyoruz. Ben zannediyorum ki burada parti kurmak dinsizlikten, vatansızlıktan başka bir şey değildir. Benim ecdadımın toprakları çiğnenirken burada birtakım sefiller, kalksınlar da memleketin içine bomba koymaya teşebbüs etsinler...»

«Efendiler, yetişir. Bu memleketin son dayanağı, işte bu mukaddes topraklardır. Mevki düşüncesiyle particiliğe kalkışmak, memleket müdafaasını kösteklemek demektir. Bu, dinsizlikten, vatansızlıktan başka bir şey olamaz.»

«...Efendiler! Ben, Bolşeviklik hakkında beyanatta bulunmayacağım. Herkesin bildiği, öğrendiği bir vaziyettir. Bilmeyen kalmamıştır. Vatanını seven her ferdin yapacağı bir şey varsa o da memleketen fertlerini muhtaç olduğu adaletten nasibedar etmektir. Başka bir şey yoktur. Binaanaleyh bu memlekette yalnız adalet fırkası vardır...»

Balıkesir Milletvekili Basri (Çantay) Ben de uzun konuşmasının bir bölümünde şöyle diyor:

«...Bolşevik olalım demekle olacak bir şey değildir. Bir kere Bolşevikliğin doğmasını icap ettiren sebepler bilhassa Türkiye'de yoktur. Türkiye, Rusya değildir. Türkiye, Rusya gibi

ruhaniliğin tahakkümü, emperyalistliği, kapitalistliği terviç eden dar bir dine malik değildir. Türkiye ve bütün İslam dünyası öyle bir dine maliktir ki yardımı ve hakiki kardeşliği, birçok içtimai, siyasi, hatta bedîî birçok esasları muhtevi olduğu için burada ayrıca Bolşeviklik tatbikına imkân ve hacet yoktur. Binaenaleyh Bolşeviklik bizim memleketimizde, bizim muhitimizde tatbik kabiliyetinden mahrum bir nazariye halindedir...»

MUSTAFA KEMAL'İN EN BÜYÜK BAŞARISI: POLİTİKA

Mustafa Kemal, askerî alandaki üstün yeteneğini ve dehasını politika alanında da çeşitli vesilelerle kanıtlamıştır. Özellikle Kurtuluş Savaşı döneminde bu konuda en büyük sınavı vermiştir. Hem Ruslardan para ve savaş malzemesi alacak, hem komünist partilerine açık bir rejim uygulanacak, hem de Komünizmle mücadele edilecek, fakat Sovyet Rusya ile dostluk ilişkileri korunacak. Böyle bir siyaseti yürütebilmek için tek bacaklı bir cambazın tel üzerinde denge sağlaması kadar usta bir politikacı olmak gerek. Bu politikanın zor yanlarından biri de iki devlet arasındaki bu «dostluğun» halk katlarına inmemiş olmasıdır. Çünkü Türk-Rus ilişkilerinin geçmişi dostluk değil, düşmanlık temeli üzerine kurulmuştur. Bu düşmanlık yüzyıllar boyu sürmüştür. İlk Türk-Rus ilişkilerinin bile talihsiz bir başlangıcı vardır: 1495 yılında Moskova Kniyazı III. İvan tarafından ticarî ve siyasî ilişkileri başlatmak için Bayezit II'ye gönderdiği ilk Rus elçisi Mihail Plesçeyef, İstanbul'daki temaslarında Osmanlı yöneticilerine pek kaba davranmış, onuruna verilen şölenlere katılmamış, armağanları geri çevirmiş ve nihayet koğulmuştur.

Kötü başlayan bu ilk ilişki yüzyıllar boyu aynı gerginliği

sürdürmüştür. Boğazları amaçlayan savaşlar olmuş, bu savaşlar pek kanlı geçmiş, kin tohumları alabildiğine yeşermiştir. İki devlet saldırıya geçmek için birbirlerinin zayıf zamanlarını kollamışlar. Pek çok kanlı savaşlar olmuş aralarında. Bir ikisi sayılmazsa çoğunda yenilmişiz. Çok zulüm görmüşüz. Kin tohumları alabildiğine kökleşmiştir. Öc alma duygusu halkımızın yüreğine sinmiştir. Devlet olarak da, millet olarak da karşılıklı güvence sağlanamamış. Güvensizlik, tedirginlik, kuşku; iki devlet arasındaki ilişkilerin belirgin birer unsuru haline gelmiş.

Rusya'nın 1917, Türkiye'nin 1919 İhtilali, iki devletin mücadelesinde ortak bir nokta oluşturmuştur: Emperyalizme karşı mücadele. Bu ortak amaca rağmen iki devlet arasındaki tarihsel düşmanlığın izleri, tedirginliğini ve kuşkusu silinebilmiş değildir. Oysa Anadolu, zengin kaynaklı Rusya'nın yardımına ne kadar muhtaçsa Rusya'da Türkiye'nin desteğine o oranda muhtaçtır

Mustafa Kemal, Meclis'in ve hükümetin başı olarak geçmişin düşmanlıklarını ılımlı bir zemin üzerinde yumuşatarak yürütmeye çalışmaktadır. Hatta, önceleri gizli olarak faaliyetini sürdüren ve sonradan «Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası» adı altında resmen kurulan bu partinin Komünizm propagandalarını ve sokak nutuklarını vatan hıyanetine dönüşmedikçe oldukça müsamaha ile izlemiştir.

Sovyetlerin «Komünist» olunuz diye resmî bir beyanı yok. Fakat el altından Anadolu'ya ajanlarını yollayarak, Ankara'daki Sovyet Elçiliği aracılığı ile su gibi altın harcayarak yoğun bir Komünizm propagandası yürütmekte ve bunda da başarılı olmaktadır.

Türk-Sovyet siyasi ilişkileri, 24 Mayı 1920 tarihinde/Rusya'dan Ankara'ya gönderilen Şerif Manatof tarafından yürütülmüştür. Başkâtip Opmal'ın başkanlığındaki 23 kişilik Sov-

yet delegasyonu 4 Ekim 1920 tarihinde Ankara'ya gelmiştir. Sovyet elçisi Medivani henüz yoldadır ve ilişkileri Opmal yürütmektedir. Medivani geledursun elçilik binası Ankara'ının yeni Bolşevikleriyle dolup taşmaktadır. Meclis çevresinden de bir hayli milletvekili elçiliğin devamlı konukları arasındadır.

Bolşevizm propagandası daha da canlılık kazanmış, peşpeşe yayımlanan bildiriler, beyannameler elden ele dolaşır olmuştur. Ankara'nın yeni Bolşeviklerinin yayımladığı bu beyannamelerde: «Rüşvet, anafor, hırsızlık, yalancılık, dolandırıcık artık ortadan kalkmıştır» diye rüşvet ve anafor şiddetle kınanmaktadır. Bu fetvayı verenler, şişkin ceplerini yoklayarak elçilikten pek memnun ayrılmaktadır. «Atatürk'ün Kurduğu Komünist Partisi ve Sonrası» eserinde Yeşil Ordu'ya nasıl girip nasıl bolşevik olduğunu anlatan Feridun Kandemir, elçilik ziyaretleri hakkında şunları yazmaktadır:

«...Gelen ilk elçilik kafilesi, biraz dinlenmek lüzumunu duymadan derhal kapıları ardına kadar açarak hummalı bir faaliyete girişmiş, bilhassa Ankara'nın aylardan beri Yeşil Orducu ve komünist tanınan bazı mebusları başta olmak üzere, bir sürü solcularla hemen canciğer oluvermiş, geceli gündüzlü votkalı toplantılar, havyarlı, piyanolu ziyafetlerle bir acayip çalışmaya koyulmuştu. Gelen Rusların, Ankara'da daha ziyade kimlerden faydalanabilecekleri ve bunlarla ne gibi işlere teşebbüs edebilecekleri hakkında bilgili oldukları anlaşılıyordu.

«Ankara'nın o güne kadar hemen hemen yalnız beşibirlik altınlarla kulplu gümüş mecidiyeler üzerinde köylülerle iş yapan ihtiyar yahudi sarrafları, artık çil çil altın rublelerin envaını sayar, bozar olmuşlardı...»

Sovyet Elçiliğinden para alanlar konusu, daha ileriki tarihte hıyanet belgeleri ele geçtikten sonra sanıklar Meclis

önünde hesap verirken kirli çamaşırlar ortaya dökülecek ve konuşmacılar bu konuda ifşaatta bulunacaktır. Bunlardan biri de yeraltı faaliyetinin bir elemanı olarak gizli toplantılara katılmış olan Karahisar Milletvekili Memduh Necdet (Erbek) Beydir. 21 Mart 1921 tarihinde Meclis kürsüsünde yaptığı açıklamalarda bu rüşvet ve anafor konusuna da şöyle değinecektir:

«...Halkçı Zümresi altında toplananlar Yeşil Ordu zümresiyle devamlı olarak yazışma halindeydiler. Anlıyordum ki bunlar, yakın bir zamanda Yeşil Ordu kuvvetlerine dayanarak maksatlarını gerçekleştirmek istiyorlardı. Ama, bunu bize sezdirmek istemiyorlardı. Son günlerde Halk Zümresi'nin bu maksadı iyice su yüzüne çıkmıştı. İşte, itiraf ve ifşa ettim.»

«...Şeyh Servet Efendi o gün bizi, ertesi günü Zinetillah (Nuşirevan) Efendi'nin evinde yapılacak gizli toplantıya davet etti. Ertesi günü Zinetullah'ın evine gitmek üzere buluştuk. Şeyh Servet Efendi yolda giderken bize, ileriye ait vaatlerde bulunuyordu: «Siz merkez heyetinden olacaksınız. Gelecek günler parlaktır...» diye bize payeler, rütbeler veriyordu. Zinetullah Efendi'nin evine gittiğimiz zaman orada üç dört de kadın vardı. «Rahime Yoldaş, Fatma Yoldaş, Halime Yoldaş» diye tanıttılar bu kadınları. Biz bunların karşısında tuhaf bir duruma düştük. Hiç hatırımıza gelmemişti orada kadınlarla karşılaşacağımız...»

«...Şeyh Servet Efendi diyordu ki: 'Burada gizli bir cemiyet vardır. Maksadı bizim maksadımızdan ayrı değildir. Fakat biz onlara kendi programımızı kabul ettireceğiz».

Memduh (Erbek) Bey Karesi (Balıkesir) Milletvekili Basri (Çantay), Erzurum Milletvikili Asım (Vasfi-Mühürdaroğlu) Beylerle toplantıdan çıktıktan sonra toplantıda konuşulanları düşüncelerine aykırı buluyorlar ve bu gizli örgütten ayrılmaya

karar veriyorlar. Memduh Bey, konuşmasını şöyle sürdürüyor:

«...Bu gizli Komünist Partisi ile ilgili olarak bir şey daha var: Taşra teşkilatının mevcut olduğunu ve bir para geldiğini şununla isbat edeceğim. Zannederim ki Şükrü (Koç) Bey gazetesini getirdiği zaman Matbuat Umum Müdürlüğüne sattı; sonra geriye alındı. Hangi para ile geriye alındı? Dikkatinizi çekerim; çünkü verilen para Şükrü Bey'in parası değildi. Bu paranın hiç olmazsa yarısı muhakkak surette hariçten alınmıştır. Bu konuda Nazım (Resmor) Bey bir gün şöyle dedi: 'Matbaa açmak istiyorsanız bu paranın bin lirasını Şükrü Bey (Mehmet-Koç) veriyor.' Sonra şöyle ilave ediyordu: 'Bizim Anadolu'da kardeşimiz var. Bu parayı o getirdi'. Biz biliyorduk ki bu para doğrudan doğruya Rus Sefareti tarafından verilmiştir. Dahası var: Zinetillah, Rus Sefarethanesi'nde bir arkadaşla beraber görülmüştür. Daha söyleyeyim mi? Rus Sefarathanesi'ndeki bir törende Hilmi Bey'in eşi orada konferans vermiştir. Kim iddia edebilir ki bu işlerde Rus parmağı yoktur diye? Daha hatırlayamadıklarım pek çok. Onları da İstiklal Mahkemesi'nde söyleyeceğim.»

Hilmi Beyin Halk Zümresi'nin gizli toplantısı ile Sovyet Elçiliği'nden para alanlar hakkındaki sözleri burada bitiyor. İleride, gizli örgüt üyelerinin İstiklal Mahkemesi'ndeki duruşma safhalarına temas edeceğiz.

KURTULUŞU İÇİNDEN ÇÖKERTMEYİ AMAÇLAYAN MÜTHİŞ BİR KOMPLO İHBARI

1920'nin Eylülü ve Eylülü izleyen günler, haftalar ve aylar ölüm kalım savaşının «ölüm»e yaklaştığı en karanlık, en umutsuz dönemdir: Yunan ilerleyişi, iç isyanlar ve iktidarı için-

den çökertmeyi amaçlayan ihanet örgütleri... Bu üç başlı canavar karşısında bütün çabalara karşın hiçbir başarı elde edilememektedir. Çünkü kurtuluş yolcularının kadrosu henüz zayıftır, güçsüzdür. Dört beş ay içinde mümkün olan yapılabilmiştir. Ağırlık milis kuvvetlerinin omuzundadır.

O günlerde cephe durumu şöyledir: 24 Ağustos 1920'de Milli Aşireti ayaklanmış, 26 Ağustos'ta Viranşehre girmiştir. İleri harekâtını sürdüren Yunanlılar da 29 Ağustos'ta Uşak'a girmiştir. Harekât daha nerelere kadar uzanacaktır, hangi noktada duracaktır? Ordu birlikleriyle milisler bu üstün kuvvetler karşısında geri çekilmektedir. Kuvvetlerimizin çekilişi karşısında panik belirtileri başlamıştır. Meclis de, yüksek komuta heyeti de endişelidir. **Genelkurmay Başkanı** Albay İsmet (İnönü) Bey'in Ali Fuat (Cebesoy) Paşa'ya çektiği 1 Eylül 1920 tarihli şu telgraf durumun vehametini göstermeye yeterlidir:

Erkânıharbiye-i Umumiye

1 Eylül 1920

Zata mahsuh ve bizzat açılacaktır

Garp Cephesi Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretleri'ne

1- «Meclisin ve hükümet merkezinin Sivas'a nakline karar verilmiştir. Nakil vasıtaları temin ve tanzim edilir edilmez, yani birkaç gün içinde nakliyete başlanacaktır. Bu bapta yüksek mütalaaları rica olunur».

Göçün ayrıntılariyle ilgili olarak şifrenin üç maddesi daha vardır. Ali Fuat Paşa Tabii Mustafa Kemal Paşa'ya da danışarak Meclisin ve hükümetin Sıvas'a naklinin yaratacağı paniği ve bunun sakıncalarını ileri sürerek nakil kararına katılmadığını belirtmiş, bu karardan vaz geçilmiştir.

Konya Valisi'nin Bomba Etkisi Yapan Şifre Telgrafı: Meclisin ve hükümetin Sıvas'a naklinin düşünüldüğü, halkın korku ilinde Anadolu mukaveketinin çökmek tehlikesiyle karşı karşıya olduğu bu bunalımlı dönemde grupların, hizipIerin, muhalefetin, iştirakçilerin, komünistlerin, sağcıların, solcuların, tüm milletin birbirine kement olarak birlik ve beraberlik içinde tek hedefe, vatanın kurtuluşu hedefine yönelmesi gerekirken aylardır faaliyet gösteren ve içlerinde bazı milletvekillerinin de bulunduğu bir hıyanet örgütünün ihtilal beyannameleri ele geçiriliyor. Konya Vilayetince ele geçirilen ve Vali Haydar (Vaner) Bey tarafından Büyük Millet Meclisi'ne gönderilen ihtilal beyannameleri bir bomba etkisi yapmıştır iktidar çevresinde.

Ele geçirilen bu beyanname hakkında Haydar (Vaner) Bey Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na gönderdiği 366 No, 4 Eylül 1920 tarihli şifre telgrafta özetle şunları yazmaktadır: (sadeleştirerek):

«Buraya Ankara'da 14 Temmuz 1920'de basılmış Türkiye Komünist Partisi umumi merkezinin bir beyannamesiyle Salih Hacıoğlu tarafından imza edilmiş bir basılı kâğıt geldiği haber alınarak birkaç nüshası elde edildi. Bunlar Eskişehir'de yolculara, makinistlere ve kondüktörlere verilmiş ve bunlar tarafından yol boyunca herkese dağıtıldığı anlaşılmıştır.

Beyanname sonunda: 'Bir tarafta müstebit, diğer tarafta kandırıcı iki siyasetin mevcut ve hüküm sürmekte olduğuna, daha açık bir tabirle bir tarafta İngiliz siyasetine âlet olan Hürriyet ve İtilafçılar, diğer tarafta halk için onlardan hiç farkı olmayan ve fakat maske ile meydana çıkan eski İttihatçılar olduğuna kanaat ve bu kanaati resmen ilan ve her iki hükümetle bir alakası olmadığını» beyan eden tabirler vardır. Ahali

bunlara tahammül edecek kadar siyaset ve içtimaiyat çıkça dağıtıldığına göre merkezin malumatı olduğu kanaati hâsıl olmuştur. Emr-i âlilerine intizar ederim.

Vali Haydar»

Bu şifre telgrafın altında Konya Valisi'ne yazılmak üzere Mustafa Kemal'in şu notu var:

«Konya Valisi Haydar Beyefendi'ye

Bu beyanname Ankara'da tab' olunmamıştır. Ankara serlevhasiyle Eskişehir'de tab' edildiği anlaşılmıştır. Müteşebbisleri hakkında takibat yapılmaktadır efendim.

Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal»

Mustafa Kemal, bir örneği de Eskişehir Mutasarrıfı Fatin (Güvendir) Bey'e verilmek üzere Ali Fuat Paşa'ya şu şifre telgrafı gönderiyor:

Şifre **Ankara**
12.9.1920

Eskişehir'de Garp Cephesi Kumandanı
Ali Fuat Paşa Hazretleri'ne

«Ahiren tevzi olunan Komünist nizamname ve beyannamesinin Eskişehir'de tab' edildiği tahakkuk etmiştir. Failleri buraca tamamen malum olan bu teşebbüs hakkında tahkikat ve tetkikat-ı amika icrasiyle vesaik ve delail-i maddiyesinin dahi serian iş'arını rica ederim.

Büyük Millet Meclisi R.
Mustafa Kemal

Ali Fuat (Cebesoy) Paşa'nın, olay faillerinin kimler olduğunu sorması üzerine de Mustafa Kemal şu bilgiyi veriyor:

Ankara
14.9.1920

Eskişehir'de Garp Cephesi Kumandanı
Ali Fuat Paşa Hazretleri'ne

Komünist nizamname ve beyannamesi İzmit Mebusu Sırrı (Bellioğlu), Afyonkarahisarı Mebusu Erkânıharp yüzbaşısı Hulusi (Kutluoğlu), Şerif Manatof ve jandarma yüzbaşılığından mütekait Cemal beylerle Cemal Bey'in biraderi taraflarından tab' ettirildiği istihbar edilmiştir ef.

Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal

Nizamname ve Beyanname Üzerine: Eskişehir Mutasarrıfı Fatin (Güvendir) Bey, yaptığı tahkikat neticesini içeren ilginç bir rapor gönderiyor Mustafa Kemal Paşa'ya. Komünizm cereyanının önüne geçilmesini de mümkün görmediğini belirten Fatin Bey'in bu raporunu aynen aşağıya alıyoruz:

Büyük Millet Meclisi Reis-i âlisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Eskişehir
Mutasarrıflığı **18 Eylül 1920**

Devletlu Efendim Hazretleri,

12 Eylül 336 ve 303 numaralı şifre telgrafnamelere cevaptır:

Komünist nizamnamesiyle beyannamesi Ankara'da tahmine göre âzası pek cüz'i olan Komünist merkezinde tanzim ve âzalarından Şerif Manatof vasıtasiyle Eskişehir'e gönderilerek mumaileyh nizamnameden 1000 nüshasını Matbaa-i Liva'da, ve son fıkraları fesadı da bulunan beyannameyi de Mabaa-i Liva'ca kabul edilmediğinden birtakım hile ve hud'a istimali ile Ticaret Matbaası'nda 500 nüsha tab' ettirdiği gerek kayden ve gerek her iki matbaa müdür ve müstahdemlerinin ifadelerinden ve Şerif Manatof Efendi'nin itirafından müsteban olmuştur. Zaten bu mesele hakkında emr-i devletleri telakki edilmeden evvel mezkûr beyannamelerden bir nüshası elde edilmesi üzerine polisçe tahkikata başlattırılmış ise de Uşak hadisesi üzerine zuhur eden birtakım mesail-i mühemme-i fevkalade bunun tahkikatını tehir ettirmiştir.

Tahkikat-ı âcizanem katîdir. Çünkü hem kuyudata ve hem de matbaa müdürlerinin ifadelerine ve aynı zamanda Şerif Manatof'un itirafına müstenit olup aksi iddia edilemez. Binaenaleyh tab' keyfiyetinde fail ancak Şerif Manatof, mürettipleri ise Ankara'da Komünist Merkez-i Umumisi ve bettebi kendisi de dahil olduğunu beyan etmektedir.

Komünizmin Türkiye'de âdat-ı içtimaiyemizin hazmedebileceği bir halde cay-i kabul bulacağı ve bu cereyanın önüne geçmek pek güç olacağı zannındayım. Yalnız tatbikında, tamiminde cerayının iyi bir mecrada giderek mazarrat ikaına, aksi tesir vücude getirmesine meydan bırakmayacak surette hükümetin bu cereyana iyi bir mecra hazırlaması elzemdir fikrindeyim.

Hükümet eğer taammüm etmeye başlayan bu fikre alakadar kalmazsa birtakım menafi-i zatiye peşinde koşanlar bu

efkârdan, zihniyetten istifade etmek emeliyle hareket etmeye ve kendisine makamlar ihzarı için efkâr-ı ahaliyi yanlış birtakım yollara sevk eylemeye teşebbüs eylemeleri pek mümkündür. Bu yanlış cereyandan düşmanlarında istifade eylemesi melhuzdur. Hatta, mezkûr beyannamenin son fıkralarındaki ibarat, gerçi suiniyetle yazılmış olduğuna dair delail ve vesaik-ı lazime elde edilmemekle beraber, haddizatında iyi bir dimağdan çıkmamış olmak itibariyle düşmanlarımız için mucib-i istifade olmak ihtimali vardır. Binaenaleyh maruzat-ı çakeranemin nazar-ı ehemmiyete alınarak tashihi neye mütevakkıf ise sür'at-i icrası rey-i âli-i asafanelerine mütevakkıftır efendim hazretleri.

18 Eylül 336
Eskişehir Mutasarrıfı
Fatih (Güvendir)

Eskişehir Mutassarrıfının ayrıca Mustafa Kemal Paşaya 28.9.1920 tarihli bir telgrafı var. Mutasarrıf bu telgrafında Şerif Manatof hakkındaki tahkikatın sona erdiğini, Büyük Millet Meclisi'ni tenkit etmesi sebebiyle Bidayet Ceza Mahkemesi'ne verilmesi gerekmekte ise de bir başka ceza ile cezalandırılması gerekiyorsa bildirilmesini istemektedir. Mustafa Kemal Paşa bu telgrafın altına şu notu koymuştur:

«C. Mumaileyhin evrakıyla ma'en Ankara'ya mahfuze izamı münasiptir efendim.»

Şerif Manatof, İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmasına fırsat verilmeden yurt dışına kaçırılmıştır. Kimler, ya da hangi örgüt tarafından kaçırıldığı, aşağıda vereceğimiz belge ile kendiliğinden anlaşılmış olacaktır:

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ REİSİ
MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ'NE

No: 479

Karargâh
10.10.336

«Eskişehir Mutasarrıfından terhisini temenni ettiğim yoldaşımız Şerif Manatof oraya celp edilmiş olduğundan kefaleti devletleri tahtında tahlisini istirham eylerim efendim.

Kuvve-i Seyyare Kumandan
V. Reşit»

İNCELEME ESERLERİNİ
YANILTAN BELGE:

Gizli örgüt tarafından yayımlanan beyanname ve nizamnamenin ele geçirildiği hakkındaki yedi belge şimdiye kadar hiçbir yayın aracında yer almamıştır. İlk kez yayımladığımız bu belgeler, aynı zamanda yıllar boyu sürüp giden bir yanlışlığın düzeltilmesine de yardımcı olacaktır. Şöyle ki: Feridun Kandemir, önce «Yakın Tarihimiz» dergisinde yayımladığı, sonra da «Atatürk'ün Kurduğu Komünist Partisi ve Ötesi» eserinde Merkez Ordusu Kumandanı Nurettin Paşa'nın bir şifre telgrafına yer verdi. Kandemir, belgenin tarihini 19.1.1921 olarak göstermektedir. Benim İstiklal Mahkemesi dosyasından ki orijinalinden tesbit ettiğim belgedeki tarih 1.1.1921'dir. Kandemir, âdeti üzere metni dilediği gibi sadeleştirmiş, bunu yaparken de ne kaynak göstermiş, ne de metni sadeleştirdiğini belirtmiştir. Merkez Ordusu Kumandanı Nurettin Paşa'nın sözü edilen ihbar mektubunu İstiklâl Mahkemesi dosyasındaki orijinalinden aynen aşağıya alıyorum:

1 NUMARALI ANKARA
İSTİKLÂL MAHKEMESİ
Dosya: T.2/27-4

SURET

1.1.337 (1921)

Ankara Erkânıharbiye-Umumîye Riyaseti'ne

1- Mezunen veya memuren giden bazı mebuslarımız tarafından öteye beriye verilen iki risalenin suretlerini leffen takdim ediyorum.

2- Millet için istihsali murat edilen gaye-i mesudeyi arzu edenlerdenim ve bunun için milletin seviye-i içtimaiyesiyle mütenasip bir salah-ı içtimaî ve teceddüd-i idarîye doğru gitmemiz lüzümuna kaniim. Ancak, bu gibi inkılapların tevlit eyleyeceği ihtilal ve inhilaller kütlenin seviye-i terbiyevîyeleriyle makûsen mütenasiptir. Binaenaleyh şüphesiz bizde azamî olacaktır. Mülkümüzün aksam-ı mühimmesini işgal eden bir düşman-ı haricî karşısında bulunduğumuz bir sırada vaziyet-i hazıramızın böyle bir sarsıntıya tahammül edemiyeceği tabiîdir. Binaenaleyh, salâh-ı tedricîye tabi olmak mecburiyetindeyiz. Bu sebepten bu gibi propagandalar halen muzir ve bazı anasır-ı ecnebiyenin eser-i telkinatı olarak kabul edilebilir.

3- Bu hususlarda Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin noktai nazarı hakkında malumat ita buyurulmasını istirham ederim.

Merkez Ordusu Kumandanı
Nureddin İbrahim

Türkiye'de Sol Hareketler üzerine yazılmış eserlerin he-

men hepsi «Kurtuluş Savaşı Döneminde Sol Hareketler» bölümünde, gizli örgütler hakkında yapılan tahkikatın Nurettin Paşa'nın bu ihbarı üzerine başlatıldığı yazılmaktadır. Mesalâ Aclan Sayılgan «Türkiye'de Sol Hareketler» adlı eserinde bu konuda şunları yazmaktadır: «...Bazı vekil ve mebusların Yeşil Ordu içindeki propaganda faaliyetlerini ilk olarak Merkez Ordusu Kumandanı (Sakallı) Nurettin Paşa fark etti. Erkânıharbiyei Umumiye Riyaseti'ne 19 Ocak 1921 tarihinde şifreli bir telgrafla durumu haberdar etti.»

Fethi Tevetoğlu da «Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Hareketler» eserinin 155. sayfasında bu konuda «Nurettin Paşa'nın 19.1.1920 tarihli şifre telgrafı üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Reisi sıfatiyle Mustafa Kemal Paşa'da işi adalete intikal ettirmiştir» demektedir. Bu örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür. Oysa, ilk kez yayımladığımız belgelerden de anlaşılacağı gibi bu konuda ilk ihbarı 4 Eylül 920 tarihli şifre telgrafı ile Konya Valisi Haydar (Vaner) Bey yapmıştır.

GİZLİ ÖRGÜTLER VE KOMÜNİZM PROPAGANDASI KARŞISINDA ATATÜRK'ÜN DÜŞÜNCE VE DAVRANIŞI

Gizli Komanist Partisi'nin gizlice bastırıp bütün Anadolu sathına dağıtmaya kalkıştığı bu yazılı bildiriler Türkiye Büyük Millet Meclisi ve hükümetine karşı isyan bayrağı, bir kazan kaldırmadır. Komplo; bir yandan Sovyat ajanlarına, diğer yandan Çerkes Ethem'in milis kuvvetlerine dayanması ve Sovyet Elçiliğince de desteklenmesi bakımlarından hükümetin başındaki en büyük, en müthiş gailelerden biridir. «Mustafa Kemal, bu kanlı ihtilal hazırlığını ve arkasında ... ...

...» çok gizli tutmuştu. Yeşil Ordu'yu tutan kimi milletvekilleri alınan önlemleri öğrenmesin diye Meclisi bile haberdar etmemişti. Mustafa Kemal sadece askerî makamlara ve ordu kumandanlara bilgi vermekle yetinmektedir. Bu arada Garp Cephesi Komutanı Ali Fuat (Cebesoy) Paşa'ya 14 Eylül 1920 tarihli şifresine cevaben yazdığı 8 maddelik uzun yazısında son olaylara da değinmektedir. Bu uzun açıklamanın gizli örgütler, Türk-Sovyet ilişkileri ile ilgili bölümlerini aşağıya alıyorum:

GARP CEPHESİ KUMANDANI ALİ FUAT PAŞA HAZRETLERİ'NE

C. 14 Eylül 336 tarih ve 1347 numara:

«...Madde B- Bolşevikler aynı zamanda memleketimizde Bolşevik taşkilatı vücude getirmek için fevkalade faaliyete başlamışlardır. Bakû'ya gönderdikleri Mustafa Suphi ve arkadaşları vasıtasiyle Türkiye Komünist Merkez-i Umumisini ihdas ettirdiler. Tamamen Bolşevik efkârına kazanılan saf ve gayrısaf adamlardan sahilin her noktasına çıkardıkları gibi dahilen de Eskişehir'e ve Ankara'ya kadar göndermişlerdir. Bunların maksatları memlekette bir inkılab-ı içtimaî vücude getirmektir Bu halde memleket doğrudan doğruya Üçüncü Enternasyonale, yani Rusya'ya merbut olacağından Bolşevikler hiçbir taahhüt ve muavenete lüzum kalmaksızın bizi kendilerinden ayrılmış bir hale getirmiş ve Garplılarla siyasi pazarlıklarında daha kuvvetli bir vaziyet elde etmiş olacaklardır. Memleketimizin fikir ve inkılap taraftarı olan veya bu perde altında türlü türlü maksatlar peşinde koşan adamları da bu mehaliki fark etmeksizin Bolşevik teşkilatını teshil etmektedirler.

7- ...İngilizler nasıl dahilî propaganda ile memleketimizi kısmen ellerine geçirmişler ve geçirmek istiyorlarsa, Ruslar da her şeyden evvel dahilî sademat ile memleketimizi ellerine geçirmek istiyorlar. Gerek Garp ve gerek Şark'a karşı dahilden inhidama mâni olarak Yunan taarruzunun her hangi bir hatta tevkifine muvaffak olabilirsek davamızı halledecek istiklali kararı bulacağımız muhakkaktır.

8- İzahatımdan anlaşılmıştır ki bile kaydü şart Rus tabiiyeti demek olan dahildeki Komünizm teşkilatı gaye itibariyle tamamen bizim aleyhimizdedir. Gizli Komünizm teşkilatını her surette tevkif ve teb'it etmek mecburiyetindeyiz. Meclis'te ahiren meydana çıkan Halk Zümresi, bizim tanıdığımız arkadaşlardır. Bunlar, memlekette bir içtimaî inkılabın kısmen olsun lüzumuna kail olanlardır. Bu teşebbüsün mehalikini ihate edememektedirler. Hükümetten ayrı bir zümre yapmaktan vaz geçirmek istemedik, mümkün olmadı. Fakat şimdi Halkçılık Programı altında hükümetçe bir program kabul ettik. Halk Zümresi kendiliğinden dağılmış gibidir. Hacı Şükrü Bey gibi birçok arkadaşlar hafi bir tarzda başladıkları Yeşil Ordu teşkilatı ile oynadılar. Bunu tevkif etmelerini kendilerine ihtar ettim. Kendi arzularını suhuletle terviç ettirmek isteyen birtakım kimseler hilekârane bir surette komünizm vesair teşkilatına taraftar olduğumu daima neşrediyorlar. Fakat yanlıştır. Vaziyetim, arz ettiğim gibi Şark veya Garp ile muayyen bir neticeye varmadan inkılabattan içtinap etmek ve bilmünasebe Mustafa Suphi Yoldaş'a da yazdığım veçhile ne yapılacaksa hükümet vasıtasiyle yapmaktır. Bittabi Komünizm ve Bolşevizme alenen aleyhtarlığı muvafık görmem.»

Büyük Millet Meclisi
Reisi Mustafa Kemal

YEŞİL ORDU

Birinci Büyük Millet Meclisi içinde veya devresinde, başlıca dört komünist partisi veya hareketi dikkati çeker. Bunların biri yarı gizli, diğer ikisi de açık ve resmi parti hareketleridir. Bu hareketlerin sıraya göre isimlerini verelim:

1- Yeşil Ordu hareketi (yarı gizli)
2- Türk Komünist Partisi (gizli)
3- Halk iştirakiyun Partisi (açık)
4- Türkiye Komünist Partisi (açık ve resmi)

Önce Yeşil Ordu üzerinde duralım:

Birinci Büyük Millet Meclisi'nin 1920 çalışma yılı sıralarında Yeşil Ordu hem bir teşebbüs, hem bir efsane olarak dikkati çeker. Yeşil Ordu evvelâ şunun için bir teşebbüstür ki Yeşil Ordu adını taşıyan bir hareket doğmuştur.

«...Yeşil Ordu'nun Genel Merkezi'nde Millet Meclisi'nin en ileri gelen şahsiyetlerinden, hatta Mustafa Kemal'in en yakınlarından bazıları yer almıştır. Meselâ o sıralarda Mustafa Kemal'in daima yanında bulunan, ilk kabinede sağlık vekili olarak vazife alan, daha sonra dahiliye vekili, Meclis reisi olarak da çalışan Dr. Adnan (Adıvar), Hakkı Behiç (İlk kabinede Meliye Vekili), Celal Bayar (milletvekili-vekil), Yunus Nadi (milletvekili-gazeteci), Hüsrev Sami (kurmay-milletvekili-siyaset adamı) gibi şahsiyetler bu arada sayılabilirler.»

YEŞİL ORDUNUN BEYANNAMESİ

Yeşil Ordu el altından beyannameler de dağıtmıştır. Bu beyannamenin bazı paragraflarını aşağıya alıyoruz:

«Eski dünya, birkaç zenginin, milyonlarca insanı esir gibi

çalıştırarak, bu milyonlarca insanın açlık ve sefaletine karşı kendi rahatlıklarını temin etmelerinden başka bir şey değildir.

«...Allah insanları hep eşit yaratmıştır. Sizi fukara yapan, cahil yapan bu zalim adamların şerrinden kurtarmak için başınızı biraz kaldırınız. Sesinizi yükseltiniz. Onlardan korkmayınız.

«...Etrafınızda bulunan beyler, paşalar kimlerdir bilir misiniz? Onlar da sizin gibi insanlar...»

«Altında mührü, imzası bulunmayan ve fakat taşralarda bazı milletvekilleri tarafından dağıtıldığı anlaşılan beyannamelerin Merkez Ordusu kumandanı Nureddin Paşa tarafından 10-1-1921 tarihli şifre ile Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisliği'ne aksettilimesinden sonradır ki Yeşil Ordu işi istiklâl Mahkemesi'ne götürülmüştür. Zaten ruhsatsız olan teşekkülün kapatılması cihetine gidilmiştir. Fakat tahkikatın dalbudak salması da o günkü şartlara göre uygun görülmediği için sadece umumi Kâtip Tokat Mebusu Nazım Bey'le (eski valilerden), bazı arkadaşlarının mahkûmiyetiyle yetinilmiştir.

YEŞİL ORDU NİZAMNAMESİ

Yeşil Ordu'nun ele geçen nizamnamesinde de ezcümle şunlar yazılıdır:

«Yeşil Ordu teşkilatı, Avrupa emperyalizminin hulûl ve istilâsını Asya'dan kovmak üzere teşekkül etmiş bir mücadele teşkilâtıdır.

«Yeşil Ordu'nun Türkiye'de dahi emperyalizm cereyanlarını ve sermayelerin haksız tegallüp ve tehakkümlerini raf ve izale etmekte tereddüt etmez.

«Yeşil Ordu arazi ve umumi servetten bütün efrad-ı ahali-

nin ancak kendi çalışmaları ve kabiliyetleri nisbetinde faydalanmalarını temine çalışır.

«Yeşil Ordu harp ve askerlikten, kuvvetin kaynak olduğu temellûk hakkı davalarından nefret eder.

«Yeşil Ordu, İslamiyetin bütün içtimayi esaslarına istinat ederek Asr-ı saadetin (Peygamber Devrinin) müşterek samimiyetini iadeye ve Batı'dan gelmiş, kendini beğenmiş ihtirasları Asya'dan atmaya çalışmakla yolunu hak yolu, Allah yolu bilir...

Sayın Ş. S. Aydemir bu konuda şu tamamlayıcı bilgiyi vermektedir: «Gene mahkeme safhaların da ki Yeşil Ordu kurucularından Nazım Bey'le, Yunus Nadi Bey, Mustafa Kemal'i ziyaretle Kominizm-Bolşevizm hakkında konuşmada bulunmuşlardır. Fakat Mustafa Kemal, bahsi şöyle özetlemiştir.

«Biz bunlardan hiçbiri olamayız. Ancak, biz halk teşkilatı yapmalıyız ki halk bundan faydalansın.»

Fakat gene muhakeme safhaları göstermektedir ki Yeşil Ordu'dan resmen değilse bile, hükümetin haberi vardır.

Çünkü Ankara'da ve Mustafa Kemal'in yakın arkadaşları tarafından resmi bir Kominist fırkası kurulduğu zaman dahiliye vekaletimin vilayetlere yayınladığı bir genelgede şu cümle okunur:

«Kominist Fırkası resmen teşekkül etti ve Yeşil Ordu Kominist Fırkasına inhilap etti.» Muhakeme sırasında Yunus Nadi Bey Yeşil Ordu'yu şöyle ifade etmiştir:

«Yeşil Ordu cemiyetinin teşekkülünün hikmeti, giriştiğimiz İstiklâl ve kurtuluş mücadelesinde, Garp Emperyalizmine karşı, Büyük Şark İnkilabiyle daha sıkı, daha makul ve mantıklı bir yakınlık temininden ve zaten vaziyetin icabı bu olduğuna göre, şayet bir Ruslar'la hudutlarımızda buluşma husule gelirse, memleketimizde tahrifkâr tesisler yapabilecek meçhul inkilaba meydan vermemekten ibarettir.»

Mahkeme bazı safhalardan ve birtakım şahitler de dinlendikten sonra, Yeşil Ordunun, «Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetini devirerek milletin arzusu hilâfına bir hükümet tesisine çalıştığı» gerekçesiyle bu teşkilâtın içinde bulunduklarını kabul ettiği ve o günlerde Yunanlılara iltica etmiş bulunan Çerkes Ethem, kardeşi Reşit ve Tevfik Beylerle bu konuda işbirliği yapan arkadaşlarının idamlarına gıyaben, gizli Komünist partisi teşkili suçiyle de eski valilerden Tokat Mebusu Nazım Bey'le diğer iki arkadaşının on beşer sene hepsine karar verdi.

Çerkes Ethem ve kardeşlerinin Yeşil Ordu'da ilgisi, Yeşil Ordu'nun Çerkes Ethem ve arkadaşlarının Yeşil Ordu Teşkilâtına kazanılmış olmalarından ileri geliyordu.

Yeşil Ordu, Mustafa Kemal'in emriyle faaliyetini tatil etmiştir.

HALK İŞTİRAKİYUN PARTİSİ

Halk İştirakiyun Partisi'ne gelince: Resmen teşekkül eden ve açık çalışan bu partinin arkasında gizli çalışan ve Üçüncü Enternasyonal denilen Dünya Komünist Partileri Birliği'ne (Moskova'da) bağlı bulunan, Türkiye Komünist nüvesi bulunuyordu. Gerek Bakû, gerek Moskova'daki Komünist merkezleriyle bir taraftan bu bağıntılarını devam ettiren bu parti aynı zamanda Yeşil Ordu ile bir protokol imzası suretiyle resmen birleşmiş durumdaydı. Kanun karşısındaki vaziyeti ise açık bir siyasi parti olmasıydı. Ankara'da Yeni Hayat adında bir de dergi neşrediyordu.

9/5/1920 tarihli mahkeme kararıyle bu partinin lideri Baytar Binbaşısı Salih Hacıoğlu mahkûm edildi. Fakat eldeki bilgilere göre parti daha sonra da faaliyetine devam etti.

...Hulâsa, Türkiye iştirakiyun Fırkası hem gizli, hem açık Türkiye Komünist Partisi niteliğini taşımak bakımından, Birinci Büyük Millet Meclisi dönemindeki komünist cereyanların her iki cephesinde yer alır.

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ

Türkiye resmî Komünist Fırkasına gelince: Elde bulunan bir nizamnameden, bu partiye ait fikir ve hareket ilkelerini okuyabiliyoruz. Bu nizamnameye göre fırkanın durumu ve ilkeleri şunlardır:

Fakat anlaşıldığına göre mensuplarından bazıları, buna rağmen maskeli olarak çalışmaya devam etmişlerdir. Hattâ sonunda, bu teşekkülü kurtarmak için Yeşil Ordu, Halk İştirakiyun (Komünist partisi) denilen ve açık olarak kurulan partiyle birleştirilerek faaliyet, Halk İştirakiyun Fırkası çerçevesi içinde yürütülmüştür.

Elde bulunan bir protokola göre gizli Komünist Partisiyle Yeşil Ordu, «Halk iştirakiyun Fırkası adı altında birleşerek ondan sonra bu isimle çalışmaya karar vermiş bulunmaktadır. Bu portokolun altında Yeşil Ordu mühüriyle Halk İştirakiyun Partisi adına Binbaşı Salih Hacıoğlu imzaları bulunuyordu.

«Bütün insanlığa refah ve saadet temin edecek olan cihan inkılâbının Türkiye'de bir an evvel meydana gelmesini sağlamak ve sosyalizmi kurmak için Türkiye'de bir Komünist, yani Bolşevik partisi teşkil edilmiştir.

«Türkiye Komünist Partisi, emperyalizm ve kapitalizm tegallübünden bütün mazlum milletlerin ve sınıfların kurtulması için bütün kuvvetiyle mücadele edecektir.

«İdare usulü meselesinde Türkiye Bolşevikleri, Rusya şûralar teşkilâtının esaslarını kabul ederler.

«Türkiye Bolşevikleri köy, nahiye, kaza, sancak ve merkez şûralları vasıtasiyle cemiyet hayatında hakiki bir halk cumhuriyeti hükümetini vücude getirerek sosyalizmi yerleştirinceye kadar fukara-yı kâsibeden (emeğiyle yaşayanlardan) müteşekkil olan bu şûraların diktatörlüğünü kurar.

«Türkiye Bolşevikleri, Üçüncü Enternasyonele bağlıdır.

«Türkiye Bolşevikleri harb ve askerliği ve bunlardan doğan bütün eşitsizlikleri ve haksızlıkları reddederler. Türkiye Bolşevikleri özel mülkiyeti kaldırır... vesaire.»

Resmî Komünist Partisi Mustafa Kemal'in malûmatı dâhilinde, bunun yakınları ve arkadaşları tarafından, hattâ Genel Kurmay Başkanı İsmet (İnönü) Beyi, Fevzi (Çakmak) Paşayı, ordu kumandanlarını, Yeşil Ordu'nun önder idarecilerini içine alarak kurulan bir muvazaa partisiydi.

Eldeki vesikalara göre bu parti 18 Ekim 1920 de kurulmuştur. Gene elde bulunan nizamname, Ankara'da 20 haziran 1336 (1920) da basılmış göründüğüne göre hazırlık daha eski olsa gerektir.»(1)

Türkiye Komünist Partisi kurucuları arasında bulunan Ali Kılıç da bu konuda şunları yazmaktadır:

«Bolşeviklik propagandaları gittikçe önemli hale geliyordu. Doğudan hududumuza girmek tehlikesini gösteren bu tehlikeli cereyanı artık önlemek lâzım geliyordu.

«Cereyanı kanuni yollarla, şiddetli hareketlerle önlemek o günün harici politikasına uygun değildi. Fakat vaziyeti ehemmiyetle takibeden Mustafa Kemal Paşa, buna da çare bulmakta gecikmedi. Bütün bu hareketlere cevaben:

– «Ben, hariçten gelecek her hangi bir telkine uyarak de-

(1) Tek Adam-Mustafa Kemal II, Ş.S. Aydemir, sayfa 366/375

ğil, fakat kendi bünyemizi gözönüne alarak icabediyorsa partiyi kendimiz kurabiliriz.»

Dedi ve çok geçmeden, bir muvazaa tertibi olarak, ben de dâhil olduğum halde, Hakkı Behiç (eski Maliye Vekili), İhsan (eski Bahriye Vekili), Refik (Koraltan), Süreyya Yiğit (Milletvekili) beylerden bir Merkez Heyeti teşkil ettiler. Hakkı Behiç Bey Umumi Kâtip oldu. Parti, Hâkimiyeti Milliye Matbaası'nda küçük bir odada işe başladı. Hattâ o sırada Moskova sefiri tâyin edilmiş olan Ali Fuat Paşa'ya tarafımızdan bir de komünist itimatnamesi verildi.

«Teşekkülümüz bir müddet yaşayarak, kendisinden beklenilen gayeyi temin ettikten sonra kendi kendini kapattı.»

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİNİN ORDULARA TAMİMİ

Türkiye Komünist Partisi, kuruluşunu takibeden günlerde ordu kumandanlarına da birer tamim (genelge) göndermiştir. Bunlardan, Garp Cephesi Kumandanı Ali Fuat (Cebesoy) Paşa'ya gönderilen ve 26 Ekim 1920 tarihini taşıyan genelge aşağıya alınmıştır.

Şifre: 591
Ankara, 26 Teşrinievvel 1336

Garp Cephesi Kumandanlığı'na

«Sevgili yoldaş:

Doğrudan doğruya üçüncü enternasyonale bağlı ve esas proğramına müstenit bir Türk Komünist Fırkaı kurularak da-

hiliye Vekâleti Emniyeti Umumiye Şubesi'nin 18 Teşrinievvel 1336 tarihli resmî ilmühaberi hükümetçe de tasdik edilmiştir.

Fırka'nın Üçüncü Enternasyonal'e bağlı olan esas proğramı ile dahili nizamnamesi gönderilmek üzere olduğu gibi memleketimizin hususi şartlarına göre, fırkanın umumi kongresi toplanıncaya kadar tatbik ve takibedilecek esaslara dair ayrıca bir de mesai proğramı tanzim edilmektedir.

«Bu proğram hakkında değerli düşüncelerinizi beklemekteyiz. Fırkanın 30 kişiden kurulu bir umumi merkezi orada, burada bulunup bilfiil kongrenin icra heyeti yetkisiyle âhenkli çalışacak yoldaşlardan mürekkep 30 kişilik bir kurucu heyeti vardır. Umumi merkezin teşkil, arazi, köylü, amele, sanayi, askerlik ve propaganda şubeleri kurulmak üzeredir.

«Askerî işler şubesi, siz kumandan yoldaşlarımızı dahi âzası arasında görmekle müftehir ve ordulara ait bilumum işlerde kıymettar mütalâanıza ve inkılâpçı ruhunuza istinat etmektedir.

«Fırka resmen kurulmuş olup faaliyetini tanzim ettiğine ve vakle teşekkül etmiş olan gizli Yeşil Ordu teşkilâtı dahi fırkaya katıldığından artık bolşevizm, komünizm fikâr ve esasları üzerinde hiçbir o millet veya heyetin fotoğraflı vesika ve salâhiyetnamesi olmaksızın ki olursa olsun bir şahsın faaliyette bulunması da caiz olmıyacaktır.

«Keyfiyet Dahiliye'ye bildirilmiştir. Nizamname ve beyannamelerin baskı ve neşri biter bitmez umumi efkârın mütalâasına da keyfiyet ilân edilecek. Şimdiden alâkadar olanların dikkatlerinin çekilmesine ihtimam olunmasını rica ederiz.»

Türkiye Komünist Partisi
Kâtib-i Umumisi
Hakkı Behiç
Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal»

Bu tepeden inme genelge Ali Fuat Paşa'nın zihninde bir takım sorular ve tereddütler husule getirmiştir. Bunların nedenlerini araştırdığı bir sırada da Mustafa Kemal Paşa'dan tamamlayıcı malûmat gelmiştir. 31 Ekim 1920 tarihli bu mektubu da aşağıya alıyoruz:

Mustafa Kemal'in Komünist Partisi Hakkında General Cebesoy'a mektubu

Garp Cephesi Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretleri'ne

31 Ekim 1920

Komünistliğin memleketimizde değil, henüz Rusya'da bile tatbik kabiliyeti hakkında açık kanaatlar hâsıl olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber dâhilden ve hariçten muhtelif maksatlarla bir cereyanın meleketimiz dâhiline girmekte olduğu ve buna karşı makul tedbir alınmadığı takdirde milletin pek ziyade muhtaç olduğu birliği ve sükûnu bozan hallerin doğması mümkün görülmüştü. En makul ve tabiî tedbir olarak aklı başında arkadaşlardan, hükümetin malûmatı altında bir «Türkiye Komünist Fırkası» teşkil ettirmek olacağı düşünüldü. Bu takdirde memlekette bu fikre ait bütün cereyanları bir noktaya toplamak ve bağlamak mümkün olabilir.

«Müteşebbis hayati 30 kişiden mürekkep bir merkez-i umumisi meyanında güzide arkadaşlarımızdan Fevzi, Ali Fuat ve Kâzım paşalarla Refet ve İsmet beylerinde gizli olarak dâhil bulunmasını muvafık gördüm. Bu sayede bu memleketi tutan ve millî maksadımızın kahramanı bulunan arkadaşlarımız bu teşkilâtta bulunacaklar ve onların malûmat ve teşebbüsleri, faaliyet üzerinde âmil olacaktır. Kâtib-i Umumi ilân edilen sabık Dahiliye Vekili Hakkı Behiç Bey tarafından yazılan ilk mektubu şifre ve tahrirat olarak arkadaşlara takdim ettim.

Karahisar Mebusu Mehmet Şükrü Bey'in Gizli Komünist Partisinde eylemde bulunmak ve vatana ihanetten sanık olarak Ankara 1 Numaralı İstiklâl Mahkemesi'nde yapılan duruşması

Duruşma tarihi: 18. 4. 1921
Üçüncü Duruşma

Dosya: T. 2/27-3

Soru –İfade-i sabıkanızda Halk İştirakiyun Fırkası'nın Ethem'in duhulu ile memleketin menafi-i millîyesi namına tehlikeli bir şekil alacağını hissettiğiniz Türkiye Komünist Fırkası'na kontr olarak teşkil ettiğinizi ve bu fırkaya Yeşil Ordu Hafi Komünist cemiyetlerinin bir alâka ve rabıtasını bilmediğinizi isimleri mevzuubahis Yeşil Ordu ve Komünist cemiyetleri heyet-i idaresini teşkil ettiği söylenilen Salih Hacıoğlu ve rüfekasının son zamanlara kadar cemiyetinizle alâkaları olduğunu bilmediğinizi beyan buyurmuş idiniz. Halbuki Yeşil Ordu ve Hafi Komünist Partisi'nin birleşerek Halk İştirakiyun Fırkası'nın vücude geldiğine dair Halk İştirakiyun Fırkası azasından Tokat Mebusu Nazım ve Baytar Binbaşısı Salih Beylerin Yeşil Ordu ve Hafi Komünist teşkilâtlarına hitaben tastir ve tevzi ettikleri beyannamede bakınız ne diyor:

«Ordu ve Türkiye Hafi Komünist Partisi Merkez-i Umumîleri Üçüncü Enternasyonali kabul edilmiş, Rusya Bolşevik programını düstur olmak üzere kabulünü muvafık görmüş ve her ikisi birleşerek memleket dahilindeki cereyanları tevhit etmeye karar vermiştir.»

Denildiğine ve Halk İştirakiyun Fırkası Merkez-i Umumîsi

Nazım ve Hacıoğlu Salih Beyler tarafından imzalandığına ve tarihsiz olan bu beyannameye 1 numara konulduğuna ve bu beyanname metninde Yeşil Ordu Talimatname-i dahilîsindeki 37. maddeyi tekiden nazar-ı dikkatinize vazederiz. Yeşil merkez-i umumîsince ittihaz olunan parola «Emek»tir denildiğine nazaran bu Halk İştirakiyun Fırkası Yeşil Ordu cemiyet-i hafiyesinin yalnız ismini değiştirmiş bir şekl-i diğeri olduğu hissolunmaktadır. Zatıâlileri bu hususdaki malumatınızla bizi tenvir buyurunuz.

Cevap –İfade-i sabıkamda arzettiğim veçhile Ethem'in duhulu ile ve daha bazı eşhasın bence o fırkada, yani Komünist Fırkası'nda bulunmaları muzir olacağı kanaatine binaen Halk İştirakiyun Fırkası ile teşrik-i mesaiyi muvafık bulduğumu ve bu hususta Karahisar Mebusu Hulusi Beyle ilk evvel görüşüldüğünü arzetmiştim. Evvelki ifadelerimde arzettiğim veçhile bu meseleyi, heyet-i aliyeniz, eski safhada mütalâa etmek lâzımdır. Birinci safhası Yeşil Ordu ve Hafi Komünist Partisi'nin yekdiğeriyle iştirak ve anlaşması veyahut münferiden icray-i telkin şeklidir ki ben, bunların hiçbirisiyle alâkadar değilim. O zaman burada da bulunmadım. Şekl-i sanisi ki Komünist Fırkası teşekkül ettikten sonra Ethem'in ve biraderinin oraya dahil olması ve Yeni Dünya gazetesinin o zamanki neşriyatı ve bunların resmî, gayrıresmî adamlar göndererek şurada, burada teşkilâtta bulunmaları memlekette bir terör yapılması, bu da Ethem'in diktatörlüğü ile netice-pezir olacağı neticesi beni bu fırka ile çalışmaya sevk eden avamildendir. Bu da benim vicdanî bir düşüncem ve hareketimdir. Binaenaleyh 7 kânunuevvelde hükümetten beyanname-i resmîsi alınan Halk İştirakiyun Fırkası Merkez-i Umumîsi şimdi okuduğunuz şekilde bir karar vermemiştir ve yoktur ve hatta fırkanın maksad-ı teşekkülüne mugayirdir. Çünkü «Asr-ı Saadet'te samimiyet-i müştereke ve hukuk-i aile

mahfuzdur» şeklindeki ve bilhassa Rusya'daki muzir eşkâlinden memleketimize girmemesi suretinde yazılmış ve kabul edilmiştir ki bu, fırkanın kararına muhaliftir. Bu, olsa olsa Emek gazetesinin neşredildiği gibi böyle bir fırka teşkil edeceklerinden bahsedilmiş olmasından da anlaşılıyor. Bu ihzarî ve daha evvel bir zamandadır ki, biz, ihzarî olarak üç kısma ayrılan esnada ki ben de burada değildim. Sorulan sualler üzerine böyle bir tamimde bulunduğunu söylüyordu. Ben, ondan sonra tenevvür ettim. Bunu söylemiştim. Birlikte olarak terk-i faaliyete dair yazmış olduğumuz evrakı da beraberce takdim etmiştik. Eğer, Halk İştirakiyun Fırkası'nın kararı olmuş olsa, madem yazıldığı veçhile, teşekkül ettiği veçhile müdürü ile temhir edilebilirdi. Bu mühürün olmaması Halk İştirakiyun'un değil, belki kendi hayallerinde mütasavver olan fırka hesabına yapılmıştır. Bizim bildiğimiz ve hükümetin tasdik ettiği Halk İştirakiyun Fırkası'ndan, fırkamız böyle bir şey yazmamıştır. Çünkü mühürü yoktur. Böyle resmen olsa ruznameye geçmesi, imza edilmesi, mühürü ile mühürlenmesi lâzım gelirdi. Nazım Bey'den sormuşlar. Bu fırka teşekkül eder etmez Hafi Komünist Partisi hükümete bir beyanname verecekmiş. O esnada Nazım Bey'e müraccaat etmişler. Nazım Bey kâtibiumumî imiş. Demişler ki: «Siz de bir fırka teşkil etseniz de biz de müşterek çalışalım» denilmiş. O da: «Düşünüyoruz» demiş. Ben geldikten sonra bu, düşünce halinde olan meseleyi Hulusi Bey söyledi ve Ethem Bey meselesi aramızda konuşuldu. Ben de «içtimaî ve ilmî bir şekilde çalışmak üzere iştirak ederim» dedim. «Pekâlâ» dedi. Bir iki gün sonra bir tezkere aldım. Nazım Bey'le Çarşamba'ya gittik, tetkikatta bulunduk. O zaman bunların yazmış olması ihtimal dahilindedir. Halbuki okunan (beyannameye göre) bu şekilde teşekkül etmiş suretinde anlaşılıyorsa da değildir. Fırkanın kararı yoktur.

Soru –Mevzuubahis beyannamenin metnindeki ifadesinin sarahatine nazaran bu beyanname, Halk İştirakiyun Fırkası Merkez-i Umumîsi teşkil edildikten ve bilmüzakere parolanın «Emek» olması takarrur ettikten sonra yazılmıştır. İfadatınızla bir tezat teşkil eden bu beyanname metnine nazaran ya, zatıâliniz, Halk İştirakiyun Fırkası Merkez-i Umumîsi teşekkül ettikten sonra bu fırkaya kesb-i intisap etmiş veyahut Merkez-i Umumî arkadaşlarınızdan Tokat Mebusu Nazım Bey ile Baytar Binbaşısı Salih beyler Halk İştirakiyun Fırkası ismini kendilerine kalkan ittihaz ederek sizleri de bil-iğfal başka gayeleri takip etmiş ve malumatınız olmayarak bu beyannameyi sizin nam ve hesabınıza tevzi eylemişlerdir. Üçüncü bir ihtimal de evvelce bu beyannamenin tanzim ve tahriri müzakeratında bizzat bulunmaklığınıza rağmen mürur-i zamanla bu içtimaı unutabilmiş olmaklığınızdır. Lütfen bu hususta malumat ve hatta ihtisasatınızı daha sarih ve katî olarak beyan buyurunuz.

Cevap –Eğer halk İştirakiyun Fırkası'nın netice-i müzakeresi olsaydı mühür-i resmîsi olması lâzım gelirdi. Mademki yoktur ve Yeşil Ordu namiyle yazılmıştır, Halk İştirakyan Fırkası ile alâkası kalmamıştır, demektir. Halk İştirakiyun Fırkası mührü kutuda memhur, orada açılır, gözümüzün önünde mühürlenir. Ben, bu mührü kimseye vermedim, elimdedir. Halk İştirakiyun Fırkası'nın böyle bir şeyi yoktur. Olsa olsa, Halk İştirakiyun Fırkası'nın teşekkülünden sonra böyle bir şeyi şahsan yapmak emelinde bulunmuşlardır. Böyle bir şey olmamıştır. Benim nisyanım da yoktur. Böyle bir karar da verilmemiştir.

Soru –Zatıâlinizin bir matbaası varmış. Bunu evvelce hükümete satmışsınız ve bilâhare iade edilmiş. Bu, ne müddet sonra iade edildi?

Cevap –Biz bir mukavele yaptık; kâtibiadilden musaddaktır. 1500 lira avans verilecek, biz matbaayı 20 gün sonra Ankara'da teslim edeceğiz ve teslimden sonra neticesini alacağız.

Ben, 1500 lirayı aldım, gittim, Yeni Gün Müdür-i Mesulü Hamdi Bey ile gittim. Bizim büyük makine Konya'da idi. Ben Karahisar'da kaldım. Aldığım avans ile manifatura aldım; biraderi Konya'ya gönderdim. Matbaa için teşrinievvel nihayetinde mukavele yaptık. 21 teşrinisanide vagondan çıkardık. Sekiz gün kurmakla meşgul olduk ve aldığım avansı da 25 teşrinisani 36 tarihinde iade ettim. Yirmi beş gün avans bende kaldı. Üç ve dört gün sonra yer bularak makinemi kaldırdım. O vakit Halk İştirakiyun teşekkül etmemişti. Beyanname 7 kânunuevvelde alındı.

Soru –Halk İştirakiyun Fırkası Merkez-i Umumîsi azasından Şeyh Servet Efendi'nin, Büyük Millet Meclisi azalarından bazı zevata bildirdiğine nazaran bu matbaanızı ya, Hafi Komünist Cemiyeti veyahut İştirakiyun Fırkası namına üç bin liraya mübayaa edilmek istenildiği veya edildiği, gûya bu üç bin liranın bin lirasını Nazım Bey'in daire-i intihabiyesinden bazı ağniya tarafından verildiği hakkında Büyük Millet Meclisi Üçüncü Şubesi tarafından tutulan tahkikat-ı evveliye mazbatasında sarahat gözüküyor. Lütfen bize bu hususu izah buyurur musunuz? Tokat Mebusu Nazım Bey'in daire-i intihabiyesinde hangi zengindir ki bu matbaayı üç bin liraya satın alıyordu?

Cevap –Ben, matbaayı istihbarata vermiş, kendim de matbaayı buraya nakletmek üzere teşrinisani bidayetinde Afyon Karahisar'a Hamdi Beyle hareket etmiştim. Karahisar'dayken Antalya Mebusu Ali Vefa Bey'den şöyle bir telgraf aldım:

«Büyük Millet Meclisi, 1168. Afyon Karahisarı'nda Mebus Koçzade Şükrü Bey'e.

Konya'daki matbaanızı biz alacağız. Arkadaşımız, 2.000 lirayı peşinen, üst tarafını beray-i teslimde tamamen verecektir. Cevap isterim. İmza: Antalya Mebusu Ali Vefa.»

Bu telgraf üzerine cevap vermedim. Bilâhare bundan 5-6 gün sonra idi. Mezunen Antalya'ya gelen Ali Vefa Bey ile Ka-

rahisar'da görüştük. «Halk Zümresi namına bir gazete çıkarmak teşebbüsü vardı. Nazım Bey, bana bir telgraf çek, dedi. Bunun üzerine çektim» dedi. Henüz Halk İştirakiyun Fırkası teşekkül etmemişti; mevzuubahis değildi. Ali Vefa Bey'e ben: «Matbaayı sattım, onun için cevap vermedim» dedim. Matbaayı 19 teşrinisanide buraya naklettim, 21'de vagondan çıkardım. İstihbarat dairesine naklettik. Beş gün kurmakla meşgul olduk. Kurduktan sonra makine, İngiliz makinesi olmadığından almakta tereddüt gösterdi. Daha doğrusu fiyatından tenzil etmek istedi. Ben de kabul etmedim. 3-4 gün sonra 2('inde avansı iade ile makineyi aldım, naklettim. Ondan sonra Halk İştirakiyun Fırkası'nın teşekkülünü Hulusi Bey söyledi. Bu esnada Nazım Bey de sana bir telgraf çekmiştik dedi. «Konya'daki matbaayı biz almak istiyorduk.» dediler. Ben de: «Ben sattım, sözümden dönemem» demiştim. Halk Zümresi için bir gazete çıkarılmasına dair arkadaşlar, matbaanın buraya getirilmesini söylemişti. «Senin gazeten var» dediler. «Gazetemin şiarını bozmadım. Haftalık 8 sayfa olarak çıkaracağım» dedim. Bu suretle Nazım Bey istedi, fakat vermedi. Yalnız, bana iştirak teklif etti. Benden, paranız varsa matbaayı satmamak suretiyle makineyi vereyim, dedi. Bu da mevcut parasını alabilmek için istemişti. Bu para da biraderi vasıtasiyle 23 lira getirmişti. Biraz düşündükten sonra «Biraderim getirecek» dedi.

Soru –Telgrafta 2.000 liranın mevcudiyeti anlaşılmakta ve bir Halk Zümresi'nin ise bir aidat almadığı beyanla bir defaya mahsus olmak üzere Büyük Millet Meclisi azası içerisinden yarımşar liradan ancak 30-40 lira dercedildiği malum olduğuna göre Halk Zümresi nam ve hesabına 2.000 lirası peşin verilecek bu matbaa esmani nereden tedarik edilmiştir? Üçüncü Şube mazbatasında gûya Nazım Beyin daire-i intihabiyesinden bazı ağniyanın bin lira kadar verdikleri doğru mudur?

Cevap –Ben bunlara vâkıf değilim.

Soru –Her türlü teşilât paraya tavakkuf ettiğine nazaran Halk İştirakiyun Fırkasını tesis ve idame için muktezi parayı fırka ne suretle tedarik ediyordu?

Cevap –Fırkanın parası yoktu. Varidatı, programda da münderiç olduğu gibi, azanın vereceği aidattan ibaretti. Yalnız, Nazım Bey, parası kalmadığından biraderinin getirdiği, icabında almak üzere fırkaya muavenette bulunabileceğini ve ancak üç veya dört yüz lira verebileceğini söylemişti. Bu da gazeteye aitti. Merkez-i Umumî azasından Hilmi de: «Koyunlarımı satacağım, üç veya dört yüz lira da ben muavenet ederim ve gazete imtiyazı alırım» demişti. Hatta bir miktar kâğıdı da Muksil'den almıştı. Ben de dedim ki: «Azamî teshilât yaparım, temettü almam» dedim ki sahib-i servet olan bu şahısların vadiyle yapmıştır.

Soru –Kendileriyle teşrik-i mesai ederek müttehiden Halk İştirakiyun Fırkası'nı teşkil eylediğiniz zevattan bazılarının itiraflarına nazaran bu gayeyi takip eden varlıklara memleketin ahval-i dahilîsi ve mukadderat-ı siyasisiyle alâkadar olmayan bazı teşkilât-ı hariciyenin nakdî muavenet buyur olukları anlaşılmaktadır. Gerek bu nokta-i nazardan ve gerek gazeteci olmak ve gazetenizi muntazam, aynı zamanda içtimaî gayenizi istihdaf ederek çıkarabilmenizi temin etmek üzere gerek dahilden ve daha ziyade hariçten fırkanıza veya gazetenize muavenet-i nukdiyede bulunuldu mu?

Cevap –Bunu iki suretli reddederim. Benim kanaatlerimi neşredecek bir tutmuş gazetem var. Bugünkü mücahedatı neşreder üç kere Meclis-i Vükelâ kararıyle kapanma kararı verilmiş bir gazetem var. Kalemim, matbaam, gazetem var. Ailemin serveti var. Ben bunu katiyen kabul etmem. Bana, İngilizler, Karahisar'da İngiliz menafiine yazı yazmak için paralar va'detmiş olduğu halde ben bunları katiyen reddettim. Ga-

zetecilik namına bunları kabul etmem. (İngilizler aleyhine şiddetli makaleler yazılmaması vesayasına dair Dahiliye Müsteşarı/ Faik Âli Bey'in bir tezkeresini irade ettiler). (Kara Vasıf Bey tarafından mutedilâne yazılmasına dair bir mektup irae ve kıraet edildi.) Ben paraya tamah eden adam değilim. Ben, müdafaa şehitlerinin istimaı için iki bin lira teklif edilmiş ve reddetmiş arkadaşlarınızdanım. Ben, hiçbir vakit kanatim haricinde para kabul etmiş değilim. Bunun ancak husemam tarafından yapılmış bir şayia olduğunu söylerim. Belki benim nam ve hesabıma bir dolandırıcılık yapmıştır, bilmem. Almışsa ben de sizinle beraber meydana çıkmasını isterim. Çünkü ismim ile oynanmıştır. Bunların haricinde hiçbir suretle para hakkında bir şey kabul edilmemiştir.

Soru –Buraya taşradan Süleyman Sami isminde bir zat gelmiş. Bunu tanır mısınız, kendisiyle temasa geldiniz mi?

Cevap –Hayır, tanımam. Hiç temasa gelmedim. İsmini bile son zamanlarda işittim.

Soru –Mustafa Suphi namında bir kimseyi tanır mısınız?

Cevap –Tanımam. Emek gazetesi neşredilmekteyken Komünist ve Halk İştirakiyun Fırkası'na Ethem meselesinden bir telgrafı geldi. Biz onu aynen koyduk.

Soru –Zatıâliniz Tokat Mebusu Nazım Bey'in imzalarını muhtevi olarak hudud-i vatan haricinde bulunan bu zate bir mektup göndermişsiniz. Bunu, Mustafa Suphi ile temasa gelen ve imzalarınızı muhtevi mektubu gören bazı zevat ifade ediyor.

Cevap –Yalandır. Benim imzamla veya Nazım Bey'le müşterek mektubum yoktur. Böyle bir mektupta imzam gösterilirse her şeye razıyım. Kim söylüyorsa vicdanını kirletiyor. Garezkâr bir adamdır veya hasmımdır. İsmini söylerseniz hukukunu da söyleyebilirim.

Soru –Mütevali ifadatınızda memleket için çirkin bir dikta-

törlük tesis edeceği kanaat-i katiyesiyle kendisinden daima içtinap ettiğinizi ve bu his ve kanaatinizi muahharan vekayi ile de teyit ve tevsik eylediğini beyan buyurduğunuz âsi Ethem ve kardeşi Tevfik'le filhakika daha evvelce o kadar münasebat ve temasınız mahsüs değilken Ethem'in isyanı arefesinde hükümet ve orduya karşı aldığı vaz'ı muhalefeti hissettirdiği bir anda Reşit'le pek sık temasa geldiğiniz ve gizli gizli görüştüğünüz ve Ethem'in tertibatından sarf-ı nazar edilmesini menfaat-i vatana muvafık bulduğunuz kanaatini izhar ettirerek teşebbüsatta bulunduğunuz söyleniyor. Lütfen tavzih ve tasrih ediniz.

Cevap –Dediğiniz doğrudur. Ben Reşit'le görüşüyordum. Bir içtimada Tokat Mebusu Sait Bey tarafından çağırıldım. Biz Vehbi, Yunus Nadi, Kâzım beyleri bir heyet olarak Paşanın nezdine gönderdiler. Paşanın nezdine gittik. Paşa, vesaikı okuduktan sonra Paşa, heyet giderken bana işaret etti, geriye kaldım. Odasında ben dedim ki: «Bunun tepelenmesi lâzım gelir» dedim. «Eğer kuvvetlerimiz müsaitse bu fırsatı kaçırmayalım, bunu tepeleyelim. Ben Meclis'te müzaheret ederim»i söyledim. Teşekkür etti. O vakit ben, bu adamların zamirlerini anlamak için kendisiyle görüşmeyi muvafık buldum. Görüşüyordum. Paşa biliyor. Benim Ethem hakkında görüşmekliğim buna matuftur. Ben: Ethem'den ne haber var? Harekâtı zor bir şey. (Bunu) yapıp yapmayacağını anlamak istiyordum. Meclis'in endişesi «muvafak olamazsak selâmet-i memleket namına biraz daha katlanmak, yoksa tepelemek lâzım geldiğini» söyledim. Elhamdülillâh bunlar husul buldu. Bunu Paşa Hazretlerinden sorabilirsiniz. Vicdanlarından eminim. Sizi bu hususta daha ziyade tenvir ederler.

– İmza ediniz.

– İmza ettim.

Mehmet Şükrü

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
BAŞKİTABETİ

ANKARA İSTİKLÂL MAHKEMESİ RİYASETİNE

10.4.37 (1921)

Karahisar Mebusu Şükrü ve Tokat Mebusu Nazım beylerin mahkemede isbat-ı vücut etmeleri hakkındaki tebligat bu gün kendilerine isal edilmiştir efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Reisi
M. Kemal

YEŞİLORDU VE HAFİ TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ TEŞKİLATLARINA

Eskişehir, (tarihsiz)

Yoldaşlar!

Anadolu'nun geçirmekte olduğu buhran ve Şark inkılabının elyevm müteveccih bulunduğu hedef-i ittisa ve kemali mazat-ı dikkate alan Yeşilordu ve Türkiye Hafi Komünist Partisi Merkez-i Umumileri III. Enternasyonalce kabul edilmiş olan Rusya Komünist Bolşevik programının düstur-i l-amel ve düstur-il-inkılap olmak üzere kabulünü muvafık görmüş ve her ikisi birleşerek memleket dahilindeki bütün içtimai inkılap cereyanlarını tevhit etmeye karar vermiştir.

Büyük Millet Meclisi'nde teşekkül etmiş ve teşekkülünden beri halka ve halk inkılabına doğru mühim adımlarını da atmış olan Halk Zümresi ile beraber umumu birden diğer teşki-

lattan her türlü iltibası izale için «Türkiye Halk İştirakiyun Bolşevik Fırkası» namını almıştır. Gazetelerle de ilan olunduğu veçhile bu müttehit ve samimi teşkilatın ahiren teşekkül eden Türkiye Komünist Fırkası ile hiçbir münasebeti yoktur.

Kapitalizm ve emperyalizmin beşeriyet için bir bela olduğuna ve zavallı Anadolu emekçilerinin artık sunuf ve tegallüp tahakkümatından kurtulması zamanı gelmiş olduğuna kani olan Türkiye Halk İştirakiyun Bolşevik Fırkası bütün cihana saadet ve Türkler için rahat ve selamet verecek olan bu muazzam emekçiler inkılabında gayet samimi ve gayet doğru olmayı ve muğfil ve ihtiraskâr ef'al ve eşhastan kaçınıp sakınmayı birinci dustur-i hareket saymıştır.

Badema «Türkiye Halk İştirakiyun Bolşevik Fırkası» bayrağı altında birleşecek olan Anadolu halk teşkilatının da bu samimiyet ve bu ciddiyeti umde ittihaz etmelerini ehemmiyetle tavsiye ederiz.

Şurası iyi bilinmelidir ki yürekten gelmeyen görünüşler ve gösterişler altında saklı hisler ve emeller her zaman felaket getirir ve hiçbir zaman müsmir ve pâydar olamaz. Bilhassa fikr-i inkılap ve halas ile büyük bir istihza olur. Yeşilordu Nizamname-i dahilisi 11 ve 12. maddeleriyle bu hususta takyidat-a lazimeyi derpiş eylemiştir. Pek yakında neşir ve tebliğ edilecek «Türkiye Halk İştirakiyun Bolşevik Fırkası» nizamnamesinde de bu hudud-i tahaffuz kemal-i ehemmiyetle tekrar olunacaktır.

Yeşil Ordu Nizamname-i Dahilisi'ndeki 37. maddeyi tekiden nazar-ı dikkatinize vaz'ederiz. Yeni Merkez-i Umumice ittihaz olunan parola, «Emek»tir. Köy teşkilatına son derece çalışılmalıdır. Bu inkılaptan en çok müstefit olacak köylülerdir. Onları alettevali uyandırmalı, teşkilata raptetmeli.

Merkez-i Umumiye yazılacak muharrerat için adres: «Tokat Mebusu Nazım»dır. Bizi aletteveali tenvir buyurunuz. Biz de sizi tenvirden halî kalmayacağız. Merkez-i Umuminin ga-

yet ciddi ve emin esasat ve şerait altında faal bulunduğuna emin olunuz. «Mektubunuzu aldık» tarzında bu tamimin vürudunu adrese bildiriniz yoldaşlar.

Mümessil
Salih Hacıoğlu
Kâtibiumumi
Nazım

Aşağıdaki mektup Mustafa Kemal Paşa tarafından Çerkes Ethem'e yazılmıştır. Mektup, Çerkes Ethem Bey'in, kuvvetlerini Garp Cephesi Komutanlığı emrine bağlatmamak, disiplin altına sokmamak hususundaki inat ve ısrarını isyan ve ihanet hazırlıklarını kadar vardırması dolayısiyle ve bir uzlaşma zemini aramak amaciyle yazılmıştır. Mustafa Kemal Paşa, Büyük Nutuk'ta da belirttiği gibi tek neferin bile çok değerli olduğu bir devrede Çerkes Ethem kuvvetlerinden Yunanlılar ve iç isyanlar karşısında faydalanmakta hayati zaruret vardı. Fakat muntazam ve modern teçhizatla düşman kuvvetlerine derme çatma milis kuvvetleri ve bir çete harbiyle karşı koymak mümkün görülmüyordu. Bu bakımdan Ethem kuvvetlerini de yeni teşkil edilmiş olan Garp Cephesi emrine bağlamak, onları disiplin ve itaat altına alarak modernize etmek gerekiyordu. Çerkes Ethem Bey'in bu teşebbüse karşı koymasından çıkan anlaşmazlığı Mustafa Kemal Paşa her ne bahasına olursa olsun bir hal çaresine bağlamak gayretini gösteriyordu. Aşağıdaki mektup, Çerkes Ethem Bey'in 9 Aralık 1920 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'ya yazdığı bu konu ile ilgili şifre telgrafa cevaben yazılmıştır. Çerkes Ethem bu telgrafnamesinde meselenin (yani anlaşmazlığın) İsmet Paşa tarafından ve bililtizam ve mevsimsiz olarak ortaya atıldığı, Mustafa Kemal Paşa'nın evha-

ma sevkedildiği iddiasını ileri sürmektedir. Aşağıdaki mektup, Çerkes Ethem'in bu telgrafnamesine cevap teşkil etmektedir:

Kütahya'da Birinci Seyyar Kuvvetler Kumandanı Ethem Beyefendi'ye

Ankara, 13/12/1920

9/12/1920 tarihli telgrafınızı 12 de aldım. Şahsım ve gaye ile münasebetim hakkında izhar ve ifade ettiğiniz hisler beni mütehassis etmiştir. Son günlerin fiilî tecellileri beni evhama değil, fakat tereddüde sevkettiklerini itiraf ederim. Fakat bütün bu tereddütler içinde, memleketin hayat, hürriyet ve istiklâline himmet ve faaliyet sarfetmiş olan senin gibi bir kardeşim hakkındaki şahsi muhabbetim sarsılmamıştır.

İsmet Beyefendinin yersiz ve mevsimsiz bir tedbir almış olduğunun delillerini görmüyorum. Başyaver Salih kardeşimize gelince, onun bana karşı olduğu kadar sana karşı da sevgi ve kardeşliğinin çok yüksek olduğuna, benim olduğum kadar, senin de kani olmanı isterim.

Sana ve bana lehte ve aleyhte söz yetiştirenlerin ahlâki mahiyetlerinin tetkik edilmesinin lüzumlu olduğunu hatırlatırım. İçinde bulunduğumuz büyük işlerde,o nisbette küçük hisli ve aşağı ahlâklı insanların dahi mevcudiyetini dikkat nazarına alırsak, anlaşmazlıklardan kendimizi kurtarmak için çok vakit sarfına lüzum olmadığını itiraf ederiz. Sizin gibi kıymetli bir arkadaşın hayat, mevcudiyet ve faaliyetinin bence ne kadar lüzumlu olduğunu takdir edebilecek zekâ ve fetanette olduğuna kaniim. Bu sebeple benim sözlerimi ve teminatımı bütün samimiyet ve ciddiyetimle kabul ederek her türlü müşkülleri, başka makamlarla halletmekte zorluğa uğradıkça,

doğrudan doğruya hususi ve gizli olarak bana bildirmekle halledilebileceğine kani olmalısın.

Havale ve kaçak meseleleri hakkında tahkikat yapıyorum. Neticesini fiilen göreceksin. Yalnız benim tereddüdümü haklı gösterebilecek birtakım teşebbüslerde bulunduğumuz haberini tekzip edici fiiliyatı görmek isterim.

Hacı Şükrü'nün melun ve fesatçı adam olduğuna ben iman ettim. Senin de iman etmeni ve bu zat hakkında ona göre muameleni değiştirmeni arzu ederim.

Samimi bir kardeşlik hissiyle gözlerinden öperek her türlü şüphe, tereddüt ve dertlerini bizzat benimle muhabere ederek halletmeni ve fakat umumi vaziyetimizin ahenk ve intizamının bozulmasında da kimseye müsamaha etmemenizi rica ederim.

Mustafa Kemal[1]

YEŞİLORDU PARTİSİNİN KURULUŞ VE GAYELERİ HAKKINDA BİLDİRİ

Mustafa Nuri

1- Eskişehir'de esasen 7-8 aydan beri Sosyalist efkârını neşre hâdım «işçi» namiyle bir gazete vardır. Bunun müntesipleri, etrafta buldukları münevver ve müsait uzuvlarla esasen anlaşmışlardı. Temmuz evasıtına doğru Ankara'da teşekkül etmiş olan Yeşil Ordu Partisi'nin birinci mıntakası Ankara'dan gelmiş olan Vakkas arkadaş delâletiyle Eskişehir'de teşekkül eyledi ve bu suretle öteden beri «işçi»nin başmuha-

(1) Kaynak Yayınları, Atatürk'ün Bütün Eserleri, İstanbul, Mart 2003, C. 10 s. 135-156 (y.n)

rirliğini yapan Behram Lütfü, Mustafa Nuri, Ahmet Şükrü yoldaşlar delâletiyle temel atılmaya başlandı.

Eskişehir öteden beri bu uğur uğrunda çalıştığı için Ankara'da müteşekkil merkez-i umumînin birinci mıntakası unvanını alıyordu. Bir müddet bu şekilde çalışıldıktan sonra Ankara'ya giden Mustafa Nuri yoldaş oradan aldığı cereyanlarla ve yeni programlarla avdet eyledi ki bu program doğrudan doğruya Komünist namı altında tanzim edilmiştir ve Eskişehir doğruca namı «Komünist» unvanına tahvil ederek teşkilâta devam eyledi.

2- Mıntakanın birinci heyet-i merkeziyesi Behram Lütfü, Mustafa Nuri, Şükrü, Nedim, Hüseyin, Osman Zeki, Cemal, Sıtkı, Hoca Fevzi, Sosyalistler Reisi Bahaeddin, Müftüzade Kâzım arkadaşlardan mürekkeptir. Umum azası yalnız şehirde bir ay zarfında 60'a baliğ oldu ve işbu birinci mıntakamız Çifteler Nahiyesi'nde, Seyitgazi Nahiyesi'nde, Hasırlı Çiftliği'nde merkezle beraber dört heyet-i merkeziyesi teşekkül etti. Münevver uzuvlarımız Mihalıçık kazasında vazifelerine başlamışlardır. Fakat bunlar kâfi gelmediği için Ordunun içinde elimize geçen bağrı yanık ve kıymettar arkadaşlar, büyük bir zevk-u şevk ile saflarımıza dahil olmaktadırlar ki bunlar vasıtasiyle cephenin pek mühim aksamı saflarımız arasında ahz-ı mevkie başlamışlardır. (Bu satırların altı İstiklâl Mahkemesi'nce de kırmızı kalemle çizilmiştir).

3- Maatteessüf, teşkilatımızın yeniliği hasebiyle paramız yoktur. Bu Türkiye'de müteşekkil fırkalar şimdiye kadar hemen para çarpmak için vücude geldikleri ve halkta bu yüzden hâsıl olan aksülameli kurcalamamak için para arayamıyoruz. Hatta kitaplarımızı, risalelerimizi pek müşkülâtla ve gayelerimize yardım edeceğine söz veren bir zengin vasıtasiyle tabedebiliyoruz. Murahhasımızın yol parasını bile karzen almadık.

Teşkilâtın fi'lî hiçbir muvaffakıyeti yoktur. Ankara'da ve

Meclis-i Millî içinde teşekkül eden partimiz vasıtasiyle yeni bir teşebbüs yapıyoruz. Bunda da amele ücuratının tezyidi, tarzı hayat ve maişetin ıslahı, saat-i mesainin sekize indirilmesiyle haftada bir gün yevm-i tatil olarak kabulü gibi esaslı bazı muvaffıkıyatı elde edebileceğimizi katyien tahmin ediyoruz.

4- Bolşevik programının bütün teferruatiyle Türkiye'ye tatbikı aşk ve emeliyle teşekkül etmiş bulunuyor. Yarım tedbirler, mudilâne hareketler, fertlerin yekdiğerine karşı tahakküm ve tasallutunu intaş eden mülkiyet-i şahsiyenin bekası gibi fena ve bir heyet-i içtimaiyeyi temelinden tahrip eden eski usuller maalesef elân hükümran oluyor ve bunlar ilga edilmediği takdirde şerait-i hayatiyenin tanzimi adim-ül-imkândır. Programın hiçbir noktasına bile mümanaat etmeyen müfritler aramızda bulunuyor. (Bu dördüncü maddenin de satır altları İstiklâl Mahkemesi'nce kırmızı kalemle çizilmiştir).

5- Türkiye içinde bildiğimiz Ankara, Konya ve Aydın havalisinde teşkilât vardır. Rüesa ve mekasıt-ı arifece malumdur. İstanbulla hiç bir suretle tesis-i münasebet etmediğimiz için Süleyman Sami arkadaşa, Ankara'ya yeni geldiğini işittiğimiz arkadaşlarla görüşmesini tavsiye ettik.

Memleketin teşkilât-ı idaresi hakkında malumat, Süleyman Sami Yoldaşa verildiği için **bütün mevcudiyetimizle muarız bulunduğumuz bu hali devirmek en esaslı vazifemizdir.** Biz zayıfız. Fakat kuvvetli olacağız. Çünkü hak ve halk bizimle beraberdir. Şu kadar var ki bizi Avrupa'nın hunhar kapitalistlerinin pay-i tehakkümü elinde çiğnetmemek için her suretle yardımlara muhtacız.

İnsanlığın halâsı için çalışan arkadaşlarla beraber olacağımızı arzederim.

Sizleri hasret ve muhabbetle derağuş ederiz sevgili yoldaşlar.

Mustafa Nuri

YEŞİL ORDU NİZAMNAMESİ

1- Türkiye Yeşil Ordu teşkilatı Avrupa Emperyalizmi'nin hulûl ve istila siyasetini Asya'dan tart etmek üzere teşekkül etmiş bir mücadele teşkilatıdır.

2- Yeşil Ordu'nun Türkiye'de dahi her nevi emperyalizm cereyanlarını ve sermayelerin haksız tegallüp ve tehakkümlerini ref' ve izale etmekte tereddüt etmez.

3- Yeşil Ordu arazi ve umumi servetten bütün efrad-ı ahalinin, ancak zatî saîleri ve maddi ve manevi kabiliyetleri nisbetinde faydalanmasını temine çalışır

4- sSu, hava, ışık ve hararet gibi hayatî menfaatlerden sayılan ve umumi olan toprağın hükümetçe idaresini ve halkın meccanen müşterek mesaisine tahsisini esaslı ıslahat cümlesinden sayar.

5- Menkul ve servet sağlayan sermayelerden hâsıl olacak faydanın şahıslara ve ailelere değil, bütün efrad-ı ahaliye temini için iktisadî idarede hükümetin şiddetli müdahalesine taraftadır.

6- Yeşil Ordu, servet tevlit etmeyen süs ve kullanma eşyasının bugüne kadar devam edegelen tasarruf haklarına riayet etmekle beraber bundan sonra birikmesine mâni olacak tedbirleri vazifelerinin en ehemmiyetlisi olarak telakki eder.

7- Yeşil Ordu cemiyet hayatında halk hükümetini ve tam bir iştirak-i mesai usulünü kabul eder.

8- Yeşil Ordu harp ve askerlikten, kuvvetin kaynak olduğu temellük hakkı davalarından nefret eder. Muharebe ve mücadeleyi ancak bu davalara mâni olmak için emperyalizmi imha edinceye kadar meşru görebilir.

9- Yeşil Ordu, yığılmış veya miras kalmış altınların gölgesinde daima âmir ve mütehakkim yaşayan ekalliyetlere mu-

kabil, zaruri ihtiyaçlarını bile temin edemeyerek mütemadiyen ekalliyet hesabına çalışan esir insanların teşkil edeceği ekseriyet ordusudur ve hedef bu ekseriyetin refah ve saadeti, hürriyet ve selametidir.

10- Yeşil Ordu yalnız adalî, fikrî emeğinin karşılığı olarak yaşayan rençber, amele, hademe, memur gibi beşeriyetin hakiki hâdımlarını teşkilatının en sağlam unsurları olarak bilir.

11- Yeşil Ordu zatî sa'y ile cemiyet hayatında yer bulamayacak acezeyi ve ihtiyar, malûl ve merîz olanları umumî hayatın müşterek ve mütesavi menfaatlerinden ayıramaz.

12- Yeşil Ordu aile hayatına hürmetkârdır.

13- Yeşil Ordu, İslamiyetin bütün içtimai esaslarına istinat ederek Asr-ı Saadet'in müşterek samimiyetini iadeye ve Batı'dan gelen kendini beğenmiş ihtirasları Asya'dan atmaya çalışmakla yolunu, Hak Yolu, Allah yolu bilir.

14- Yeşil Ordu terbiyede geleceği hazırlama işlerinde kardeşliği her şeye hakim kılmak umdesini kabul eder.

15- Mektep tahsilini, cemiyetin müşterek hayatındaki esaslara göre parasız mecburi ve yatılı olarak sağlamaya taraftardır.

16- Yeşil Ordu adalet esaslarında, neticeler ve hadiselerle değil, sebepler ve tesirlerle mücadelenin verimli ve tesirli olduğuna inanır. Bu sebeple her nevi ihtiraslarla rüçhan ve tefevvuk iddialarını, ruhî marazları, irsî illetleri ıslah edecek müesseselere mahkemelerden, hapishanelerden ve bunlara müntehi olan bütün cürüm ve ceza hakkındaki nazariyelerden ziyade ehemmiyet verir.

17- Yeşil Ordu en ağır cürmü emperyalizm olarak telakki ve idam cezasını yalnız bunun taraftarları hakkında meşru mukabele olarak kabul eder.

18- Yeşil Ordu ahlak işlerinde içtimai fayda esasını takip eder. Hayır ve şer ancak cemiyetin ve beşeriyetin müşterek saadeti itibariyle kabil-i tefriktir.

19- Yeşil Ordu, Kızıl İnkılap ordularının samimi bir kardeşlik ile ebediyen bağlısı ve müttefikidir.

20- Yeşil Ordu'nun alamet-i farikası yeşil bayraktır. İslam kardeşliği bu bayrak altında teessüs ve insanlar arasında kızıl ve yeşil bayrakların ittihadı, mesut inkılaba ve hakiki saadete müteveccih çalışmaları itmam edecektir.

21- Yeşil Ordu Türkiye'de hafi bir umumi merkez ile idare olunur. Umumi merkez bütün Yeşil Ordu teşkilatına malik memleketlerle bağlı olduğu gibi Moskova ve Kızıl Orduları merkezi ile de münasebettedir.

22- Köylere kadar her memlekette Yeşil Ordu umumi merkezine merbut hafi merkez heyetleri vardır.

23- Teşiklatın şimdilik vazifesi işbu programdaki esasların halka neşir ve tamimi ile istikbaldeki faaliyet zemininin süretle hazırlanmasıdır.

24- Umumi merkez fi'len harekete geçmek zamanını, haricî merkezlerle muhabere ile tesbit ederek büyük faaliyet merkezlerini tayin ve murahhaslarını izam eyleyecektir.

25- Yeşil Ordunun inkılap hareketi tahmin olunduğundan daha yakındır ve beşerin saadet ve istihlası bu harekettedir.

26- Yeşil Ordunun teşkilatına mensup olup da emperyalizm lehinde gayemize hiyanet eden derhal idam olunur.

27- İdam hükmü umum merkezce verilir ve şimdilik gizli ve hususi vasıtalarla icra edilir.

28- Yeşil Ordu'nun umumi masrafları gizli surette toplanacak ianelerle, mensuplarının vereceği aidattan tedarik olunur.

29- İane toplamakta şikâyetlere ve Yeşil Ordu'nun teşkilatının genişletilmesine mâni olacak tezyikler ile aleytarı cereyanları artırmaya bâis olacak zor ve tehditler katiyen memnudur.

30- Umum merkez ve varidatı, merkez heyetinden gönde-

rilecek%20 hisse ile kendi hususi teşebbüslerinin temin edeceği menfaatlerden terekküp eder.

31- Yeşil Ordu umdelerinin neşir ve tamimi için makale/' risale ve kitaplar yazan fikir ve kalem erbabı umumi merkezce taltif edebilir.

32- Yeşil Ordu umdelerinin aleyhinde neşriyet ve teşvikatta bulunanlara, şimdidiki beşerin saadetine râci' olan büyük inkılabın mahiyeti intiyatlı bir lisanla anlatılarak fikirlerini düzeltmeye gayret edilir.

YEŞİL ORDU TALİMATNAMESİ

1- Emperyalist, kapitalist namları altındaki medenî zorbalık ve yağmacılık ve Avrupaî fesat ve israflarla Asya'nın saf ve nezih ahlâk ve maişetini bozmak için her zamankinden çok Şark'a saldıran ve barış yoluyla de sızarak bu fesatçılık ve zorbalığı zavallı Asya halkına uygulamaya çalışan bugünkü asker ve tüccar politikacı Avrupa'nın bugünkü çabalarına karşı durarak Asya'da ahlâkî, insanî bir geçim ve Şark'ta Şark'ın kendisine mahsus bir nezahet ve ahlâk temizliğini koruyacak olan bir birlik vücude getirmek amaciyle çalışan fikir sahiplerinin meydana getirecekleri aralıksız çalışma ve düşünce tarzına «Yeşil Ordu» adı verilmiştir.

2- Yeşil Ordu; vurgunculuk ve hırsızlık demek olan «sermaye»yi, Allahın kulları arasındaki ağır ve acıklı fark ve servet yaratan temellükleri (kendine mal etme), insanların saltanat zorbalık, ekonomik nüfuz ve yayılma amaçlariyle birbirlerini kırmasından ve tüccar Avrupa'nın vurguncu ve sarraf diplomatları elinde insanlık dünyası birer oyuncak ve birer tutsak olmasını gerektirmekten başka sonuç vermeyen her savaş ve askerliği nefretle karşılar ve bunlarla mücadele eder.

Yeşil Ordu'nun bütün safları ve bütün çalışması bir noktaya yöneliktir: İnsanlığın mutluluğu ve buna bağlı olmak üzere amaç, samimî bir Asya birliği. Yeşil Oordu'nun cihat bayrağında şu cümleyi aynen kazılı bilmelidir: «Asya Asyalılarındır. Asya artık kapılarını muharebe, sermaye, vurgunculuk, sınıflar, ihtiraslar facialarına ebediyen kapamıştır.

3- Yeşil Ordu, bir umumî merkezle vilayet, liva merkezleri olan şehirlerde, kaza merkezi olan kasabalarda, nahiye ve köylerde kurulu merkez heyetleriyle idare olunur.

4- Umumî merkez 25, şehirlerde ve kasabalardaki merkezlerde 11, nahiye ve köy merkezleri en çok 7'şer arkadaştan oluşur.

5- Bütün merkezlerde reis yoktur. Üyeler, eşit hukuka sahip arkadaştırlar. Müzakereleri idare için, her müzakereye mahsus olmak üzere aralarından birini, lüzum görürlerse, reis seçerler.

6- Umumî Merkez, her üç ayda bir umumî heyet kararlarını tatbik ve takip ve teferruatı idare için aralarından dört kişi seçer. Bunlara «Heyet-i Faale» denir. Umumî heyet, «Heyet-i Faale»nin göstereceği lüzuma göre toplanır.

7- Şehir, kasaba, nahiye ve köy merkezleride üçer arkadaştan oluşan bir heyet-i faale teşkil edebilirler.

8- Umum merkezlerde yazışma için bir genel yazman ile bir kâtip, bir de veznedar seçilir. Evrakı genel yazman (Kâtibiumumî) imza eder. Kararlar çoğunlukla verilir ve imza edilir.

9- Her merkez heyeti, kendi bölgesi dahilindedir. Şu kadar var ki teşebbüsler ve hareketlerin birlik ve çabukluğunu ve inkılâbın sınırlı kalmak gibi sakıncalardan korunmasını sağlamak için bölgesel bir dayanışma kabul edilmiştir. Her bölge coğrafî ve sosyal ilişkilere göre kurulur ve toplandığı nokta gene bu gereklere göre Umumî Merkezce onaylanmak gerekir.

10- Umumî Merkezin esas tüzük (nizamname)'te belirli

maddeler hakkında gözetim ve denetimi ve umum faaliyet ve girişimler hakkında karar vermek yetkisi saklıdır.

11- Umum merkezler halkın mutluluğunu, insanlığın refah ve eşitliğini kendisi için ilke ve iman yapmış insanlardan oluşur. Bunların arasında sermaye sahiplerinden, faizcilerden, büyük akar sahiplerinden ve bilhassa şehirlerde ve kasabalarda oturup köylerde köylüleri çalıştırarak toprak ve değirmen işleten ve bu suretle köylüyü ortakçılık ve tefecilik namları altında ezmeye alışmış olan kimseler bulunmaz. Büyük tüccardan komisyonculuk, tellallık, sarraflık gibi üreticilerle tüketiciler arasında vurguna alışmış, insanlık dışı kazançlar peşinden koşmuş insanların da merkez örgütlerinde yerleri yoktur.

12- Merkezlerde çalışarak arkadaşlar, insanlar arasında sınıf ve ufak bir servet farkı gözeten kanunlarla dolmamış ev insanlığın gerçek mutluluğunu, hayat ve eşya noktasından görecek derecelerde ruhça, fikirce yükselmiş memurlar, doktorlar, öğretmenler, sanatkârlar, rençberler, hizmetçiler, yazıcılar velhâsıl aylık ve gündelik ücretle çalışan ve yaşama fikri ve vücudü ile çalışan insanlardan seçilirler ve bunlar merkezlerde devrimin çekirdiğini oluştururlar.

13- Merkezler teşekkül eder etmez bütün arkadaşlar amaçlarımızda sadık kalacaklarına, devrim fillen gerçekleşinceye kadar bütün girişimler son derece gizliliğe ve son derece samimiyete bağlı ve riayetkâr olacaklarına yemin edeceklerdir.

14- Yeşil Ordu, dünyada başlayan sosyalist ve bilhassa Bolşevik hareketlerini yanlış olarak bir eşkıyalık ve bir yağmacılık suretinde telâkki olunmasından doğacak karışıklığın önüne geçecek ve bu yoldaki fikir ve eğilimleri kendi amaçlarına doğru çekecek ve kendi maksadı dairesinde toplayacaktır. Bilhassa, Rusya'dan bizim tarafa geçecek bir adam, önemle gözaltında tutulacak ve haline göre el-altında bulundurulacaktır.

15- Merkezler dışında arkadaş bulup fikir ve teşebbüs ordusunu çoğaltmak en mühim bir iştir. Namusuna, fikrine güvenilecek herkes madde 11'de açıklanan sınıflar içinde de olsa, amaçlarımıza sadık kalacağına merkez heyetlerince tam kanaat getirilmek şartiyle, efrat arasında alınırlar.

16- Alınacak her ferdin efrattan birer rehberi ve iki şahidi bulunur. Onlardan başkasını tanımaz. Efrada ilk girişte yemin ettirilir.

17- Kayıt için numara usulü konulmuştur. Bölgelere göre numaralar şu yolda saptanır: $1\frac{2}{3}$, $2\frac{4}{7}$, $3\frac{7}{9}$ Tek olan sayılar bölge numarasını, çizginin üstündeki sayı merkezlerin, altındaki sayı merkezlere göre giriş sırasiyle fertlerin numaralarını gösterir. Örneğin: $6\frac{5}{40}$ Altıncı bölgeye bağlı beşinci merkezin kırkıncı ferdi demektir. Bölge numaraları teşkilâttaki önce veya sonra sırasiyle Umumî Merkezce merkezlere verilecek numaralar bölgelerince tayin olunur.

18- Fertlerin birbirlerini anlamaları için parola usulü vardır. Yeşil Ordu'ya bağlı her fert, parola ile kendisine verilecek parolayı mukaddesatından bilecektir. Parola, Umumî Merkezce tayin ve gereğinde değiştirilerek tamim olunur.

19- Yeşil Ordu'ya giren her fert, yemin ettiği dakikadan itibaren kendisine üç büyük görev yöneltildiğini bilecektir:

1) Emniyet ettiği bir arkadaş; fikrini, ruhunu tamamiyle açığa vurduktan sonra ve onda bizim amaçlarımıza aşkla, imanla sarıldığına kanaat getirdikten sonra rehberler vasıtasiyle Yeşil Ordu'ya yazdırmak,

2) Rehber ve tanıklariyle daima temasta bulunarak mevki-

lere ve karşısındakilerin ruh haline göre devamlı propagandave irşatlarda bulunmak,

3) Maksadımıza karşı çıkması hissedilen fikir ve fi'li engellemeye çalışmak, bunu başaramadığı takdirde rehberi vasıtasiyle merkezlerini haberdar etmek.

20- Efrat, merkezlerden verilecek talimatı harfi harfine yaparlar. Bununla beraber, verilecek emirlere ait düşüncelerini rehberlerine bildirmek hakkı da efrat için tanınır.

21- Yemininden dönen, amaçlarımıza varmaya ait girişimleri kösteklemek suretiyle ihanet, Merkezin tanıklara ve kanıtlara dayanarak tahkikatla saptanın fert, idam olunur. İdam kararını merkez, kendi mesuliyeti altında icra eder.

22- Her merkezin, önemine göre ikiden ona kadar fedaîsi ve icra adamları bulunur. Bunlar doğrudan doğruya merkezlere bağlıdırlar. Görevleri, madde 21'de sözü edilen ihaneti anlaşılanlar ve Yeşil Ordu'nun azminin yolu üzerine dikilecek engelleri zorla ve korkutarak alınması zorunlu görülen maksatlar hakkında merkezlerden verilen kararları gizlice ve aksatmadan yapmaktan ibarettir.

23- Fedailer, merkezlerinin alacağı kararlarla icabında birleşirler. Örneğin, köylerin ikişerden ibaret olan fedaîleri, köyün bağlı olduğu nahiye (bucak) fedaîleri umumî heyetiyle, kasaba fedaîleriyle takım, bölük, tabur halinde toplanırlar ve kumandanlarını kendileri seçerler.

24- Fedaîlerin gerek tek başına, gerek takım, bölük, tabur halinde ve toplu olarak yapacakları harekâtın bütün masrafları merkezlerce temin edilir ve ödenir.

25- Bölük, takım, tabur sancakları yeşil olacaktır.

26- Fedailerin, askerlik etmiş pişkin babayiğitlerden olması tercih olunur.

27- Fedai, yazıldığı günden itibaren yanında bir mavzerle en az 300 fişek bulundurur.

28- Fedailerin atlı ve piyade olması merkezin takdirine bağlıdır. Ancak takım, bölük, tabur halinde toplanmaları gerekince süvariler süvarilerle, piyadeler piyadelerle birleşmek, beraber hareket etmek zorundadırlar.

29- Efrat arasında top ve mitralyöz kullanmasını bilir arkadaşlar merkezlerince tahkik olunacak ve numaraları hizasına işaret olunacaktır. Bu gibi efrat, fedailerin tabur halinde fi'liyat ve icraata geçmeleri icap eden hallerde ve mevkide topçu ve mitralyözcü olarak görevlendirilirler.

30- Fedailerden ve fi'liyata katılacak topçu ve mitralyözcülerden maksat uğrunda şehit olanların aile ve çocukları Yeşil Ordu'nun babalara yakışır koruma görevini ve veliliğini üzerine alır. Sakatlar dahi devamlı ve tam yardım görürler.

31- Yeşil Ordu, bir insan mutluluğu teşkilâtıdır. Onun gözünde kan dökmek, kadınları dul ve sefil, çocukları kimsesiz ve yetim bırakmak dünyanın en büyük fenalığıdır. Ancak, halkı askerlik gibi, muharebe gibi siyasî belâlardan, fakirlik, sermayedarlık gibi sefahet ve sosyal sefaletlerden kurtarmak, bu yoldaki tesisleri yıkmakla kabil olabileceğinden amacımıza ulaşıncaya kadar, ne yazık ki, bu yolda bazı icraata mecbur kalacağız.

Gayelerimize fikren muhalif olanlar, kendisinden fi'lî zararlar çıkmadıkça ıslah ve idaresi kabil kişilerden sayılır. Bunların fikrî muhalefetlerine fikrî müdafaa ve teşebbüslerle mukabele edilir. Fi'len muhalefeti, bulunduğu yerin merkez heyetini maksat uğrunda müşkülâta düşürecek derecelere varanlar, birinci defa, kendisini yola getirebilecek veya hiç olmazsa sındıracak bir hareketle ıslah olunur. Islahından ümit kesilenler ve fi'lî cür'etlerle devrim maksatlarına aykırı hareket edenler, çaresiz, imha olunurlar.

İmha şekli, bölge merkez heyetinin oy çokluğu ile karar almasına bağlıdır. İcrası, tabi olduğu merkezin fedaî örgütlerine verilir.

32- Servet, sermaye, akar sahibi olup da fikrindeki yükseklik ve ruhundaki temizlik nedeniyle amaçlarımızı kendisi için de ülkü sayanların tutumları, servet ve sermayesinden orduya edeceği fedakârlıklarla ölçülür ve ilk sınav bu fedakârlıkla başlar.

33- Merkez heyeti masraflar için efradın aidat ve bağışlarına dayanır.

34- Bu dahilî nazamname esas olmakla beraber hazırlık niteliğindedir ve Yeşil Ordu icraat ve inkılâba başlayacak derecelere varınca umumî harekât icraat için Umumî Merkez ayrıca bir nizamname (tüzük) tertip ve merkezlerce tamin edecektir.

35- Her merkez, 15 günde bir efradın miktarını bildirir ihzarî fikirlerin cereyanını kapsayan bir rapor düzenler. Raporlar köyden bucaka, bucaktan kasabaya, kasabadan şehre gönderilir ve her bölge bu raporları birleştirerek Umumî Merkeze her sonunda kuvve-i umumiyesiyle efkâr-ı dahiliyesinden haberdar eder.

36- Merkez-i Umumînin muhaberat ve tebligatı da bu yollarla cereyan eder.

37- Yazışmaların gizliliği için alınacak usuller merkezlerin oylarına bağlıdır.

38- Devrime başlamak zamanı gelinceye kadar hükümetlerin bugünkü teşkilâtını muhafaza etmesi lâzım geleceğinden ve âdî şekâvetten ibaret olan her nevi hırsızlık ve yağmacılık kesinlikle menfur ve yasak olduğundan merkezler, hükümetlerin meşru ve kanunî her türlü mesaisine yardımcı olacak, şekavetin önüne geçebilmek için elden gelen çalışmayı yapmakta kusur etmeyecektir.

Her merkez, bulunduğu yerin en nüfuzlu ve en aydın hükümet memurlarını elde ederek amacımıza hizmet ettirmeye çalışacaktır. Şu kadar var ki bunun için biraz fazla dikkat, fazla ihtiyat lâzımdır.

39- Umumî Merkez, gözetim ve denetimini özel delegeler aracılığı ile yapar. Delegeler, denetleyecekleri merkez heyetlerine itimatname göstermeye mecburdurlar.

40- Yeşil Ordu'nun fikirlerini yaymaya mahsus bir gazetesi olacaktır. Merkezler bu gazeteyi yayımlamayı ve yaymayı iltizam ederler.

SONUÇ

Dünya büyük bir devrim karşısındadır. Avrupa'da bir kısım bilginler «sosyalizm» mesleği dairesinde Garb'ın medeniyet perdesi altındaki kötülük ve cinayetlerini yıkmak, ortadan kaldırmak için «Burjuvazi» denilen vurguncu ve muhterislerle mücadele ediyor. Bunların en büyük amacı çok zenginlerin taşkın sefahetleriyle fukara takımının yoksulluktan doğan sefaletine bir sınır tayin etmektir.

İslâmiyet ve şer'i Muhammedî bu esası ta 1300 yıl önce zekât, fitre, kurban gibi vacibelerle koymuş ve teviç etmiş olduğundan Müslümanlar, bu âlemin kabul etmiş olduğu sosyal inkılâptan zarar değil, yarar göreceklerdir.

Bunun içindir ki teşkilâtımızın bir ilkesi de sosyalizm hareketinden yararlanmak ve onlara yardım etmektir. Her merkez heyeti bu ilkeyi nazar-ı ehemmiyette tutacak ve inkılâbın tamamiyle husulüne kadar zekât, fitre, kurban gibi şeriatın fukara hakkı olmak üzere zenginlere yüklediği vecibeleri münasip surette toplayarak çalışma gücünü kaybetmiş olanlara dağıtacaktır.

Bu belgenin aslına uygunluğu Büyük Millet Meclisi'nce resmî mühür ve Hayati imzasiyle 26.1.1921 gününde onanmıştır.

YEŞİL ORDU TALİMATNAMESİ

1- Asya'nın saf ve nezih ahlâk ve maişetini, emperyalist, kapitalist namları altındaki Avrupa, sefahetle ihlal etmek için her vakitten ziyade Şark'a taarruz ederek zavallı Asya halkını ezip yutmağa çalışan bugünkü asker, tüccar ve politikacı Avrupa'nın bu yoldaki çalışmalarına karşı durarak Asya'da ahlâkî ve insanî bir yaşama ve şark'ta da, şark'ın kendisine mahsus olan temiz ve saf ahlâkını tesbit edip koruyacak bir ittihat vücuda getirmek gayesiyle çalışan fikir sahiplerinin vücuda getirecekleri mesai silsilesine ve içtihat saflarına «Yeşil Ordu» namı verilmiştir.

2- Yeşil Ordu; ihtikâr, hırsızlık demek olan sermayeyi, Allah'ın kulları arasında ağır, elîm fakrü servet ihdas eden temellükleri, mazlûm insanları birbirine kırdıran ve tüccar Avrupa'nın muhtekir ve sarraf diplomatları elinde cihanın bir oyuncak ve insanların birer esir olmasını istilzamdan başka neticeler vermeyen her muharebeyi ve her askerliği nefretle karşılar ve bunlarla mücadele eder. Yeşil Ordu'nun bütün safları ve bütün çalışmaları bir noktaya müteveccihtir: Beşerin saadeti ve buna varmak için samimî bir Asya halk ittihadı.. Yeşil Ordu'nun yeşil cihat bayrağında şu cümleyi aynen nakşedilmiş bilmelidir: «Asya, Asyalılarındır. Asya artık kapılarını muharebe, sermaye, ihtikâr, sınıflar, ihtiraslar facialarına ebediyen kapamıştır.

3- Yeşil Ordu, bir umumî merkez ile vilâyetler, liva merkezleri olan şehirlerde, kaza merkezi olan kasabalarda, nahiye ve köylerde kurulmuş merkez heyetleriyle idare olunur. Umumî merkezler, halkın saadeti, beşeriyyetin kemal, refah ve eşitliğini kendisi için umde edinmiş insanlardan teşekkül eder. Bunların arasına sermaye sahiplerinden, faizcilerden, büyü kemlâk sahiplerinden, bilhassa şehirlerde kasabalarda

oturup, köylerde köylüleri çalıştırarak arazi ve değirmen işletenler ve bu suretle köylüyü ortakçılık ve mürabahacılık adları altında ezmeğe alışmış olan kimseler bulunamaz. Büyük tüccardan, komisyonculuk, dellâllık, sarraflık gibi müstahsillerle müstehlikler arasında ihtikâra alışmış, gayri insanî kazançlar peşinde koşmuş adamların merkezlerde yeri yoktur.

Merkezlerde çalışacak arkadaşlar, beşer arasında sınıf, fakirlik, zenginlik farkları gözeten kanunlarla meşbu olmasın, hakikî insanlık saadetini görecek derecelerde ruhen yükselmiş memurlar, doktarlar, muallimler, san'atkârlar, rençberler, yazıcılar, hizmetçiler velhasıl aylık ve gündelik ücretlerle çalışan ve yaşıyan fikir ve beden kuvvetleriyle meşgul insanlardan seçilirler ve bunlar merkezlerde inkılâp nüvesini teşkil ederler.

Merkezler teşekkül eder etmez, bütün arkadaşlar gayelerine sadık kalacaklarına ve inkılâbın fiilen tahakkukuna kadar bütün teşkilât ve icraatta son derece gizliliğe ve son derece samimiyetle bağlı ve riayetkâr olacaklarına yemin edeceklerdir.

4- Yeşil Ordu, âlemde başlayan sosyalist ve bilhassa bolşevik harekâtının yanlış olarak bir şekavet ve yağmacılık suretinde telâkki olunmasından çıkacak karışıklığın önüne geçecek ve bu babdaki efkâr ve temayülleri kendi gayesine doğru çekecek ve kendi maksadı, dairesinde temerküz ettirecektir. Bilhassa Rusya'dan bizim tarafa geçecek her hangi bir adam, ehemmiyetle tetkik nazarı altına alınacak ve bu hale göre el altında bulundurulacaktır.

5- Merkez dışında arkadaş bulup fikir ve teşebbüs ordusunu çoğaltmak en mühim bir işdir. Namusuna, fikrine emniyet olunacak her kimse diğer maddede tasrih olunan (tüccar, komisyoncu, sarraf ve ihtikâra alışmış kimse) içinde bulunsalar

da gayelerimize sadık kalacağına merkez heyetlerince tam kanaat bulunmak şartiyle, efrad meyanına alınırlar.

6- Alınacak her kimsenin, efrattan bir rehberi ve iki şahidi bulunur ve bunlardan başkasını tanımaz. Efrad, merkezlerden verilecek talimatı harfi harfine yerine getirirler. Bununla beraber, verilecek emirlere ait düşüncelerini rehberlere bildirmek hakkı da efrat için kabul edilmiştir.

7- Yeminini tutmayıp gayelerimize varmamıza ait teşebbüslerimizi baltalamak sureti ile ihanetleri, merkezlerin şahitlere ve delillere dayanan tahkikatı ile sabit olanlar idam olunurlar. İdam kararını her heyet kendi mesuliyeti altında icra eder. Her merkezin ehemmiyetine göre, ikiden on'a kadar fedaisi ve icra adamları vardır. Bunlar doğrudan doğruya merkeze bağlıdır. İhânetleri tesbit edenler, Yeşil Ordu'nun pis azmine dikilecek engelleri cebren kırarak, istihsali zarurî görülen maksatlar hakkında, merkezlerden verilen kararı, gizlice ve geciktirmeden icra ederler. Fedailer, merkezlerinin verecekleri kararlar ile gerektiğinde birleşirler. Meselâ köylerin ikişerden ibaret olan fedâîleri, köyün tâbi olduğu nahiyenin fedaileri ile ve sırasiyle kasaba fedaîleriyle birleşerek, takım, bölük, tabur hâlinde toplanırlar. Takım, bölük, tabur sancakları yeşildir. Fedâiler, umumiyetle askerlik etmiş pişkin babayiğitlerden seçilir. Fedaî, yazıldığı günden itibaren yanında bir mavzerle üç yüz fişek bulundurur.

8- Yeşil Ordu bir «Beşer Saadeti» teşkilâtıdır. Onun nazarında kan dökmek, kadınları, dul ve sefil, evlâtları kimsesiz ve yetim bırakma dünyanın en büyük fenalığıdır. Ancak halkı ruhabe gibi siyasî musibetlerden, fakirlik ve sermayadarlık gibi sosyal sefahat ve sefaletlerden kurtarmak, büyük tesisleri yıkmak ile kabil olacağından, gayemizin husulüne kadar maatteessüf bu yolda bazı icraatta bulunmağa muztar kalacağız.

9- Gayelerimize fikren muhâlif olanlar, kendilerinden fiilî zararlar gelmedikçe, ıslah ve idaresi kabil unsurlar sayılır ve bunların fikrî muhalefetlerine, fikrî müdafaa ve teşebbüslerle mukabele edilir. Fiilen muhalefette bulunanlar faaliyetlerini, o yerin merkez heyetini maksat uğrunda, zorluğa düşürecek dereceye vardırdıkları takdirde, ilk defa uyuşturucu usullerle ıslaha çalışılır, ıslahtan ümit kesildiği zaman, nâçar imha olunurlar.

10- Servet ve sermaye sahiplerinden ve büyük emlâk ve akar erbabından olup da fikrindeki yükseklik, ruhundaki necabet sâikası ile gayelerimizi kendisi için de bir ideâl edinenlerin, Yeşil Ordu'ya girmek teşebbüsündeki ciddiyeti servet ve sermayesinden orduya edeceği fedakârlıkla ölçülür ve ilk tecrübe bu fedakârlıkla başlar.

11- İnkılâba başlamak zamanı gelinceye kadar hükümetlerin bugünkü teşkilâtlarını muhafaza lâzım geleceğinden ve âdi şekavetten ibaret olan her nevi hırsızlık, yağmacılık kat'iyyen memnu ve menfur olduğundan merkezler, hükümetlerin her türlü meşru ve kanunî çalışmalarına müzahir olacak, şekavetin önüne geçebilmek için elden gelen gayreti yapmakta kusur etmiyecektir. Her merkez, bulunduğu yerin en nüfuzlu ve en aydın hükûmet memurlarını elde ederek, gayemize yararlı kılmağa çalışacaktır. Şu kadar var ki: Bunun için biraz fazla dikkat ve fazla ihtiyat lâzımdır.

12- Umumî merkez, nezaret ve mürakabesini, mürahhasları vasıtasıyla yapar. Yeşil Ordu'nun fikirlerini yaymağa mahsus bir gazetesi olacaktır.

Netice: Alem bir büyük inkılâp karşısındadır. Avrupa'da bir kısım ilim adamları «Sosyalizm» mesleği dairesinde, Garb'ın medeniyet perdesi altındaki redaet ve cinayetlerini yıkmak, ortadan kaldırmak için «Burjuvazi» denilen muhtekir ve muhterislerle mücadele ediyor. Bunların en büyük gayesi, çok

zenginlerin taşkın şefahetleriyle, fukara takımının yoksulluktan doğan sefaletine bir had tayin etmektir. «İslâmiyet ve Şer'i Muhammedî» bu esasları bin üç yüz yıl evvel, Zekât, Fıtra ve Kurban gibi vecibelerle koymuş ve terviç etmiş olduğundan, müslümanlar bu âlemin terviç etmiş olduğu bu sosyal inkılâptan zarar görmek değil, aksine faydalanacaklardır. Bunun içindir ki teşkilâtımızın bir umdesi de sosyalizm harekâtından istifade etmek ve onlara yardım etmektir. Her merkez heyeti bu umdeyi göz önünde ehemmiyetle tutacak ve inkılâbın tamamiyle husulüne kadar zekât, Fıtra ve Kurban gibi şeriatın fukara hakkı kılmak üzere zenginlere yüklediği vecibeleri münasip surette toplatarak, çalışma gücünü kaybetmiş olanlara dağıtacaktır.

YEŞİL ORDU TALİMATNAMESİ

1- Asya'nın saf ve nezih ahlak ve maişetini emperyalist, kapitalist namları altındaki medeni gasp ve garet ve Avrupaî redaet ve sefahetler ihlal etmek için her vakitten ziyade Şark'a taarruz eden ve hulul-i muslihane suretiyle de bu ifsat ve tehakkümü zavallı Asya halkına infaz ve teşmile çalışan bugünkü asker ve tüccar ve politikacı Avrupa'nın bu yıldaki mesaisine karşı durarak Asya'da ahlâkî, insanî bir maişet ve Şark'ta Şark'ın kendisine mahsus olan nezahet ve saffet-i ahlakı tesbit ve sıyanet edecek bir ittihat vücude getirmek gayesiyle çalışan ashab-ı efkâr vücude getirecekleri silsile-i mesai ve sufuf-i içtihade «Yeşil Ordu»namı verilmiştir.

2- Yeşil Ordu, ihtikâr ve hırsızlık demek olan sermayeyi ibadullah arasındaki ağır ve elîm fark ve servet ihdas eden temellükleri, insanların saltanat, tehakküm, nüfuz-i hudut ve iktisat gayeleriyle birbirlerini kırmasındaki ve tüccar Avru-

pa'nın muhtekir ve sarraf diplomatları elinde halk cihanı birer oyuncak ve birer esir olmasını istilzamdan başka netice vermeyen her muharebe ve her askerliği nefretle karşılar ve bunlarla mücadele eder.

Yeşil Ordu'nun bütün safları ve bütün mesaisi bir noktaya müteveccitir: Saadet-i beşer ve buna musil olmak üzere gaye, samimi bir Asya halkı ittihadı, Yeşil Ordu'nun cihat bayrağında şu cümleyi aynen menkuş bilmelidir: Asya Asyalılarındır. Asya artık muharebe, sermaye, ihtikar, sunuf, ihtirasat fecaatlerine ebediyen kapanmıştır.

3- Yeşil Ordu, bir merakiz-i umumi ile vilayet, liva merkezleri olan şehirlerde, kaza merkezi olan kasabalarda, nahiye ve köylerde müteşekki heyet-i merkeziyelerle idare olunur.

4- Merkez-i umumi 25 ve şehirlerde ve kasabalardaki merakiz 11 nahiye ve köy merkezleri azamî yedişer arkadaştan teşekkül eder.

5- Bütün merakizde reis yoktur. Âza mütesavi hukuka malik arkadaştılar. Müzakeratı idare için, her müzakereye mahsus olmak üzere aralarından birini, lüzum görürlerse, reis intihap ederler.

6- Merkez-i Umumi her üç ayda bir heyet-i umumiye mukarreratını tatbik ve takip ve teferruatı idare için aralarından dört zatı intihap eder. Bunlara «heyet-i faale» denir. Heyet-i Umumiye, heyet-i faalenin göstereceği lüzuma göre içtima eder.

7- Şehir, kasaba, nahiye ve köy merkezlerinde üçer arkadaştan mürekkep bir heyet-i faale teşkil edilecektir.

8- Umum merkezlerde muhaberat için kâtibiumumi ile bir kâtip, bir de veznedar intihap olunur. Evrakı kâtibiumumi imza eder. Kararlar ekseriyetle verilir ve imza edilir.

9- Her heyet-i merkeziye, kendi mıntakası dahilindedir. Şu kadar var ki teşebbüsat ve harekâtın vahdet ve sür'atini ve in-

kılabın mevzîî kalmak gibi mahzurlardan masuniyetini temin için mıntakavî bir tesanüt kabul edilmiştir. Her mıntaka corafî ve içtimaî münasebata göre teessüs eder. Ve nokta-i temerküzü yine bu icabata göre Merkez-i Umumice tasvip olunmak lazım gelir.

10- Merkez-i Umuminin nizamname-i esasîde muayyen mevat hakkında nezaret ve murakabesi ve umum teşebbüsat ve faal icraatı hakkında karar vermek salahiyeti mahfuzdur.

11- Umum merkezler halkın saadetini, beşeriyetin kemal-i refah ve tesavisini kendisi için umde ve iman ittihaz etmiş insanlardan teşekkül eder. Bunların arasında sermaye sahiplerinden, faizcilerden, büyük akar ashabından, bilhassa şehirlerde ve kasabalarda oturup köylerde köylüleri çalıştırarak arazi ve değirmen işleten ve bu suretle köylüyü ortakçılık ve murabahacılık namları altında ezmeye alışmış olan kimseler bulunmaz. Büyük tüccardan komisyonculuk, tellallık, sarraflık gibi müstahsillerle müstehlikler arasında ihtikâra alışmış gayrıinsanî kazançlar peşinden koşmuş insanların da merkez teşkilatında mevkileri yoktur.

12- Merkezde çalışacak arkadaşlar, beşer arasında sunuf ve ufak bir servet farkları gözeten kavanin ile meşbu olmamış ve saadet-i hakikiyeyi hayat ve eşya noktasından görecek derecelerde ruhan, fikren yükselmiş memurlar, doktorlar, mektep muallimleri, sanatkharlar, rençberler, hizmetçiler, yazıcılar velhasıl aylık ve yevmiye ücretle çalışan ve yaşama fikri ve adalî mesaisi ile meşgul insanlardan intihap olunurlar ve bunlar merkezlerde inkılabın nüvesini teşkil ederler.

13- Merkezler teşekkül eder etmez bütün arkadaşlar gayelerimizde sadık kalacaklarına, inkılabın fi'len tahakkukuna kadar teşebbüsat ve icraatta son derece mahremiyete ve son derece samimiyete merbut ve riayetkâr olacaklarına yemin edeceklerdir.

14- Yeşil Ordu, âlemde başlayan Bolşevik ve bilhassa

sosyalist harekâtını yanlış olarak bir şekavet, bir yağmakerlik suretinde telakki olunmasından neşet edecek teşettütün önüne geçecek ve bu baptaki efkâr ve temayülatı kendi gayesine doğru çekecek ve kendi maksadı dairesinde temerküz ettirecektir. Bilhassa Rusya'dan bizim tarafa geçecek bir adam, ehemmiyetle nazar-ı tetkik altında tutulacak ve haline göre el altında bulunduralacaktır.

15- Merkezler haricinde arkadaş bulup fikir ve teşebbüs ordusunu çoğaltmak en mühim bir iştir. Namusuna, fikrine emniyet olunacak herkes madde 11'de tasrih olunan sunuf içinde de olsa, gayelerimize sadık kalacağına, heyet-i merkeziyelerce kanaat-i tamme bulunmak şartiyle, efrat meyanına alınırlar.

16- Alınacak her ferdin efrattan birer rehberi ve iki şahidi bulunur. Onlardan başkasını tanımaz. Efrat, hin-i duhulünde tahlif olunur.

17- Kayıt için numara usulü vaz'edilmiştir. Mıntakalara göre numaralar şu yolda tesbit olunur: $1\frac{2}{3}, 2\frac{4}{1}, 3\frac{7}{9}$ Tek olan aded-i sahihler mıntaka numarasını, çizginin üstündeki rakam merkezlerin, altındaki rakam merkezlere göre dühul sırası ile fertlerin numaralarını gösterir. Meselâ: $6\frac{5}{40}$, altıncı mıntakaya merbut beşinci merkezin kırkıncı ferdi demektir. Yaka numaraları teşkilattaki tekaddüm veya teahhur sırasiyle heyet-i umumice merkezlere verilecek numaralar mıntakalarınca tayin olunur.

18- Fertlerin birbirlerini anlamaları için parola usulü vardır. Yeşil Ordu'ya mensup her fert, parola ile kendilerine verilecek numarayı mukaddesatından bilecektir. Parola, Merkez-i Umumice tayin ve icabında tebdil ve tamim olunur.

19- Yeşil Ordu'ya giren her fert, tahlifi dakikasından itibaren kendisi için üç büyük vazife teveccüh ettiğini bilecektir:

1) Emniyet ettiği bir arkadaş fikrini, ruhunu tamamiyle ihzar ettikten sonra ve ondan bizim gayelerimize aşk u iman-ı sahih hâil ettikten sonra rehberler vasıtasiyle Yeşil Ordu'ya yazdırmak,

2) Rehber ve şahitleriyle daima temasta bulunarak mevkilerine ve muhatapların halet-i ruhiyelerine göre alettevali propaganda ve irşadatta bulunmak,

3) Maksadımıza karşı çıkması mahsüs fikir ve fi'li men'e çalışmak, buna kaadir olmadığı surette rehberi vasıtasiyle merkezlerini haberdar etmek,

20- Efrat, merkezlerden verilecek talimatı harfi harfine ifa ederler. Mamafih, verilecek o evamire ait mütalaalarını rehberlerine beyan etmek hakkı da efrat için müsellemdir.

21- Yemininde hulf eden, gayelerimize vusule ait teşebbüsatı işgal suretiyle ihaneti, merkezin şahitleri ve delaile müstenit tahkikatiyle sabit olan fert idam olunur. İdam kararını merkez, kendi mesuliyeti altında icra eder.

22- Her merkezin ehemmiyetine göre ikiden ona kadar fedaisi ve icra adamları bulunur. Bunlar doğrudan doğruya merkezlere merbutturlar. Vazifeleri, madde 21'de zikrolunan surette ihaneti tebeyyün edenler ve Yaşil Ordu'nun piş-i azmine dikilecek engelleri cebren ve terhiben istihsali zaruri görülen maksatlar hakkında merkezlerden verilen kararları harfiyyen ve bilâ taallül icradan ibarettir.

23- Fedailer, merkezlerinin ittihaz edeceği mukarrerat ile icabında birleşirler. Meselâ, köylerin ikişerden ibaret olan fedaileri, köyün tabi olduğu nahiye fedaileri heyet-i umumiyesiyle kasaba fedaileriyle takım, bölük, tabur halinde içtima ederler ve kumandanlarını kendileri intihap ederler.

24- Fedailerin gerek münferiden, gerek takım, bölük, tabur

halinde ve müçtemian icra edecekleri harekatın masarifi bütün merakizce temin ve tesviye olunur.

25- Bölük, takım, tabur sancakları yeşil olacaktır.

26- Fedailerin, askerlik etmiş pişkin babayiğitlerden olması tercih olunur.

27- Fedai, yazıldığı günden itibaren yanında bir mavzerle lâakal 300 fişek bulundurur.

28- Fedailerin atlı ve piyade olması merkezin takdirine bağlıdır. Ancak takım, tabur, bölük halinde içtima etmeleri lazım gelince süvariler süvarilerle, piyadeler piyadelerle birleşmek, beraber hareket etmek mecburiyetindedirler.

29- Efrat arasında top ve mitralyöz kullanmasını bilir arkadaşlar merkezlerince tahkik olunacak ve numaraları hizasına işaret olunacaktır. Bu gibi efrat fedailerin tabur halinde fi'liyat ve icraata geçmeleri icap eden ahval ve mevkide topçu ve mitralyözcü olarak istihdam olunurlar.

30- Fedailerden ve fi'liyata iştirak edecek topçu ve mitralyözcülerden maksat uğrunda şehit olanların aile ve evlâdı Yeşil Ordu'nun pederane sahabet ve delaleti altındadır. Malulîn dahi daimî ve tam muavenete mazhar olurlar.

31- Yeşil Ordu, bir saadet-i beşer teşkilatıdır. Onun nazarında kan dökmek, kadınları dul ve sefil, evlatları bîkes ve yetim bırakmak dünyanın en büyük fenalığıdır. Ancak, halkı askenlik gibi, muharebe gibi beliyyat-ı siyasiyeden, fakirlik, sermayedarlık gibi sefahet ve sefalet-i içtimaiyeden kurtarmak, bu yoldaki tesisatı yıkmakla kabil olabileceğinden gayemizin husulüne kadar maatteessüf bu yolda bazı icraatta muztar kalacağız.

Gayelerimize fikren muhalif olanlar, kendisinden fi'lî zararlar hâdis olmadıkça ıslah ve idaresi kabil unsurdan sayılır. Bunların fikrî muhalefetlerine fikrî müdafaa ve teşebbüslerle mukabele edilir. Fi'len muhalefeti, bulunduğu yerin heyet-i

merkeziyesini makasıt uğruna müşkülata düşürecek derecelere vardıranlar birinci defa kendisini yola getirebilecek veya hiç olmazsa sındıracak bir hareketle ıslah olunur. Islahından kat'ı ümit olunan ve fi'lî cür'etlerle makasıt-ı inkılâbı ihlal edenler naçar idam olunurlar. Suret-i imha, mıntaka heyet-i merkeziyesinin ekseriyet-i ârasiyle karar ittiaz etmesine muallâktır. İcrası, tabi olduğu merkezin fedai teşebbüsatına tevdi olunur.

32- Ahl-i servet ve ashab-ı sermayeden büyük akar erbabından olup da fikrindeki ulviyyet ve ruhundaki necabet saikasiyle gayelerimizi kendisi için de bir mefkûre ittihaz edenlerin orduya duhul ve teşebbüsündeki ciddiyeti servet ve sermayesinden orduya edeceği fedakârlıklarla ölçülür ve ilk tecrübe bu fedakârlıkla başlar.

33- Heyet-i Merkeziye, masraflar için efradın aidat ve teberruatına istinat eder.

34- Bu nizamname-i dahilî esas olmakla beraber ihzarîdir. Ve Yeşil Ordu icraat ve inkılaba başlayacak derecelere varınca umumî harekât ve icraat için Merkez-i Umumi ayrıca bir nizamname tertip ve merakize tamin edecektir.

35- Her merkez, 15 günde bir efradın miktarını mübeyyin ihzarî efkârın cereyanını musavver mahallî bir rapor tanzim eder. Raporlar köyden nahiyeye, nahiyeden kasabaya, kasabadan şehre gönderilir ve her mıntıka bu raporları tevhiden Merkez-i Umumiyi her ay nihayetinde kuvve-i umumiyesiyle efkâr-ı dahiliyesinden haberdar eder.

36- Merkez-i Umumi'nin muhaberat ve tebligatı da bu tariklerle cereyan eder.

37- Muhaberatın mahremiyeti için ittihaz olunacak usuller merkezlerin reylerine muallaktır.

38- İnkılâba başlamak zamanı gelinceye kadar hükümetlerin teşkilat-ı hazırasını muhafaza lazım geldiğinden ve âdi

şekavetten ibaret olan her nevi hırsızlık ve yağmakerlik katiyen menfur ve memnu olduğundan merkezler, hükümetlerin meşru ve kununî her türlü mesaisine müzahir olacak, şekavetin önüne geçebilmek için elden gelen mesaiyi ifada kusur etmeyecektir.

Her merkez, bulunduğu mahallin en nâfiz ve en münevver hükümet memurlarını elde ederek gayemize hâdım olmaya çalışıcaktır. Şu kadar var ki bunun için biraz fazla dikkat, fazla ihtiyat lazımdır.

39- Merkez-i Umumi nezaret ve murakabesini mahsus murahhaslar vasıtasiyle de ifa eder. Murahhaslar, teftiş edecekleri heyet-i merkeziyelere itimatname iraesine mecburdurlar.

40- Yeşil Ordu'nun efkârını neşre mahsus bir gazetesi olacaktır. Merkezler bu gazeteyi neşir ve tamim etmeyi iltizam ederler.

TEMME

Âlem büyük bir ınkılâp karşısındadır. Avrupa'da bir kısım efadıl sosyalizm mesleği dairesinde Garb'in medeniyet perdesi altındaki redaet ve cinayetlerini yıkmak, ortadan kaldırmak için «burjuvazi» denilen muhtekir ve muhterislerle mücadele ediyor. Bunların en büyük gayesi çok zenginlerin taşkın sefahetleriyle fukara takımının yoksulluktan mütevellit sefaletine bir had tayin etmektir. İslâmiyet ve şer'i Muhammedî bu esası ta 1300 sene evvel zekât, fitre, kurban gibi vâcibat ile vaz' ve terviç etmiş olduğundan Müslümanlar bu âlemi terviç etmiş olduğu inkılab-ı içtimaîden mutazarrır değil, müstefit olacaklardır.

Bunun içindir ki teşkilatımızın bir umdesi de sosyalizm ha-

rekâtında istifade etmek ve onlara muavenet etmektir. Her heyet-i merkeziye bu umdeyi nazar-ı ehemmiyette tutacak ve inkılabın tamamiyle husulüne kadar zekât, fitre, kurban gibi şeriatin hakk-ı fukara olmak üzere zenginlere tahmil ettiği vâcibatı suret-i münasebede cem ederek sa'y ü amelini kaybetmiş olanlara tevzi edilecektir.

Bu belgenin aslına uygunluğu Büyük Millet Meclisince resmî mühür ve «Hayati» imzasiyle 26 Ocak 1921 gününde tasdik edilmiştir.

SALİH HACIOĞLU TARAFINDAN KALEME ALINAN YEŞİL ORDU BEYANNAMESİNİN TAM METNİ

Eski dünyada birkaç bin zenginin milyonlarca insanı esir gibi çalıştırması bu milyonlarca insanın açlık ve sefaletine karşı kendi rahatlıklarını temin etmesinden başka bir şey değildir.

Köylüler, çiftçiler, bağcılar, bahçıvanlar, kunduracılar, yemeniciler, duvarcılar, marangozlar, arabacılar; velhâsıl ayağiyle, koluyle çalışan bütün işçiler, geceyi gündüze katarak çalışırlar, çabalarlar, pek zorlukla ancak karınlarını doyurabilirler; hasta olurlar, aç ve ilaçsız kalırlar. Onlara ne ekmek veren olur ve ne de ilaç veren, ve ne de hekim getiren bulunur. Zavallı fukara!

Askerlik der, her fukarayı alırlar, angarya der fukarayı sürüklerler, dünyanın bütün ağır işlerini fukaraya yüklerler. Sütü fukara yapar, yağı fukara yapar, ipeği fukara işler, ipliği fukara yapar, odun ve kömürü fukara yapar.

Dünyada yenen, giyilen her şeyi fukara meydana getirir. Evleri, konakları, sarayları amele çalışarak yapar. Fakat

kendi aç, kendi çıplak, sefil, evsiz ve yurtsuzdur. Aşar der alırlar, vergi derler alırlar, iane derler alırlar. Yol parası, maarif hissesi der alırlar. Zavallı köylü her türlü vergilere katlanır. Ne yolu yapılır, ne mektebi yapılır ne çocuğu okutulur, ne çoluğu. Fukaranın hayrına hiçbir iş görülmez. Ne davasına bakan olur, ne şikâyetini dinleyen bulunur; tahsildar ezer. Jandarma ezer, polisi ezer. Anafor, rüşvet hep köylüden, fukaradan alınır.

Zengini onu tahkir eder, memuru onu tahkir eder; kimse ona insan diye bakmaz. Sanki Allah köylüyü, fukarayı zenginlere kul ve köle olmak için yaratmış.

Ey köylüler, fukaralar; ey çalışan çiftçiler, namuslu ırgatlar ve ameleler! Gözünüzü açınız, etrafınıza dikkatli bakınız. Etrafınızda bulunan beyler, paşalar, ağalar kimlerdir bilir misiniz? Onlar da sizin gibi insandır. Allah'ın indinde aranızda hiçbir fark yoktur. Allah insanları hep müsavi yaratmıştır. Kimseyi kimseye esir ve köle olarak yaratmamıştır. Sizi fukara yapan, cahil yapan bu zalim adamların şerrinden kurtulmak için başınızı biraz kaldırınız, sesinizi yükseltiniz, onlardan korkmayınız Onlar kendi kendilerine size bir şey yapamazlar, sizi tutmak, sizi döğmek, sizi hapsetmek ve öldürmek için ellerinde bulundurdukları kuvvet gene fukara güruhudur. Jandarmalar, polisler, askerler hep fukara evlatlarıdır, köylü evlatlarıdır. Onlar da artık öğrendiler ki karın tokluğuna çalıştıkları ve emirlerini dinledikleri bu adamlar zalimdirler, gaddardırlar. (Emekçiler), zalim insanların değil, Allahın kulu olduklarını pek güzel anlıyorlar.

Artık bundan sonra ağalara, paşalara ve bunların kurdukları hükümetlere itaat etmenin bir günah olduğunu pek güzel anlıyorlar.

Rusya'dan gelen haberlerden Rusya'daki, Azerbay-

can'daki amele, çifçi ve askerlerin yaptıkları işleri herkes yavaş yavaş öğreniyor, onlar yeni bir dünya yapıyorlar, eski idareleri, eski hükümetleri tamamen değiştirmişler. Yeni idare, yeni hükümetler yapıyorlar. Yeni dünya bambaşka oldu. Bildiğimiz idareler, hükümetler, askerlikler hep değişti. Yeni dünyada hükümetler hep fukara eline geçti. Hükümet adamları fukaranın intihabiyle yapılıyor. Valiler, mutasarrıflar, kaymakamlar hep ortadan kalktı. Zengin, fakir, büyük, küçük, bey, paşa hep müsavi oldu. Rütbeler hep lağvedildi. Herkesin zenginliği müsevi oldu. Zenginlerin, tüccarların paraları hükümetler tarafından zaptolundu. Malları, mülkleri ellerinden alındı, hepsi milletin malı oldu ve hükümetin hazinesi para ile doldu. Her yerde, her köyde mektepler açıldı, hastaneler yapıldı. Altı yaşından 15 yaşına kadar bütün çocuklar mekteplere doldurudu, hekimler, hastaneler bedava ve hep meccanen oldu.

Çalışmayana ne ekmek, ne giyecek, ne de ev hiçbir şey vermiyorlar. Her çalışanın elinden çıkan iş, bütün çalışan insanlar arasında müsavaten taksim ediliyor.

Maaşlar hep bir olmuş, kumandanla asker, vali ile odacı veya küçük bir kâtip aynı maaşı alıyor. Bugün insanlar her şeyde müsavi olmuş. Herkes yapabildiği becerebildiği bir işi yapmaya mecburdur. İşini gören adam artık hiçbir şey düşünmüyor. Yiyeceği, giyeceği şeyleri, oturacağı evi, velhâsıl bütün ihtiyaçlarını hükümet adamları düşünüyor, onlar hazırlıyor ve herkese onlar veriyor.

Bütün o eski mahkemeler lağvolmuş, hapis cezaları kaldırılmış, kabahat yapanlara fazla çalıştırılmakla ceza yapılıyor. Bütün askerle arkadaş ve kardeş gibi çalışıyor. Bir asker zabitine, hatta en büyük kumandanına «beyefendi», «paşa hazretleri» demiyor. «Zabit», «kumandan», «arkadaş» diyor.

Köylüler de hükümet adamlarına böyle «arkadaş» diye hitap ediyor ve arkadaşça muamele ediyor. Dövmek, sövmek, fena söylemek ortadan kalktı. Herkes kardeş ve arkadaş oldu. Nefer neferliğini biliyor, vazifesini biliyor, zabitinden ne emir alırsa derhal ifade ediyor. Çünkü o emri neferin ifa etmesi bir vazifedir. Zabitin vazifesi söylemek, neferin vazifesi de yapmaktır. İşte o kadar. Vazifesini yapmayan her kim olursa olsun mutlaka şiddetle ceza görüyor. Birbirlerine itiatsizlik, hürmetsizlik kalmamış. Herkes birbirine arkadaşça hürmet ediyor.

Hırsızlık, yalancılık, dolandırıcılık, anaforculuk, rüşvet kâmilen ortadan kalkmış. Mal ve mülk sahibi olmak yasak olduğu için rüşvet, anafor, hırsızlık gibi fenalıkları yapmaya bir sebep kalmamış. Velhâsıl herkes insanlığını anlamış, herkes birbirine müsavi olmuş. Bizde de böyle olacak. Biz de bu yola gidiyoruz.

Salih Hacıoğlu

Türkiye
Yeşilordu ve Hafi/Komünist Partisi
Teşkilâtlarına

Eskişehir, (Tarihsiz)

Yoldaşlar!

Anadolu'nun geçirmekte olduğu buhran ve Şark İnkılâbı'nın elyevm müteveccih bulunduğu hedef-i ittisa ve kamali nazar-ı dikkate alan Yeşil Ordu ve Türkiye Hafi Komünist Partisi merkez-i umumîleri, üçüncü Enternasyonalce kabul

edilmiş olan Rusya Komünist («Bolşevik») programının düsturil-amel ve düstur-il-inkılâp olmak üzere kabulünü muvafık görmüş ve her ikisi birleşerek memleket dahilindeki bütün içtimaî inkılâp cereyanlarınız tevhit etmeye karar vermiştir.

Büyük Millet Meclisi'nde teşekkül etmiş ve teşekkülünden beri halka ve halk inkılâbına doğru mühim adımlarını da atmış olan Halk Zümresi ile beraber umumu birden diğer teşkilâttan her türlü iltibası izale için «Türkiye Halk İştirakiyun (Bolşevik) Fırkası» namını almıştır. Gazetelerle de ilân olunduğu veçhile bu müttehit ve samimî teşkilâtın ahiren teşekkül eden Türkiye Komünist Fırkasiyle hiç bir münasebeti yoktur.

Kapitalizm ve emperyalizmin beşeriyet için bir belâ olduğuna ve zavallı Anadolu emekçilerinin artık sunuf ve tegallüp tehakkümatından kurtulması zamanı gelmiş olduğuna kani olan «Türkiye Halk İştirakiyun (Bolşevik) Fırkası» bütün cihana saadet ve Türkler için rahat ve selâmet verecek olan bu muazzam emekçiler inkılâbında gayet samimî ve gayet doğru olmayı ve ihtiraskâr ef'al ve eşhastan kaçınıp sakınmayı en birinci düstur-i hareket saymıştır.

Badema «Türkiye Halk İştirakiyun (Bolşevik) Fırkası» bayrağı altında birleşecek olan Anadolu halk teşkilâtının da bu samimîyet ve bu ciddiyeti umde ittihaz etmelerini ehemmiyetle tavsiye ederiz.

Şurası iyi bilinmelidir ki yürekten gelmeyen görünüşler ve gösterişler altında saklı hırslar ve emeller her zaman felâket getirir ve hiçbir zaman müsmir ve paydar olamaz. Bilhassa, fikr-i inkılâp ve halâs ile büyük bir istihza olur. Yeşilordu nizamname-i Dahilîsi 11 ve 12. maddesiyle bu hususta takyidat-ı lâzimeyi derpiş eylemiştir. Pek yakında neşir ve tebliğ

edilecek «Türkiye Halk İştirakiyun (Bolşevik) Fırkası» nizamnamesinde de bu hudud-i tahaffuz kemal-i ehemmiyetle tekrar olunacaktır.

Yeşil Ordu Nizamname-i Dahilîsindeki 37. maddeyi tekiden nazar-ı dikkatinize vaz'ederim. Yeni Merkez-i Umumîce ittihaz olunan parola: «Emek»tir. Köy teşkilâtına son derece çalışılmalıdır. Bu inkılâptan en çok müstefit olacak köylülerdir. Onları alet-tevalî uyandırmalı, teşkilâta raptetmeli.

Merkez-i umumîye yazılacak muharrerat için adres: «Tokat Mebusu Nazım»dır. Bizi alet-tevalî tenvir buyurunuz. Biz de sizi tenvirden halî kalmayacağız. Merkez-i Umumînin gayet ciddî ve esasat ve şerait altında faal bulunduğuna emin olunuz. «Metubunuzu aldık» tarzında bu tamimin vürudunu adrese bildiriniz yoldaşlar!

Mümessil
Salih Hacıoğlu
Kâtibiumumî
Nazım

GARP CEPHESİ KUMANDANLIĞI
İSTİHBARAT ŞUBESİ

Eskişehir, 9.1.37 (1921)

BEYANNAME

Birinci Kuvve-i seyyareden dehalet edenler ve ele geçenler hakkında birbirinden farklı olmak üzere berveçhi zîr muamele olunacaktır:

1- Kendi arzusiyle dehalet edenler tüfek ve cephanesini

ve fişeğini teslim etmeye mecburdurlar. Tabancaları alınmaz, satmak arzu ederlerse ordu satın alabilir. Mîrî hayvanları malen iade ederler. Hayvanın kendi malı olanlara alındığına dair bir vesika verilerek kendi malı olup olmadığı ahz-ı asker vasıtasiyle tahkik olunur. Kaput vesair eşyaları alınmaz. Bunların alındığını ispat ederlerse tazmin olunur. Efrad-ı merkumeden esnan dahili olmayanlar serbest bırakılır. Bunlardan arzu edenler jandarma hizmetine talip olailir. Talip oldukları halde tercihan kabul olunurlar. Efrattan esnan dahili olanlar ahz-ı asker tarafından bir ay mezun bırakılır. Badehu haklarında ahzıasker alelusul muamele yapılır. Dehalet edenler için sabıkan mahkûm olanlar'ın mahkûmiyetleri hizmet ve dehaletlerine bağışlanır.

2- müsademe esnasında derdest edilenlerin her nevi esleha ve cephane, hayvan ve mirî eşyası alınır. Zatî hayvanları için de vesika veya matbata verilmez. Ancak, zatî eşya ve parasına dokunulmaz. Muamele-i askeriyesi için mezun bırakılmayarak ahzıaskere verilir. Esnan haricide olan gönüllüler jandarmaya kabul olunamazlar. Sabıkan mahkûm olanlar af edilemezler.

3- Rüesadan dehalet edenlerden gerek dahilî, gerek Yunan harplerinde bilfiil bulunduklarını ispat edenler, kumanda ettikleri kıta kuvvetine iştirak muharebata nazaran Büyük Millet Meclisi Hükümetinden musaddak berat alırlar. Bu beratta münderiç hizmet ve liyakatinin derecesine ve arzusuna göre münasip bir hizmet verilir. Bunlar, dehaletlerinde yalnız tüfek ve cephaneyi hediye ederler. Hayvan ve bilcümle malzemesine dokunulmaz.

Garp Cephesi Kumandanı: İsmet

GARP CEPHESİ KUMANDANLIĞI
İSTİHBARAT ŞUBESİ

Eskişehir, 31.12.36 (1920)

BEYANNAME

1- Büyük Millet Meclisi eşhas ve cemiyet tarafından para toplanmasını menetmiştir. Birinci Kuvvet-i Seyyare'nin başında bulunan Ethem Tevfik beyler de, ahaliden hod be hod para almamak hususunda Büyük Millet Meclisinin verdiği evamire katiyen riayet etmeye mecburdur.

2- Birinci Kuvve-i Seyyare'nin başında bulunan Ethem ve Tevfik beyler hükümet tarafından verilen erzak ve paranın nereye safrolunduğundan hesap vermeye mecburdurlar. Hükümet tarafından Birinci Kuvve-i Seyyare namına verilen para, müfreze kumandanlarının ve efradın maaşlarına ve iaşe ve teçhizatlarına mahsus olup Ethem ve Tevfik beylerin hususat-ı zatiyesine mahsus değildir. Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin kumandan ve müfettişleri her makamın olduğu gibi Birinci Kuve-i Seyyare'nin de kasalarını, muamelâtını ve mevcut askerini ve tertibatını teftiş etmeye memur ve mecburdurlar.

3- Büyük Millet Meclisi hıyanet-i harbiye ve hıyanet-i vataniye gibi ceraimin muhakemesini İstiklâl Mahkemesine tevdi etmiştir. Kuvve-i Seyyare'nin başında bulunan Ethem ve Tevfik beyler ahaliyi hod be hod tecziye ve terhip etmek salahiyetine malik değildirler. Ahlayie zulmedilmemesi hakkında Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin evamirine behemehal itaat etmekle mükelleftirler.

4- Büyük Millet Meclisi ahaliden asker, vesait-i harbiye

alınmasını ancak ahzıasker şuabatı vasıtasiyle icra eder. Birinci Kuvve-i Seyyare'nin başında bulunan Ethem ve Tevfik beyler, kendi adamları vasıtasiyle köylerden istedikleri gibi asker, silâh ve at toplamak hakkında mamnudurlar. Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin bu hususstaki evamiri behemehal icra ve tatbik etirilecektir.

5- Hükümetin memurları bilâ istisna herkes için muteber ve haiz-i selâhiyettir. Birinci Kuvve-i Seyyare'nin başında bulunan Ethem ve Tevfik beyler memurin-i mülkiyeyi diledikleri gibi azile tebdil ve tehdit ve nakledemezler. Hükümetin evamirine herkes bilâ istisna ve behemahal itaat ve riayet etmeye mecburdurlar.

6- Birinci Kuvve-ı Seyyare'de bulunan müfreze kumandanları ve eradı, Büyük Millet Meclisi Ordusu cüz'üdür. Yoksa, Birinci Kuvve-i Seyare'nin başında bulunan Ethem ve Tevfik beyler'in şahıslarının ecir emel-i şahsîlerine merbut köleleri değildir. Esleha ve efrad-ı millet; ancak, Türkiye'yi temsil eden Büyük Millet Meclisi'nin dahil ve harici düşmanları aleyhine istimal için kumandanlara tevdi edilmiştir. Yoksa, milletin silâh ve askeri, Ethem ve Tevfik beylerin memleket dahilinde diledikleri gibi para toplamaları ve diledikleri gibi hüküm ve ceza etmelerini temin için ellerine verilmemiştir.

Büyük Millet Meclisi
Erkanıharbiyeinmumiye Reisi
ve Garp Cephesi Kumandanı
İsmet

BEYANNAME

Beyanname-i resmî sureti
8.1.37 (1921)

Öteden beri gitgide artan keyfî icraat ile ahaliye karşı her türlü zulüm icrasından çekinmeyen ve bir buçuk aydan beri memlekette yağma ve haydutluk üzerine müesses bir derebeylik hükümeti kurmak temayüllerini gösteren Birinci kuvve-i Seyyare Kumandan-ı sabıkı Ethem Bey ve kardeşleri Tevfik ve Reşit beyler, nihayet Büyük Millet Meclisi'nin meşruiyetine ve kanunlarına karşı bilfiil isyan etmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin kardeş kanı dökülmesine mâni olmak hususundaki arzusu neticesi olarak kendilerine icap eden nasihatlarda bulunmuş ve bunlar hak ve hakikate mükerreren davet edilmişlerdir.

Hükümetin gösterdiği bütün hayrıhahlıklara mukabil Ethem ve kardeşlere bir taraftan bolşevikleri iğfal, ordu ve millet arasında vesait-i muhtelifeye müracaatla ihtilâl ikaına teşebbüs etmekle beraber diğer taraftan Yunanlılarla ittifak etmek hıyanetini irtikâp etmişlerdir.

Bugün Garp cephelerimizde bunlar kendi tarikâtlariyle taarruz teşebbüsünde bulunan Yunanlılarla aynı safta olarak vatana karşı muharebe etmektedirler. Bu suretle vahdet-i millîyeyi ve memleketin istiklâlini düşmanlarla birlikte ihlâle teşebbüs eden Ethem ve kardeşleri emirler altına memleket müdafaası için giren kuvvetleri, hususî ve hainane maksatları için kendileriyle beraber sürüklemek istemişlerse de bunlar, hakikati derhal fark ederek takım takım hükümete gelip teslim olmaya başlamışlardır.

Bir taraftan hükümetin takibat-ı şedidesi ve diğer taraftan Birinci Kuvve-i Seyyare'yi teşkil eden müfrezelerin, vatanları

aleyhine irtikâp edilen bir isyana iştirak etmeyi kabul etmemeleri neticesi olarak Ethem ve kardeşlerinin maiyetinde bugün ancak 300 kişi kalmıştır. Büyük Millet Meclisi Hükümeti asıl mücrim olarak yalnız Ethem, Tevfik ve Reşit'i tanıyor. Diğer reisler ve efrat, evvelce fehalet edenler gibi hükümete gelip teslim oldukları takdirde dehaletleri kabul olunacaktır. Ethem, Tevfik ve Reşit hainleri Anadolu'yu baştan başa soymak maksadiyle kurmak istedikleri haydut hükümetine kavuşmadan düşman safları arasında lâyık oldukları mevkie düşmüşlerdir.

Mesuliyet-i tarihiyesini tamamiyle müdrik olan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti müsteinenbillâh her zamandan daha kavi olan vahdet-i millîyeye istinaden haricî ve dahilî düşmanlara karşı vatan ve milletin selâmetini kâfil bir surette vazifesini ifa edeceğini beyan ve ilân ederim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Reisi
Mustafa Kemal

KARAR ÖZETİ:

T.B.M.M. 1 NUMARALI İSTİKLÂL MAHKEMESİNİN GİZLİ KOMÜNİST PARTİSİ KURMAK VE HÜKÜMETİ DEVİRMEKLE SUÇLANANLAR HAKKINDA KARAR ÖZETİ

Karar No: 573
Karar Ta: 6 Mayıs 1921

Sabık Kuvayi Seyyare kumandanı Ethem, sabık Kuvay-i Seyyare Kumandan muavini Tevfik, Saruhan Mebusu Reşit,

Kuvay-i Seyyare zabitanından İzmirli Ethem, Jandarma yüzbaşılarından Sami, erkânıharp yüzbaşısı halil, sabık Kütahya polislerinden Artin, sabık Kuvay-i Seyyare kumandanlarından Manyaslı Şevket, sabık Kuvay-i seyyare müfrezesinden Çerkes Ahmet Ağa, ihtiyat mülâzimi Reşat, sabık Kütahya Mıntaka Kumandanı Binbaşı Abdullah, sabık mülkiye kaymakamlarından Ömer Lütfü, sabık Tokat Mebusu Nazım Bey, Şerif Manatof, Ankara Memleket Hastahanesi Sertabibi Binbaşı Salih Bey Hacıoğlu, Emek gazetesi müdür-i mesulü Abdülkaadir Efendi, Emek gazetesi sahibi ticaretle meşgul Dimetokalı bakkal esnafından Ahmet Efendi, Yeni Dünya gazetesi muharriri Taşözlü Nizameddin Efendi, Sivrihisar Mekteb-i İdadisi Müdürü Manastırlı Behram Lütfü, Yeni Dünya gazetesi muharirlerinden manastırlı Necip oğlu Mustafa Efendi, Nuri Efendi, Baytar yüzbaşılarından Tireli Ali Rıza oğlu Kenan Efendi, Baytar yüzbaşılarından Dersaadetli Hikmet oğlu Efgan Efendi, Yeni Dünya gazetesi sahibi ve sermuhariri Edirneli Arif Oruç Efendi, Bursa Mebusu Şeyh Servet Efendi, Karahisarısahip Mebusu Mehmet Şükrü Bey, Akçadağ Kaymakamı Vakkas Ferit Efendi, Yeni Dünya gazetesi İdare Geyveli Mehmet Nuri Efendi, Yeni Dünya gazetesi musahhihi Üsküplü Kemal Efendi, Yeni Dünya gazetesi sermürettibi Hüsnü Efendi, Yeni Dünya gazetesi sermürettibi Hüsnü Efendi, Yeni Dünya gazetesi mürettibi Manastırlı Abdülvahit Efendi, Yeni Dünya gazetesi sermuharriri Oruç Efendinin hademesi Mehmet, Yeni Dünya gazetesi mürettibi İbrahim oğlu Halit, Yeni Dünya gazetesi motorcusu Eskişehirli Mustafa bin Hacı Abdullah, Eskişehir Tahrirat Kalemi sermüsevvidi Gümülcineli Ahmet Şükrü Efendi, Eskişehir Sultanî Müdürü Cebelibereketli Sıtkı Efendi bin Hacı Hazım, Eskişehir Mekteb-i Sultanî Kısm-ı İptidaî muallimi İştipli Hüseyin Efendi bin Ahmet, Eskişehir Darülmuallimîn edebiyat muallimi Mahmut Ne-

dim Efendi bin Mehmet, Eskişehir Şimendüfer Kumpanyası Umur-i Cerriye Müdürü Bahaaddin Efendi bin Süreyya, Vâız Hoca Fevzi Efendi, Eskişehir tüccarlarından Müftüzade Kâzım Efendi, Eskişehir Jandarma Bölük Kumandanı yüzbaşı dersaadetli Zeki Efendi bin Kemal, Eskişehir Jandarma Takım Kumandanı mülâzim Nasliçli Ahmet Kemal Efendi bin Fazıl, sabık Küvay-i Seyyare efradından Yeni Dünya gazetesi mürettiplerinden Selânikli Hayri Efendi bin Bekir, Matbuat Müdüriyetinde müstahdem Zinetullah Nuşirvan Efendi.

Tafsilâtı, badehu tanzim edilecek ilâmda mufassalan gösterileceği veçhile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetini devirerek milletin arzusu hilâfına bir hükümet tesisine sai olmak cürmünden mumaileyhim künyeleri bâlâda mufassalan muharrer maznunlardan sabık Kuvay-i Seyyare Kumandanı Ethem ve biraderi Tevfik ve keza biraderi Saruhan mebus-i sabıkı Reşit ve mezkûr Kuvay-i seyyareden İzmirli yüzbaşı Ethem, Jandarma yüzbaşısı Sami, erkânıharp yüzbaşısı Halil, Kütahya polis memurlarından Artin, Kuvay-i seyyare müfreze kumandanlarından Manyaslı Şevket ve Çerkes Ahmet Ağa ve ihtiyat mülâzimi Reşat, Kütahya Mıntaka Kumandan-ı sabıkı binbaşı Abdullah ve mülkiye kaymakamlarından Ömer Lütfü'nün müsellehan işbu taklib-i hükümet cürmünü irtikâplarından ve badehu düşman tarafına firarları anlaşılmasına binaen cümlesinin gıyaben idamlarına, emval-i menkule ve gayrımenkullerinin canib-i hükümetten hacz ve idaresine.

Hafi Komünist Partisi teşkili ile taklib-i hükümet cürmünü irtikâp teşebbüsünde bulundukları anlaşılan **Tokat Mebusu Nazım Bey'in** Mebde-i tevkifi olan 12 Nisan 37 tarihinden ve Baytar Binbaşı Hacıoğlu Salih Efendinin mebde-i tevkifi olan 11 Kânunusani 37 tarihinden ve Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti memurlarından Zinetullah Nuşirevan'ın mebde-i tevkifi

olan 27 Kanûnusani 37 tarihinden bilitibar Kanun-i Cezay-i Umumînin 46. maddesi delâletiyle Hiyanet-i Vataniye Kanunu'nun 2. maddesi mucibince 15'er sene müddetle küreğe vazılarına ve Salih Efendinin meslek-i askeriden tardına ve hudut harici bulunan Şerif Manatof'un da Keza gıyaben 15 sene müddetle küreğe vazına

Kavlî ve tahrirî surette hıyanet-i vataniye cürmünü irtikhap edip 23 Kanunusani 37 tarihinden beri mevkuf bulunan Emek gazetesi müdür-i mesulü Abdülkadir ve **26 Kânunusani** 37 tarihinden beri mevkuf tüccardan Hilmi ve **bakkal Ahmet** ve **11 Kânunusani tarihinden** beri mevkuf Yeni Dünya gazetesi muharriri **Nizameddin** ve 15 Kânunusani 37'den beri mevkuf Behram Lütfü ve 8 kânunusani 37 tarihinden beri mevkuf Mustafa Nuri, Abdülkadir, Behram Lütfü ve mustafa Nuri'nin üçer ve Nizameddin'in 8 sene müddetle Hiyanet-i Vataniye Kanunu'nun 3. maddesine tevfikan küreğe vazı'larına ve Baytar yüzbaşısı Efgan ile Kenan efendilerin hafi cemiyete intisap etmeleri cürmünden dolayı meslek-i askerîden tartlariyle mevkuf kaldıkları müddet kâfi görülerek tahliyelerine ve maksad-ı millînin istihsaline değin hükümetin tensip edeceği bir mahalde ikametlerine, Yeni Dünya gazetesi sahib-i imtiyazıve sermuharriri Arif Oruç Efendinin kaza mevkuf kaldığı müddet kâfi görülerek hükümetin tensip edeceği bir mahalde ikametine ve diğer maznunualeyhim Bursa Mebusu Şeyh Servet Efendi ve Afyonkarahisar Mebusu Mehmet Şükrü Bey ile Vakkas Ferit, kâtip Nuri, Kemaleddin, Hüsnü, Vahit, hizmetçi Mehmet, Halit, Mustafa ve Sıtkı, Hüseyin, Nedim, Bahaeddin, Hoca Fevzi, Kâzım, Osman Zeki ve Kemal efendilerin adem-i mesuliyetlerinin ve Kuvayi Seyyare efradından Hayrı'nın beraetine ve Nazım Bey'in cezasının Kayseri Hapishanesinde ve diğerlerinden Salih'in Kırşehir, Zinetullah'ın Niğde, Abdülkaadir'in Çankırı, Bakkal Ahmet'in Bolu, Hil-

mi'nin Yozgat, Nizameddin'in Diyarıbekir hapishanelerinde infaz-ı cezalarına ve işbu kararın Ankara Kumandanlığı ile İstinaf Müddeiumumîliğine, Kayseri, Kırşehir, Niğde, Çankırı, Bolu, Yozgat, Diyarıbekir müddeimumîliklerine tebliğine, Arif Oruç ve Nizameddin hakkında ekseriyetle, diğerleri hakkında müttefikan karar verildi.

9 Mayıs 37

İhsan Ali Cevdet (İzrop)

Nizameddin ile Arif Oruç hakkındaki ceza azdır. Bunun on sene hapsedilmeleri reyindeyim. Diğerleri hakkında hüküm ve kararlarda müşterekim.

Cevdet (İzrop)

İSTANBUL HÜKÜMETİNİN YUNAN TAYYARELERİYLE ATTIKLARI BEYANNAMELERE CEVAPNAME

Cephelerde evlâd-ü ıyalini müdafaa eden mazlum askerlerimizi mitralyöz ve bomba ile şehit eden katil eller, Anadolu ahalisine hitaben «Teali-i İslâm Cemiyeti»nin yazdığı beyannameleri attı. Şüphesiz bunlar da cahilleri aldatmak için zehir dolu birer bombadır. Fakat ne garip tecellidir yarabbi, akılları başında, vicdanları bağrında olan bu müslüman ve Türk evlâtları İngilizlere satılmış olan bu namussuz kandaşlarımız zehirli hesaplarını dağıtmak için memleketi harabeye çeviren Yunanlıları, bu din ve vatan hainleri alet ediyorlar. Eğer kendilerinin menfaatine hâdım olmasaydı Yunanlıların bu beyannameleri memleketimize atmaları mümkün müydü? Yoksa bu milletin halâsını isteyenler Yunanlılar mıdır? Bu hizmeti yapmak için taraf taraf kardeşlerimizi öldüren, ocaklarımızı ha-

rap, masumlarımızı kebap eden hunhar Yunanlılar acaba nasıl bir mecburiyet hissediyorlar.

Venizelos'un aç ve sefil ihtirasları bugün malum iken onun katil ordusunun bir maksad-ı mahsus tahtında attığı beyannamelerin efkar-ı masume üzerinde ne tesiri olabilir! Bu mühim nokta etrafında kuvve-i muhakememizi temerküz ettirdikten sonra bu alçakların kaleme aldıkları beyannamenin muhteviyatına cevaplarımızı veriyoruz:

Bu hitabın başında Dürrizadenin bir fetvası vardır. Esasen bu fetvaya, Anadolu'nun bütün kazalarında bulunan Allah adamları, dindar müftüler, yine Kur'an-ı Kerimin ayetlerinden nur ve kuvvet olarak cevaplarını vermişlerdir. Serseriler halifeyi İngiliz boyunduruğu altına aldıktan sonra bu millet-i masumeyi, bu hadsiz, nihayetsiz ve zengin memleketleri İngilizlere sattılar! İngilizin, 300 milyon ahaliyi hizmetkâr en zalim idaresi altına bırakmak istiyorlar. Bunlara karşı harbetmek farzdır. Bunu Kur'an emrediyor ve biz yapıyoruz. Sepa Konferansının neşredilen cevapnamesi ise Ferit Paşa ve yaranının iz'ansız suratına indirilmiş bir hakaret tokadıdır. Bu hain ve insafsız şamarın altında zerre kadar İzzet-i nefsi cerihadar olmayan Ferit Paşa yârârının bunu aynen neşretmesinde hiçbir sebep bulamıyoruz. Esasen Kuvay-i Milliye'nin vasıta-i neşir efkârı olan Hakimiyeti Milliye gazetesi bu cevapnameyi 15 gün evvel neşretmişti. Çanakkale'de, Erzurum'da, Filistin'de, Irak'ta, vatanın yekdiğerinden uzak bu temiz diyarlarında temiz kanlarını bol bol akıtan zavallı milletimizin bu fedakarlığı ile istihza eden Avrupa'dan hâlâ merhamet ve atıfet dilenen bu hayasızların mantıklarına şaşmamak gayrıkâbildir. O ne galet-ı rüyettir, o, ne iz'andır yarabbi!

Sonra, başka bir hakikate muttali oluyoruz. Sefih İstanbul'un kahpe sahillerinde kurdukları, Anadolu köylüsünün meşru emeklerinden çalarak kurdukları kâşanelerde ömürle-

rini zevk ve sefahetle geçiren bir sürü paşalar bu milletin hayatına, malına, mülküne, bilhassa 300 seneden beri tasallut eden bu çapulcu güruhu toplanmışlar, bu memleketi satmışlar, bu milletin İngilizlere uşak olması esasını kabul etmişler. Niçin? Mahiye bol keseden aldıkları, çaldıkları paralardan mahrum olmamak için.

Hele bu memleketle hiçbir alâkası olmayan Hadi Paşa'nın, bu hain vatansız askerin sırf hayalâta istinat ederek söyledikleri hakikaten acınacak bir mantıktır. Memleketin parçalanmasını meşru bir devlet için onu bir ağaca teşbih etmesi ve bir ağacın dallarının budanmasında bir mahzur olmadığını ileri sürmesi kadar budalaca bir mantık daha tasavvur olunamaz.

Memleketimize, bâkir topraklara Yunan ayağı girdikten sonra biz, akıbetimizin ne olacağını biliyoruz. Rumeli, masum Rumeli gözlerimizin önünde en canlı bir misaldir. Kahpe Yunanlıların zulmünden, şerrinden ağuşumuza iltica eden dindaşlarınızın ağlanacak halleri gözönündedir. Eğer bizim omuzlarımızda hak ve halâs silâhımız olmasaydı Selânik'te olduğu gibi İstanbul'da da Ayasofya'nın mübarek kubbelerinde çanlar asılacağını pekâlâ biliyoruz ve bu dinî aşk ile Allah'a, peygambere karşı rezil, rüsva olmamak için son nefesimize kadar silâhımızı elimizden bırakmayacağız. Çünkü bunu bize Allahımız, dinimiz, peygamberimiz emrediyor.

Esasen, bu paşaların içinde İzzet Paşa gibi, Ali Rıza Paşa gibi, Salih Paşa gibi, Abdülrahman Şerif, Rifat, Abdulhak Hâmit beyler gibi, Topçu Feriki Rıza Paşa gibi halkın namuslu, hepsi de er evlâdı muhterem simalar vardır. Bunlar, imzaları altına kaydettikleri şerhte yazılsın da görelim. O vakit anlaşılacaktır ki biz meşru bir emelle silâhımıza sarıldık.

Bilhassa «Teali-i İslâm Cemiyeti»nin beyannamesi hakikaten tağlitin, göz bağcılığının, safsatanın, vicdansızlığın

bulunmaz bir misalidir. Anadolu ahalisine müşfik bir hitap ile başlayan bu beyannameler kin ve intikam hissiyle yazılmış birer efsanedir evet, biliyoruz; yılan da yerlerde sürünerek zehirlerini sokar ve dini alet edinen ve Ali Kemal'in kalemine güvenen bu cemiyetin de içyüzü bir yalandan başka bir şey değildir. İptida şurasını anlatalım ki Teali-i İslâm Cemiyeti'nin nizamnamelerinin bir maddesinde bunların fırka işleriyle uğraşmaya hakkı yazılıdır. Halbuki bu efendiler dillerine bir «İttihat ve Terakki» dolamışlar ve burunlarına «Hürriyet ve İtilâf» gözlüğü takmışlar, edep ve hâyâdan art bir tecavüzle rast geldikleri masuma, vatanpervere tecavüz ediyorlar. Allahtan korkmayan, peygamberden utanmayan, millete acımayan, vatanı parça parça eden hainler propagandalarına meşru bir şekil vermek için bakınız ne iddialarda bulunuyorlar:

1- Kuvay-ı Milliye'yi «İttihat ve Terakki dir» diyorlar.

2- İttihat ve Terakki'nin tarihçe-i hayatını tasvir ediyorlar ve esnay-i hürriyette ittihatçılar tarafından irtikâp olunan hataları ileri sürüyorlar.

3- Bütün mevcudiyetiyle silâhına sarılan müdafilerden, Anadolu yavrularından bahsederlerken «bu maskaraların Yunan askerleri önünden na-merdane kaçtıklarını» söylüyorlar.

4- Milletin aldatılıp harbe sürüklendiğini, kırdırıldığını ileri sürüyorlar.

5- İngilizleri kızdırıp Yunanı memlekete musallat ettiklerinden bahsolunuyor.

6- Utanmadan Mustafa Kemal ve arkadaşlarına harp senelerinde milleti cephe cephe süründürdükleri ve ahalinin bunlara daha ne kadar alet olacakları soruluyor.

7- Ve en sonunda bunların daha ne kadar yaşatılacağı soruluyor.

Şimdi, aynı numara tahtında bu beyinsizlere ve vicdansız-

lara, kendi tabirleri veçhile «Hinoğlu hin heriflere» cevap verelim:

1- Kuvay-i Milli'ye, Yunanın İzmir'deki fecayii üzerine Müslüman memleketlerini, Müslüman evlâtlarını süngületmemek, kurtarmak için teşekkül etmiş hayatını bir yola vakfetmiş vatan evlatlarıdır ve bunun ilk müessesleri arasında sesini en yükselten şimdiki renksiz, mesleksiz Ferit Paşa olmuştur. Bugünkü ahmakların yaptıkları Ferit Paşa o vakit, Anadolu'nun her tarafına çektiği telgraflarla «Yunan işgalini proteste ettiğini ve bi taraf bir heyetin sulh konferans tahkikatiyle de sabit olduğu veçhile İslâmlara reva görülen zulüm ve hakareti durduracağını veya, Yunanlılar İzmir'den çıkarılmazsa o vakit «Redd-i İlhak» heyetinin teşekkül edeceğini, gönüllü kıtaat içinde bir asker gibi çalışacağım» söylüyordu. Acaba, bu yalancı diplamatların fikirleri şimdi niçin değişti? O Kuvay-i Milliye o vakit meşru idi de bugün İttihatçı mı oldu? Ali Kemal haini, Yunan gibi maskara bir devlete koca İzmir'i bırakmayacaklarını ilân ediyordu. Acaba, bu fikirden vaz geçmek için paşalarınız nasıl bir tesir altında kaldılar? Paranın, o alçak maden paranın cazibesine, ihtişamına dayanamadılar, satılmış herifler!

2- Kuvay-i Milliye'nin İttihatçılarla hiç bir alâkası yoktur. Bunu kerratla ilân ettik. Fakat bu memleketi batırmak için belki İttihat ve Terakki'den daha fena hareket etmiş olan Hürriyet ve İtilafçı Ferit Paşa yaşatmış ve bu Teali-i İslâm Cemiyetini beslemiştir. Yazıklar olsun ki şimdi suret-i Haktan görünerek milletin namuskâr bir kısmını aldatmakla kıyam ediyorlar.

3- Anadolu yavruları, Yunaniler önünden na-merdane kaçmadılar. Fakat siz zalim herifler, milletin elindeki silâhını, topunu, her alet-i müdafaasını kahpece İngilizlere teslim ettiniz. Şu bağrı yanık Müslümanları bir koyun haline getirdiniz ve düşmanın yine nail-i emel olamayacaını gördünüz. Aranız-

dan Edirne'ye gönderdiğiniz namussuz zabitlerle Cafer Tayyar Paşa kuvvetlerini o güzel memleketlere acımadan dahilden yıktınız; Yunan'ı serbest bıraktınız, bizim üzerimize saldırdınız. Fakat bu hainlikleriniz de kâfi gelmedi; Düzce ve havalisindeki masum ahaliyi, Yozgat'taki cahilleri, yalancı vaadlerinizle aldattınız, anayı babaya saldırttınız, milleti zayıflattınız. Kuvvetlerimizi kırdırdınız ve dağıttınız. Dünyada ve ahirette kahrolacaksınız vatansız herifler!

Bekleyiniz, yarın kükreyecek olan milletin savlet-i intikamı önünde iltica edecek yerleri şimdiden intîhap ediniz. Fakat bu defa millet yakanızı bırakmayacaktır.

4- Bu kadar mezalim gözönünde dururken yine utanmadan milletin aldatıldığından, harbe sürüklendiğinden bahsetmek, o vurdum duymaz kafanızda yer etmiş mantıklardır korkaklar! Olurunuz safay-i hatırla; kâşanelerinizde oturunuz. İngilizden aldığınız paralarla zevk-u safa ediniz. İzmir'de dökülen yüzbinlerce Müslümanın masum kanlarını bir şarap, bir bade-i gülgûn diye içiniz. Karılarınızın kucaklarından ayrılmamak için yalanlar, sanialar tertip ediniz, suret-i Haktan görününüz. Allahın gazabı yakında bir dane-i intikam halinde sahil saraylarını mezbeleye çevirirken siz, bu vicdansızlığınızın, bu dinsizliğinizin husranına ağlamak için hazır bulununuz.

Kuvay-i Milliyenin Erzurum yaylalarında ışıldayan o asil süngüleri olmasaydı şimdi, «kurtardık» dediğiniz vilâyat-ı şarkiye bir Ermenistan olmuş ve oradaki cesur Müslümanlar da Ermeni kılıcı altında öldürülmüşlerdi.

İz'ansızlar! Adana ve Antep havalisini de Mustafa Kemal Paşa mı harbe sürükledi? Kör olası gözleriniz orada teşekkül eden «Ermeni intizam Taburları»nın mezalimini görmedi mi? Masumların ah-ı siyahı eflâki tuttu. Bunu, toprak dolası kulaklarınız işitmedi mi? Haydi söyleyiniz, yalan mı şeytan herifler? Hain Ermenilere karşı memleketlerini bir avuç kahra-

manla zulmün topuna, güllesine karşı zavallı sineleriyle silâhsız bıraktığınız ellerine sopa alarak müdafaa eden bu mağdur Müslümanlara da iftira ediniz.

Maskeli herifler! Yalan perdeniz kalkıyor değil mi? Evet, çünkü, yalancının mumu yatsıya kadar yanar.

5- İngilizi kızdırıp Yunanı memlekete biz musallat etmişiz. Yalancı avukatlar. İngilizlerin ücretli müdafiler! İngilizin kızmaya ne hakkı vardır? İngilizin milletine mi saldırdık? Topraklarına mı göz dikdik? Bilâkis zengin topraklarımıza planla, yalanla, dolandırıcılıkla giren İngilizlere müdafaa-i meşrun halinde bulunduysak günah mı işledik? Buna İngilizlerin kızmasına ne sebep vardır. Bütün cihan, İngiliz için Haktan verilmiş bir arz-ı mev'ut mudur? Bütün milletler İngilizlere uşak olmak için bir olmuş zavallılar mıdır? Bunu ancak sizin satılmış vicdanınızın mantıkı kabul eder. Yoksa, şeref ve istiklâli uğrunda istihkar-ı hayat eden bir millet, bu safsataya cevap vermeye bile tenezzül etmez.

Sonra, o gurur ve ceberut. İngiliz kızmış da Yunan'ı bize musallat etmiş. Bunlar, Venizelistlerin aç ihtiraçlarını doyurmak için ortaya atılmış bahanelerdir. Fakat bu sözler artık pek yavan, pek manasız, pek küflü eskimiş tertiplerdir! Biraz daha yeni yalanlar icat etseydiniz belki daha muvaffak olurdunuz!

6- İngilizin ve ihtirasatını anlamamış içimizde bir fert kalmamıştır. Binaenaleyh dün olmasaydı bugün, bir yalan icat edecek, memleketemizi kolaylıkla hazmedilebilecek bir lokma halinde İngiliz sebep bulacaktı. O artık zavali yaklaşan İngilizleri Çanakkale siperlerinde parça parça ederek denize yuvarlayan, sıcak kumlarda, soğuk diyarlarda memleketi dehalariyle muhafaza eden kahramanlara tevcih edilen iftiralar bizim nazarımızda ıyandır. Hiç güneş balçıkla sıvanır mı ahmak herifler!

7- Mustafa Kemal Paşa, Ali Fuat Paşa ve arkadaşları yaşayacaklardır. Bu masum milleti sahil-i selâmete çıkarıncaya kadar yaşayacaklardır. Yakında Avrupa'yı herc-ü merç edecek olan fikr-i inkılâbı içinde İngilizleri ve kapitalist devletlerin can çekiştiklerini, onların uşaklarının kıvrım kıvrım kıvrandıklarını görünceye, bu milleti kurtarıncaya kadar yaşayacaklardır. Sizin Ferit Paşanız intikam danelerinden yakayı sıyırırsa bu, suikasttir. Buna emin olunuz ki Venizclos'u hâk-i mezellete yuvarlayan hak kadar şunları yakında sizin efendilerinizin de beyninde patlayacak ve bu milletin halâsını ilân edecektir. Bekleyiniz.

BOLŞEVİZM, SOSYALİZM VE BİRİNCİ ENTERNASYONALDE AKIMLAR HAKKINDA

BİR KONFERANS

Birinci sayfa üzerine konulmuş bir not:
Tiyatrocu Salim Efendi mahdumu Faik İnayet Efendi, Refik Bey

«Bolşevik» esasen Rusça bir kelime olup «Büyüklük» ve «çokluk» manalarını tazammun etmektedir. Meselâ: «Bolşevik valasila» terkibindeki «Bolşevik» tabiri «Çok» demek olup heyet-i umumiyesi «çok kuvvet» demektir. Şu hale nazaran «Bolşevik», «Çokluk» demektir. Bunu iyice izah ve zihinlerde tekarrur ettirmek için bu hayatın iptiday-i teşekkülenden beri geçirdiği safahatı tetkik edelim:

(...) Alet ediyordu. İşte bu müsavatsızlığı, bu haksızlığı izah etmek için sosyalizm felsefesi vücude geliyor.

SOSYALİZM

Bugüne kadar hayat-ı içtimaiyede devam edegelen ferdiyetçilik mesleğine karşı cemaatçilik-iştirak, iştirak-i mesai, tehid-i istisalat ve istihsalatta müsavat –Hiçbir şey hiç kimsenin değil, fakat her şey herkesin–, bütün âlemde mevcut servet ve menabi-i servet istihsalat, bütün alat-ı sa'y ü amel, umum milletin müşterek malı olup fertlerin değildir. Her nevi cinayetler, zulüm ve istibdad, mücadele ve muharebeler bütün beşeriyeti musibetler ve zulmetler içinde bırakan bütün bu âfat hep ihtirastan neşet ediyor.

Fertler arasındaki ihtiraslar ferdiyetçilikten mütevellit olan temellük-i şahsîden doğuyor. Mülkiyet-i şahsiye ortadan kalkarsa insanlarar asındaki ihtiraslar sönecek ve bitecek ve zulüm ve istibdata ve cinayetlere meydan kalmayacak. Muhtelif cemiyetler ve milletler arasındaki ihtilâflar ve mücadeleler de; bir milletin sermayedarlarının daha çok kazanmak için diğer zayıf milletlerin pazarlarına hâkim olmak ihtirasından ileri gelir. Her iki halde de mülkiyet-i şahsiye ilga edilirse ve her millete, hakkı olduğu veçhile serbesti-i milliye bahşolunursa her nevi sefalete ve haksızlığa, muharebe ve mücadelelere sebep kalkamayacak, fertler arasında da ihtiraslar kalkacaktır.

Ferdiyetçilik hayat-ı içtimaiyesinde kimin mülkü çok olursa o, daha kuvvetli ve daha nüfuzlu ve her nevi refah ve saadete malik ve bilâkis mülkü az olanlar da sefil ve perişan bir halde ömür geçirmeye mahkûmdurlar. İşte bu hayat-ı içtimaiyede mülkü çok olanlara «Kapitalist-Sermayedar-Burjuva» namı verildiği gibi mülkü olmayanlara veya pek az olanlara da «Fukara» veya «Proteleterya» namı verebiliriz. Her nevi mülkün ve her şeyin kıymeti takdir olunduğu için bugün pa-

rası olanlarla zenginler-kapitalistler ve bunların aksi de fakirlerdir.

Sosyalistler bazı fertlerin yüz binlerce hatta Amerika ve Avrupa'da olduğu gibi milyon ve milyarlarca paraya veya bunun mukabili mülke sahip oldukları halde yüz milyonlarca insan fakr u zaruret içinde hayatlarını bin türlü meşakkat ve cefa ile temin edebildiklerini ve hatta bazılarının bunu bile temine muvaffak olamadıkları bugünleri şerait-i hayatiyenin fenalığında görülüyorlar. Ve bütün bu fenalıklarda ferdiyetçilikten mütevellit olan sermayedarlıkta bulunuyorlar. Şu de müliyet-i şahsiyeti ilga ve hayat-ı iştiraki temin için paranın davülden kalkması birinci şart olarak telakki ve kabul etmek bir zaret halini alıyor ve hakikaten de sosyalistler parayı kaldırıyorlar.

Bugünkü sermayedarlık hayatında vahid-i kıyasî olarak kabul edmiş olan para, sosyalist felsefesince mübadelede bir vesikadan başka bir kıymeti haiz değildir. Yani, paranın bugünkü kıymeti izafî ve barîdir ve bir vesikadan başka hiçbir şey değildir.

Sosyalistlerce vahid-i kıyasî para değil, sa'y ü saî saatidir. Bir şeyin kıymeti, o şeyi meydana getirmek için insanın sarfettiği emekle takdir olunur.

Şu halde maişetin ihtiyaçlarını def' için çalıştık, yani sa'y ü ameline mukabil insanlara verilen vesikayı lüzumundan fazla meydana getirip de bunun yüzde doksan nisbetindeki hissesini beş on adamın cebine ve kasasına doldurmak, bu cemiyet-i beşeriyenin diğer kısm-ı azimini vesikasız veyahut pek az bir vesika ile bırakmak müthiş bir haksızlık ve müsvatsızlık oluyor. Bu haksızlığa meydan vermemek için yegâne çare, parayı nüfus başına hasretmek ve her sai ve amel sahibine de bundan birer tane bulundurmak icap ediyor.

Ve bu bittabi daha kolay ve daha doğru bir sistemdir. İşte

bu sistemin müessisleri, vâzıları sosyalist âlimleridir ki bunları hemen en evvel tedvin edenler meyanında Almanya'da Rayiştah azası Laslay namındaka âlim ve mütefennin vardır. Bu zat-ı vatanperver ve milliyetperver ve sosyalistliği savaşı ve müessisidir. Hatta o zamanlar âlem-i siyasete hâkim olan Bismark'ın bile bu nazariyeler dahi dikkatini çekmiş ve Alman ittihadının temini için Lasla'nın efkârve nazariyatına mümaşat bile etmeye mecbur kalmıştı.

O devrin âlimleri arasında hemen her memleketin sosyalistlerinin bir hisse-i mübahatı vardır. Fransa'da Sen Simon, Büyük Lang, Furye, Prodon; Rusya'da da Baeonin, Herein, Çareşevski ve bunların arkadaşları bu mesleğin en büyük ve hakikî âmilleridir.

Bu esnalarda ve tahminen 1845 tarihlerinde Almanya'da sosyalist babası Karl Marx namındaki büyük âlim zuhur etmiştir ki «Sermaye» namiyle cihana bıraktığı lâyemut eseriyle âdeta sosyalizm felsefesinin vazığı payesini ihraz eylemiştir. İşte bundan sonra 1864 tarihine bütün memleketlerin sosyalist mutahassısları Londra'da bir konferans akdetmeye muvaffak olmuşlardır ki buna Birinci Enternasyonal Kongre namı verilmiştir.

Bütün beşeriyeti zulüm ve tegallüpten kurtarmak, umum dünya milletleri arasında bir tesanüt vücude getirmek için, medenî Avrupa (...) için milletlerden gelen murahhaslarından heyet-i merkeziye teşkil etmişlerdir. Bu, tahminen 20 sene kadar pâydar olmuştur. Nihayet bu kongredeki cereyan-ı efkârın ikiye bölünmesiyle Birinci Enternasyonal hitama ermiştir.

Birinci Enternasyonal hayatı esnasında kongre heyet-i merkeziyesi arasında, evvelâ söylendiği gibi, iki cereyan doğmuş ve bunların âmillerinin bir kısmına «Sosyalist», diğerlerine de «Anarşist» namı verilmiştir.

BİRİNCİ ENTERNASYONALDE CEREYANLAR

Başka Karl Marx olduğu halde sosyalist komünistler, yine başlarında Prodon ve Baconin olduğu halde Komünist anarşistler ve diğer vatanperver ve milliyetperver sosyalistler de Demikratların iştirakiyle Birinci Beynelmilel Kongre'de Marx ile Baconin şiddetle çarpışıyorlar.

Marx; kapital müthiş bir surette tevessü ve tezayüt ediyor ve günden güne toplanıyor. Proletaryanın adedi artıyor, Kapitalizmi yıkıp sosyalizm hayatını tesis için şimdilik kuvvetli işçi teşkilatları vücude yetişmek ve siyasi hukuklara nail olmak ve bilahare içtimai inkılap yaparak sosyalizmi tesis etmek fikrinde olduğu halde Anarşistler buna kanaat etmiyorlar. Fransız anarşisti Prodon, işçilerin siyasetle uğraşmasını red, bunun yerine iktisadi teşkilalar etrafında işçileri toplayarak Kapitalizmi dahilden yıkmak taraftarıydı.

Rus anarşisti Baconin; «İçtimaî inkılabın istihsali, işçilerin müttefikan bir darbesine mütevakkıftır. Onun için işçiler serserileri, eşkıyaları ve baldırı çıplakları muavenete davet etmektir. Hükümet ve din ortadan kalkmalıdır. Her nevi istibdat yıkılmalıdır. Kapitalist ve müstebitlerle katiyen beraber çalışmamalıdır ve inkılabı şimdiden müsellehan yapmalıdır» esaslarını ileri sürüyordu.

Bunlardan başka bu iki fikir arasında daha mühim bir esas farkı mevcuttur. Bunlardan sosyalistler istihsalatı nazar-ı itibare alarak istihlakâtın istihsalata nazaran idaresini ileri sürüyor ve fakat anarşistler bunu kabul etmeyerek tamamiyle aksi bir nazariye ortaya koyuyor, istihlakâtı tayin ve takdir ederek istihsalâtı istihlâkata nazaran vücude getirmek.

Sathî bir nazarla bakıldığı halde o kadar mühim görülmeyen bu fark, bunun tetkik ve tâmiki halinde birbirinin tamamiyle zıddı iki nokta-i nazarı tebarüz ettirmektedir. Bu tesadüm-i efkâr neticesinde sosyalistlerin ve bilhassa Karl Marx'ın na-

zariyeleri ihraz-ı ekseriyet ediyor ve bunun ekseriyet kazanmasiyle «Sosyal Demokrat Partisi» kesb-i kuvvet ediyor.

Bu mübareze neticesinde, yani 1876 tarihinde Birinci Enternasyonal resmen dağılmış ve fakat 1889'da Paris'te İkinci Enternasyonal İnikat etmiştir.

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
BAŞKİTABETİ

ANKARA İSTİKLÂL MAHKEMESİ
RIYASETİNE

10.4.37 (1921)

Karahisar Mebusu Şükrü ve Tokat Mebusu Nazım beylerin mahkemede isbat-ı vücut etmeleri hakkındaki tebligat bu gün kendilerine isal edilmiştir efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Reisi M. KEMAL

1 NUMARALI ANKARA
İSTİKLÂL MAHKEMESİ
Dosya: T. 2 / 27-4

1.1.337 (1921)

SURET

Ankara Erkânıharbiye-umumîye Riyasetine

Mezunen veya memuren giden bazı mebuslarımız tarafından öteye beriye verilen iki risalenin suretlerini leffen takdim ediyorum.

2- Millet için istihsali murat edilen gaye-i mesudeyi arzu edenlerdenim ve bunun için milletin seviye-i içtimaiyesiyle mütenasip bir selâh-ı içtimaî ve teceddüd-i idarîye doğru gitmemiz lüzumuna kaniim. Ancak, bu gibi inkılâpların tevlit eyleyeceği ihtilâl ve inhilâller kütlenin seviye-i terbiyevîyeleriyle makûsen mütenasiptir. Binaenaleyh şüphesiz bizde azamî olacaktır. Mülkümüzün aksam-ı mühimmesini işgal eden bir düşman-ı haricî karşısında bulunduğumuz bir sırada vaziyet-i hazıramızın böyle bir sarsıntıya tahammül edemiyeceği tabiîdir. Binaenaleyh, salâh-ı tedricîye tabi olmak mecburiyetindeyiz. Bu sebepten bu gibi propagandalar halen muzir ve bazı anasır-ı ecnebiyenin eser-i telkinatı olarak kabul edilebilir.

3- Bu hususlarda Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin noktai nazarı hakkında malumat ita buyurulmasını istirham ederim.

Merkez Ordusu Kumandanı
Nureddin İbrahim

ARİF ORUÇ BEYDEN KUVAY-İ MİLLÎYE KUMANDAN ÇERKES ETHEM BEYE GÖNDERİLEN ÖZEL MEKTUP

Kahraman Ethem Yoldaş'a

Aziz yoldaş,

Komünizm hakkında halkı daha ziyade tenvir edecek makaleler yazmaklığın emir buyuruluyor. Bu makaleler yazılıyor. Badema da daha esaslı surette yazılacaktır. Zaten gaye bu değil mi? Anadolu'u ve bu bedbaht memleketin halâsı, Ko-

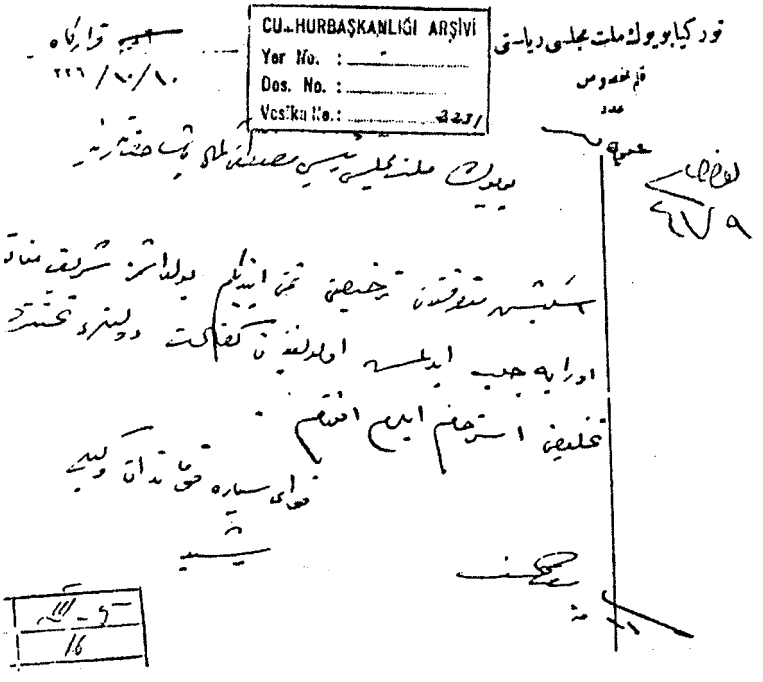
münizm gayesiyle kabil olabileceği malum değil mi? Çünkü bunun için çalışmıyor muyuz

Hürmetle ellerinizden öperim.

Arif Oruç

Not: Tevfik ve Reşit beyefendilerin ellerinden öperim. Zaten Bolşevik Sefareti dahi aynı mealde yazı yazılması için ricada bulunuyor.

A.O.

CU.HURBAŞKANLIĞI ARŞİVİ
Yer No. :
Dos. No. :
Vesika No.: 227/

C9
NUHUK
2
129

Courtesy of Adam Mickiewicz Library, Ethnographic Collection, Turkish Manuscripts, Ms. M. Komroff (2)

A	III/10-5
D	[illegible]
F	[illegible]

CUMHURBAŞKANLIĞI ARŞİVİ
Yer No :
Sıra No : 9285

کیابوبوك ملت مجلسی ریاستی

قلم مخصوص مدیریتی

عدد

۱
۵۹

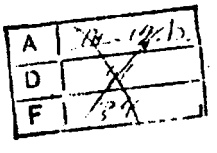
جنابلرینه

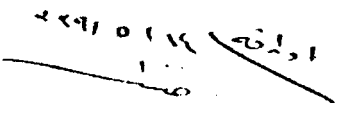
۸ — ۵ — ۳۳۹

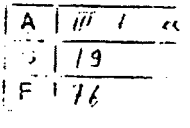
Ver. No.
Dos. No.
Vesika No.

باسه خانه یاشوقنه

۱ —

جواباً یازیلجق اولرسه : جواب اولدیغی عرضه تشریح وتوضیحدسنك درج وبا اولنور .

Vesika No-1261

خارجیه ملاذ - «خلاصه»

ل ٢ / ٢٦

اوده‌دره بولندیغم کبی عمومی انکلیز سیاسی بازار و بو حفظ ایدیور . کلیه حرکاته و اجراآته نفوذ عادی جلب ایدیور

دکلدر که نفوذی و استیلاسی اهمیت ویریورلر . حکومت کرستانه سنده ترد ایدیور . نهایت یونانیلرک تشریکاتی

اضافه و ضیاعی ارتقابا ایدیور اوچ ویرد ستدینی تا دیوکوید غربا ودروزلی بدم جهته خفیفه قوتلری

کیفیه یازجم واسطه‌سیه قرداوله

ایکی قسم کیبیه کرناحیه دکیرده طرابلسده بولندیغی بحیره ده ک یونانیلر برخی ساعده وضعیت دیتا

اهلیه بروسه‌جه‌سنده کیتیسه وایزکوداوزرنده ایکی قوللی اسکیشه‌اوزرینه یورویور . ذاتاً

قواله اماره تابع وتخته ایتدیکی کوندزده استلاف یارحم اهلیه آناطولیده محکمه بیلدیر قوضه اتفاقر

اولونوزده . اوجهده یونانیلر وضع ایشنده جزاتیک حولیه باتلوی احتمال اشونوقده تسریع

وتیجو ایجیسیر . اوجهده یونانیلرک تشریک حرکت ومنه بولوقی یونانیلرکافه حرکاتلرینک موفقیتی

تشویح ایجک قصده کی بونی میدلراو یانیده‌شدر !

یونانیلر ٦ قانون ثانی ١٩٢١ کونی ایکی پیاده فرقه برسواری‌لوای وبرچوق طیاره‌لرلرقوه

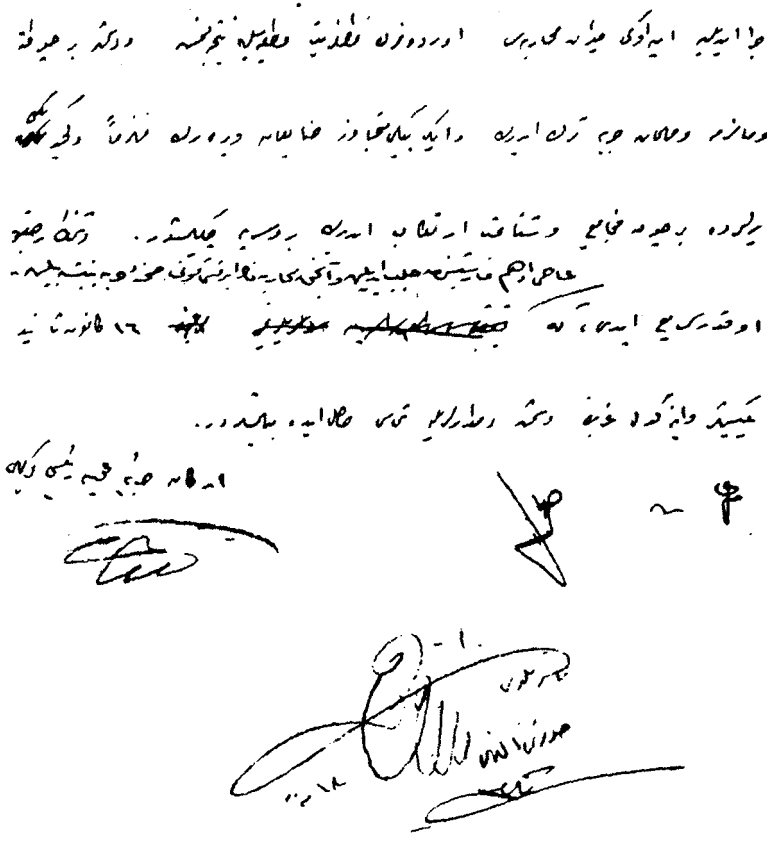
اسکیشهر طرفی قوتلر کیتیسه وایزکود اشتغالینه شروع ایدور اولار معنویاتیزه تدرضیکلریده

ایزکوده معنویاتی دشمنه بعدیه فیرد ایدیویده درجه‌ده ضعیفاولمسینی بتیم قوتیه

جبهه‌کیرشدیلر وقته ایچون فنا مقاوت ویرورسه وقتکیبه اعزاییه غلط چیقمشدر .

خانه دکتر قندلر خانیشه، خانه قدیم جلیله اویه آلاه قضاتی هوتاییه طرفاغزی دکتر
آنی خانمیاته سالاییله دخیلنا سودوغوی بچه اینا آتیلدی. تحقیقات سونده، مذنه نه
شی کیسنه تدخلیه دکتر غی تنقل یه مقاومت و فحش خانیاته مدخله تاکلنه باز قضاتی قندر
یه خانه تیه اجنابا، خانه دوای استعماله
اجنبیه استعماله ایدیر خانه دوای ایچیلمیه ایدیر خانه دوای ایچیلمیه
بیلا شتاق کیسنه تخلف نیه قرنان اولاه مذنه نه قاتیشتانه. نیه بو خانه اولاه دکتر قوزنه
تدخل وخانیاته اجنابا خانه تحقیق ایدیلسه و شتاق تحقیقاتی دکتر خانیاته دخیلنا کیسنه استعمال ایتمه
طرفاولمشدایسه ده و خانیه تحقیق قاتیشتانه، بو مذنه نوی دخانیاده ایچیلمیه خانیه کوره یی دکتر
قضاتی ایداکه شتاق مستحق مدخل و آتیلدی. بو صورتله ایداکه شتاق مدخل آتیلدی مذنه نه
دخیلنا خانه قندخانه ده قاتیشتانه. خانیه دخیلنا سودوغ دخانه قدیم مقدمه خانیه اولاه -
دخیلنا مدخل نه بچه اینا ایله ایدیلمیه قاتیشتانه داوردوه تحقیقات دخانیه قندر
اشبو خانیه مذنه دکتر قاتیشتانه ایداکه شتاق قدیم، ایچیلمیه اولاه دکتر یه
خانیاته دیرکیه نشا وجوانه صادر بیه - قرابی - نوه آغیر خانه مدخل نشا طوتوب
اولاه تحقیقاتی a خانیه تاتی صباحی یه دینیه خانه مدخل دخیلنا قاتیشتانه، مدخل

Vesika No-1261 devamı

توركيا بيوك ملت مجلسى رياستى
قلم مخصوص شعبه‌سى

عدد
٤١٢

محرره اسكيشهر
٣٣٦ /٩/٢٨

A	III_7
D	18
F	138-2

Dos. No.: ......
Vesika No.: 3.3..

هيئت وكيله رئيس وكيلى مصطفى فوزى پاشا حضرتلرينه

فيرقه‌سى نظامنامه‌سى باشلادیغى طبع ونشر ایدیله‌جکى شایع اولان معلوم
... [illegible] ... اولدیغی ... مجلس
افندیلر ... [illegible] ... اولدقلرنده ... وضع
... تعيين و ... موقعده ... حقنده ... اولدیغی
قانونى ... [illegible] ... مقصدینه
[illegible] ... ضروريدر ... محكمه ... تشكيلنه
... تجربه اداره‌ده ... ممكندر
... نظرًا ... ذاتاً ... دولتلرى
... نوعى ... اقتضا ايده‌جكى ... ازاده
... [illegible] ... كوره ... تقدير ... حقنده ... ايلرى
... طرفنده ... مطالعه ... ساميه‌لرينه ... عرض ايدرم

[illegible]

٢٦/٩/٣٦

جواباً ... [illegible]

٢٦/٩/٣٦

A	III 7
D	18
F	138-6

سیاست شوروی در خاورمیانه

تحریرات قلمی

عدد

عمومی

خصوصی

CUMHURBAŞKANLIĞI ARŞİV
Yer No. :
Dos. No. :
Yasika No. : 3756

A	III 3
D	18
F	138-10

26/9/14

Vesika No-1270

MİLLÎ MÜCADELE HATIRALARI(*)

Şifre: 591

Ankara 26/10/1336

Garp Cephesi Kumandanlığı'na

Sevgili Yoldaş! Doğrudan doğruya üçüncü enternasyonale merbut ve esas programına müstenit bir Türk komünist fırkası teşkil edilerek Dahiliye Vekâleti Emniyeti Umumiye şubesinin 18 Teşrinievvel 336 tarihli resmî ilmühaberi hükûmetçe de tasdik edilmiştir. Fırkanın üçüncü enternasyonale merbut olan esas programile nizamnamei dahilisi derdesti irsal olduğu gibi memleketimizin şeraiti hususiyesine göre, fırkanın umumî kongresi in'ikat edinceye kadar tatbik ve takibedilecek esaslara dair ayrıca bir de mesaî programı tanzim edilmektedir. Bu program hakkında kıymetli mütalâatınıza intizar etmekteyiz. Fırkanın otuz kişiden mürekkep bir merkezi umumisî orada, burada bulunup bilfiil kongrenin icra heyeti selâhiyetiyle âhenkli çalışacak yoldaşlardan mürekkep dokuz kişilik bir müessis heyeti vardır. Merkezi umumînin, teşkilât, arazi, köylü, amele, sanayi, umuru askeriye ve propaganda şubeleri derdesti teşekküldür. Umuru askeriye şubesi, siz kumandan yoldaşımızı dahi âzası meyanında görmekle müfte-

(*) Ali Fuat Cebesoy Milli Mücadele Hatıralarım J. 507-509

hir ve orduya müteallik bilumum mesaide kıymettar mütalâatınıza ve inkılâpçı ruhunuza istinat etmektedir.

Fırka resmen müteşekkil olup faaliyetini tanzim ettiğine ve vaktiyle teşekkül etmiş olan hafî Yeşil Ordu teşkilâtı dahi fırkaya münkalip olduğuna mebni artık bolşevizm, komünizm efkâr ve esasatı üzerinde hiçbir cemiyet veya heyetin fotoğraflı vesika ve selâhiyatnamesi olmaksızın kim olursa olsun bir şahsın faaliyette bulunması da tecviz olunmayacaktır. Keyfiyet Dahiliyeye bildirilmiştir. Nizamname ve beyannamelerin tabı ve neşri hitam bulur bulmaz efkârı umumiyenin mütalâasına da keyfiyet ilân edilecek. Şimdiden alâkadar olanların celbi nazarı dikkatlerine ihtimam olunmasını rica ederiz.

Türkiye Komünist Partisi Kâtibi Umumîsi
Hakkı Behiç

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Komünist Fırkasının kuruluş sebepleri neler olabilirdi?

18 Ekim 1920 de resmen teşekkül etmiş olduğu yukarıdaki Hakkı Behiç Beyin telgrafından anlaşılan Türkiye Komünist Fırkasının kuruluş sebepleri hakkında Mustafa Kemal Paşadan henüz bir malûmat almamıştım. Müsterih bulunduğum bir sırada gelen bu şifre fikrimi altüst etmişti. Kendi kendime sebeplerini aramağa çalıştığım zaman, Mustafa Kemal Paşadan Eylül ayının yirmisine doğru zata mahsus kaydiyle aldığım tahrirat (bu tahriratın sureti hâtıratımın bundan evvelki kısımlarında çıkmıştır)ın dördüncü maddesi hatırıma gelmişti. Derhal bu tahriratı buldurtup dikkatle bir kere daha okudum. Bu maddede, hükûmetin malûmatı olmaksızın gizli olarak hariçte ve dahilde Türkiye namına komü-

nist partileri teşekkül ettiği ve ajanların memleketimizin içerisine kadar girerek faaliyete başladıkları sarih bir surette izah edilmişti. Hakkı Behiç Beyin tamiminde resmî komünist partisinin vesikalı ajanlarından başka hiçbir kimsenin komünist ajanı olarak tanınmaması istenmişti. Demek ki, gizli komünist teşkilâtı memleket içerisinde alıp yürümüş bulunuyordu. Bunu önliyebilmek için resmi bir teşkilât yapmağa mecbur olmuşlardı.

Diğer taraftan Ruslarla dostluk ve ittifakı kolaylaştırabilmek için onlara hoş görünmek maksadiyle de böyle bir partinin kurulması, hatıra gelebilirse de ciddî ve samimî bir teşebbüs sayılamazdı. İngilizlerle İstanbul hükûmetlerinin millî misak aleyhine her hangi bir anlaşma teşebbüslerine mâni olmak maksadile ve bir siyasî tertip mahiyetinde olmak üzere bir komünist partisinin teşkili düşünülebilirdi. Bu ve buna benzer bir çok ihtimaller hâtırımdan geçmişti. Bu resmî komünist partisinin muhakkak muvakkat olacağı ve bir tedbir mahiyetinden ileri geçemiyeceği fikri bana tabiî gelmişti. Fakat her ne maksatla olursa olsun, bu gibi teşekküllerin, millî dâvamızı zayıflatmaktan başka ciddi bir menfaat sağlamayacağı âşikârdı.

Mustafa Kemal Paşa Komünist Fırkası kuruluş sebeplerini izah ediyor

Kütahya veya Eskişehire muvasalatımızda Türkiye Komünist Partisinin kuruluş sebepleri hakkında daha geniş malûmat alabileceğimi ümit ediyordum. Bir takım faraziyelerle kendimi fazla yormamıştım. Eskişehire geldiğim zaman Mustafa Kemal Paşa'dan aynı mesele hakkında aşağıdaki telgrafı almıştım:

Gayet aceledir:
Şifre: 638
Ankara 31 Teşrinievvel 1336

Garp Cephesi Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretleri'ne

Komünistliğin memleketimizde değil, henüz Rusya'da bile kabiliyeti tatbikiyesi hakkında sarih kanaatler hasıl olamadığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber dahilden ve hariçten muhtelif maksatlarla bu cereyanın memleketimiz dahiline girmekte olduğu ve buna karşı makul tedbir alınmadığı takdirde milletin pek ziyade muhtaç olduğu vahdet ve sükûnunu muhil ahvalin hudusu da dairei imkânda görülmüştü. En makul ve tabiî tedbir olarak aklı başında arkadaşlardan hükûmetin malûmatı tahtında bir Türkiye komünist fırkası teşkil ettirmek olacağı düşünüldü. Bu takdirde memlekette bu fikre mütealliik bütün cereyanları bir muhassalaya irca etmek mümkün olabilir. Heyeti Müteşebbisesi ve otuz kişiden mürekkep bir merkezi umumîsi meyanında güzide arkadaşlarımızdan Fevzi, Ali Fuat ve Kâzım Paşalarla Refet ve İsmet Beylerin de gizli olarak dahil bulunmasını muvafık gördüm. Bu sayede bu memleketi tutan ve maksadı millîmizin kahramanı bulunan arkadaşlarımız bu teşkilâtta zimethal bulunacaklar ve onların malûmat ve teşebbüsatı, cereyanı teşebbüsat üzerinde âmil olacaktır. Kâtibi umumî ilân edilen sabık Dahiliye Vekili Hakkı Behiç Bey tarafından yazılan ilk mektubu şifre ve tahrirat olarak arkadaşlara takdim ettim.

Orada bir nebze malûmat vardı. Bugün icraatı maddiyemizde kabiliyeti tatbikiyesi bulunup ve maksadı millîmizi istihsalde kuvvetbahş olan hususata atfı ehemmiyet eylemek tabiîdir. Sosyalizm ve komünizm prensiplerinden hangileri ve ne dereceye kadar bizce kabili tatbik ve hazım ve kabul gö-

rüleceği Türkiye Komünist Fırkasının propagandasına mukabil milletin tezahüratı fikriyesiyle ve zamanla anlaşılacaktır. Ordunun her vakitten ziyade büyük bir inzibat ile kumandanlarının eli altında bulunmasına son derece dikkat ve ehemmiyet atfolunmalıdır. Komünizm cereyanı nihayet ordunun en büyük kumandanlarında kalmalıdır. Arzı hürmez ederim.

Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal

Yeşil Ordu ve Çerkes Ethem

sadi borak

Kahramanlıktan ihanete dönüşen çizgi bazen bir saç kılı inceliğinde olabilir. Bilinç ve inancın iç içe geçmediği insanlarda bu dönüş çok görülür. Kurtuluş Savaşımızda, yükselen kahramanlık çizgisini böylesine birden ihanet'e dönüştüren insanların başında Çerkes Ethem gelir en bilinen olarak.

Kuva-yı Seyyare'den Yeşil Ordu'ya; Yeşil Ordu'dan Halk İştirakiyun Fırkası'na ve de "Gizli Komünist Partisi"ne uluşan yaşam çizgisi, limandan ayrılan bir geminin güvertesinde Yunanlara ilticayla son bulur. Kahramanlıktan hainliğe varan bir öyküdür bu.

Sadi Borak, bu çalışmasında yeni belgeler sunarak bu öyküyü, yani yakın tarihimizi yeniden mercek altına almaktadır. Farklı zamanlarda kaleme alınan Yeşil Ordu Talimatname ve Nizamnameleri belge olarak yer alırken, Kurtuluş Savaşı'mızın başka bir yüzünü de düşündürtmektedir insana. Zorluk salt dış güçler, onların yerli işbirlikçileri ile oluşmuyor, bilinçsizce bu zor'u çoğaltan unsurlar da var. İşte bu yeni belgelerin ışığında bu unsurları da tesbit ediyoruz. Çerkes Ethem bir kahraman mıydı, yoksa bir hain mi? Sadi Borak, belgelerle bu sorunun yanıtını bulduruyor bizlere.

ISBN 975-8535-27-6

9 789758 535279